

Η ΛΟΑΤ κοινότητα και τα μέσα ενημέρωσης: οδηγός για επαγγελματίες ΜΜΕ

*Επιμέλεια: Θανάσης Θεοφιλόπουλος
Εισαγωγή: Δρ. Χριστίνα Ιωάννου*

*Συγγραφείς:
Θανάσης Θεοφιλόπουλος
Φίλιππος Παγάνης*

ΚΜΟΠ Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας &
Colour Youth Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας

Αθήνα, 2019

Funded by the European Union's Rights,
Equality and Citizenship Programme
(2014-2020)

Η έκδοση αυτή εκπονήθηκε με την οικονομική στήριξη του προγράμματος Δικαιωμάτων, Ισότητας και Ιθαγένειας (REC) της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα περιεχόμενα αυτής της έκδοσης αποτελούν αποκλειστική ευθύνη των συγγραφέων και δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί ότι αντανακλούν τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Η ΛΟΑΤ κοινότητα και τα μέσα ενημέρωσης: οδηγός για επαγγελματίες ΜΜΕ

*Επιμέλεια: Θανάσης Θεοφιλόπουλος
Εισαγωγή: Δρ. Χριστίνα Ιωάννου*

*Συγγραφείς:
Θανάσης Θεοφιλόπουλος
Φίλιππος Παγάνης*

ΚΜΟΠ - Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας &
Colour Youth Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας

Αθήνα, 2019

Επιμελητής έκδοσης: Θανάσης Θεοφιλόπουλος

Εισαγωγή: Δρ. Χριστίνα Ιωάννου

Τελικές διορθώσεις: Silvia Žufić Dujmonić, Δρ. Χριστίνα Ιωάννου, Ευδοκία Κουβαρά, Eglė Kuktoraitė, Φίλιππος Παγάνης, Θανάσης Θεοφιλόπουλος, Nataša Vajagić

Γραφιστική σχεδίαση: Μαρία Κορμπίλα

ISBN:

978-618-83391-1-8 ΚΜΟΠ - Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας

978-618-82034-7-1 Colour Youth Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας

“Εξάλειψη Τρανσφοβικών, Ομοφοβικών και Αμφιφοβικών Στερεοτύπων μέσω της καλύτερης εκπροσώπησης στα μέσα ενημέρωσης” (Ε.Τ.Ηο.Σ.)

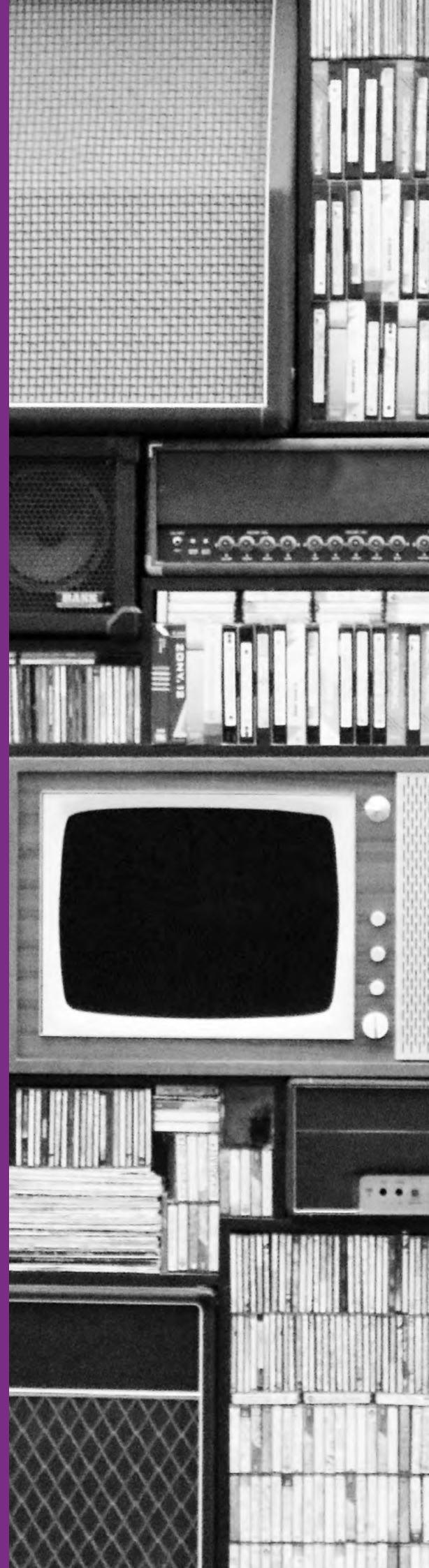
Συντονίστρια Έργου: Δρ. Χριστίνα Ιωάννου.

Το Έργο “Εξάλειψη Τρανσφοβικών, Ομοφοβικών και Αμφιφοβικών Στερεοτύπων μέσω της καλύτερης εκπροσώπησης στα μέσα ενημέρωσης” (Ε.Τ.Ηο.Σ.) χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα Δικαιωμάτων, Ισότητας και Ιθαγένειας (2014-2020) της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες.....	9
Εισαγωγή.....	11
Δρ. Χριστίνα Ιωάννου	
Μέρος Α – Βασικές έννοιες και κατευθυντήριες γραμμές για επαγγελματίες και φοιτητές ΜΜΕ	
Θανάσης Θεοφιλόπουλος & Φίλιππος Παγάνης	
1. Βασική ΛΟΑΤ ορολογία	16
2. Εγκλήματα μίσους κατά ΛΟΑΤ, ρητορική μίσους και διακρίσεις	23
2.1. Τι είναι το έγκλημα μίσους	24
2.2. Τι είναι η ρητορική μίσους;	25
2.3. Τι είναι διάκριση;	27
3. Χρήση κατάλληλης ορολογίας και γλώσσας	35
4. 11 + 1 πιο κοινά αρνητικά στερεότυπα, προκαταλήψεις και μύθοι	41
5. Κατευθυντήριες γραμμές για Επαγγελματίες των Μέσων Ενημέρωσης	53
5.1. Γενικές κατευθυντήριες γραμμές για την επικοινωνία με τα ΛΟΑΤ άτομα	53
5.2. Πώς μπορείτε να γίνετε σύμμαχος των ΛΟΑΤ ατόμων;	54
Αναφορές και Πηγές.....	56
Μέρος Β – Η περίπτωση της Ελλάδας	
<i>Ελλάδα: “Μιντιακή αναπαράσταση δύο ταχυτήτων για τους ΛΟΑΤ ανθρώπους: αυξανόμενη ορατότητα αλλά οι προκαταλήψεις παραμένουν”</i>	
Θανάσης Θεοφιλόπουλος & Φίλιππος Παγάνης	
1. Η κατάσταση των ΛΟΑΤ ατόμων στην Ελλάδα.....	62
2. ΛΟΑΤ άτομα και θέματα στα ελληνικά μέσα ενημέρωσης.....	66
3. Εθνικό νομικό πλαίσιο για την ρητορική μίσους, τα εγκλήματα μίσους και τις διακρίσεις.....	68
4. Ο ρόλος του κράτους.....	70
5. Καλές Πρακτικές.....	73
6. Συμπεράσματα και συστάσεις	76
7. Χρήσιμες επαφές.....	78
Αναφορές και Πηγές.....	82
Παραρτήματα	
Παράρτημα 1 Ευρωπαϊκό πλαίσιο για εγκλήματα και ρητορική μίσους σε σχέση (μεταξύ άλλων) με τα μέσα ενημέρωσης	90
Παράρτημα 2 Σχετικές συστάσεις των ευρωπαϊκών οργάνων/θεσμικών οργάνων	93
Η Ομάδα του Έργου E.T.HO.S.	109

Ευχαριστίες

Η έκδοση αυτή δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί χωρίς την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο του προγράμματος Δικαιωμάτων, Ισότητας και Ιθαγένειας (2014-2020), το οποίο παρείχε χρηματοδότηση για την υλοποίηση του Έργου “Εξάλειψη Τρανσφοβικών, Ομοφοβικών και Αμφιφοβικών Στερεοτύπων μέσω της καλύτερης εκπροσώπησης στα μέσα ενημέρωσης” (E.T.Ho.S.).

Εκ μέρους των Εταίρων του Έργου στις τρεις συμμετέχουσες χώρες, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους-ες τους/τις συμμετέχοντες-ουσες στην έρευνα πεδίου – συνεντεύξεις και ομάδες εστιασμένης συζήτησης – που διεξήχθη στο πλαίσιο υλοποίησης του Έργου, οι οποίοι-ες μοιράστηκαν τις σκέψεις, τις γνώσεις και τις εμπειρίες τους, βάσει των οποίων σχεδιάστηκε και προετοιμάστηκε η παρούσα έκδοση.

Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους/τις Silvia Žufić Dujmonic, Egle Kuktoraitė, Φίλιππο Παγάνη, Ευδοκία Κουβαρά και Nataša Vajagić για τις τελικές διορθώσεις, τη Δρ. Χριστίνα Ιωάννου, τόσο για τις διορθώσεις όσο και για την προετοιμασία και συγγραφή της εισαγωγής και τη Μαρία Κορμπίλα για τη γραφιστική σχεδίαση.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τη Δρ. Τίνα Σταυρινάκη, Βοηθό Συντονίστρια του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας και τον κ. Βασίλη Σωτηρόπουλο, Δικηγόρο και Περιφερειακό Συμπαραστάτη του Πολίτη και της Επιχείρησης για την Αττική, για την παροχή διευκρινιστικών πληροφοριών.

Θανάσης Θεοφιλόπουλος,
Δεκέμβριος 2018.

Εισαγωγή

Δρ. Χριστίνα Ιωάννου

Παρόλο που βρισκόμαστε στην αυγή του 2019, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η ταυτότητα φύλου και τα χαρακτηριστικά φύλου, θεωρούνται πρωταρχικοί παράγοντες θυματοποίησης και διάκρισης. Σύμφωνα με το Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 437 (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2015), και τις συνεντεύξεις με 27.712 άτομα από 28 κράτη μέλη της ΕΕ, οι διακρίσεις με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου θεωρούνται η δεύτερη και τρίτη πιο διαδεδομένη μορφή διακρίσεων στην ΕΕ όπως αναφέρθηκε από περισσότερους από τους/τις μισούς-ες ερωτηθέντες-είσες. Τα αποτελέσματα αυτά συνάδουν με τα πρώτα ευρήματα της έρευνας για ΛΟΑΤ στην ΕΕ που διεξήχθη από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (2013), όπου περίπου τα μισά από τα 93.000 ΛΟΑΤ ερωτώμενα άτομα δήλωσαν πως έχουν αισθανθεί ότι υφίστανται διακρίσεις ή παρενόχληση λόγω του σεξουαλικού τους προσανατολισμού.

Ένα κοινό και διαδεδομένο φαινόμενο διακριτικής συμπεριφοράς που στοχεύει την ΛΟΑΤ κοινότητα είναι η (ανα)παραγωγή αρνητικών στερεοτύπων και αντιλήψεων σχετικά με τους ΛΟΑΤ και η διαστρεβλωμένη παρουσίαση της συμπεριφοράς και της ζωής τους. Αναλογιστείτε για μια στιγμή την πιο συνηθισμένη απεικόνιση των γκέι αντρών στα ΜΜΕ, με υπερβολικά θηλυπρεπή τρόπο, που υποδηλώνει ότι οι άνδρες της ΛΟΑΤ κοινότητας, ή/και άτομα σε ομόφυλη σχέση, πρέπει να ταυτιστούν με ένα υπερβολικά θηλυπρεπή ρόλο. Ομοίως, οι λεσβίες απεικονίζονται είτε ως πολύ αρρενωπές ή πολύ θηλυπρεπείς, προωθώντας στους/στις αναγνώστες-στρίες/θεατές την ιδέα της κατηγοριοποίησης συμπεριφορών σε σχέση με τον σεξουαλικό προσανατολισμό. Στις περισσότερες περιπτώσεις, όπου οι άνθρωποι διασκεδάζουν με τέτοιες μιμήσεις, δεν είναι λόγω του τι λέει το άτομο - αν είναι αστείο ή διασκεδαστικό - αλλά επειδή συμπεριφέρονται σαν ένας σκοπίμως υπερβολικά θηλυπρεπής άνδρας ή μία συνειδητά υπερβολικά αρρενωπή γυναίκα. Τέτοιες απεικονίσεις, που αποτελούν μόλις ένα μικρό μέρος των απεικονίσεων της ΛΟΑΤ κοινότητας, είναι κυρίως ετεροκανονικές αναπαραστάσεις του τρόπου με τον οποίο ζευγάρια του ίδιου φύλου και ΛΟΑΤ άτομα συμπεριφέρονται, νομιμοποιώντας τα αρνητικά στερεότυπα και επηρεάζοντας την αντίληψη και τις προσδοκίες του ατόμου για την ΛΟΑΤ κοινότητα (McLaughlin & Rodriguez, 2017).

Η ΛΟΑΤ Κοινότητα έχει ανάγκη από σωστή ορατότητα, προκειμένου να προωθήσει το σεβασμό και την κατανόηση της διαφορετικότητας όσον αφορά τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου και τα χαρακτηριστικά φύλου. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης μπορούν να χρησιμοποιηθούν με θετικό και εκπαιδευτικό τρόπο και με σκοπό

την ευαισθητοποίηση, για να αλλάξουν την κοινή γνώμη υπέρ των ΛΟΑΤ και της ισότητας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αντί να (ανα)παράγουν αρνητικά στερεότυπα για τα ΛΟΑΤ άτομα - χρησιμοποιώντας επιθετική γλώσσα εναντίον τους, συμβάλλοντας στη διατήρηση του κοινωνικού αποκλεισμού τους και της “νομιμοποίησης” των διακρίσεων εις βάρος τους - τα ΜΜΕ μπορούν να διαδραματίσουν ουσιαστικό ρόλο στην επικοινωνία των αναγκών τους και στην ευαισθητοποίηση σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και την δικαιοσύνη, συμβάλλοντας τελικά στην επίτευξη της ισότητας και της κοινωνικής συνοχής.

Λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία του ρόλου των μέσων μαζικής ενημέρωσης για την αντιμετώπιση αρνητικών στερεοτύπων κατά των ΛΟΑΤ ανθρώπων και την πρόληψη και την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου και χαρακτηριστικών φύλου, το Έργο “Ε.Τ.Ηο.Σ.: Εξάλειψη Τρανσφοβικών, Ομοφοβικών και Αμφιφοβικών Στερεοτύπων μέσω της καλύτερης εκπροσώπησης στα μέσα ενημέρωσης”, όχι μόνο αμφισβητεί μακροχρόνια στερεότυπα και προκαταλήψεις εναντίον των ΛΟΑΤ ανθρώπων αλλά προσφέρει στους/στις επαγγελματίες και στους/στις φοιτητές-τριες στον τομέα των ΜΜΕ τα εργαλεία με τα οποία μπορούν να καλύψουν δημοσιογραφικά και να απεικονίσουν καλύτερα την ΛΟΑΤ κοινότητα. Το πιο σημαντικό στοιχείο του Οδηγού είναι ότι θα προσφέρει στους/στις φοιτητές-τριες και στους/στις επαγγελματίες των μέσων μαζικής ενημέρωσης τη δυνατότητα να αναφέρονται στη ΛΟΑΤ κοινότητα και στις διάφορες προκλήσεις που αντιμετωπίζει αυτή, με τρόπο που δεν προωθεί διακρίσεις και δεν είναι κακοποιητικός, καθιστώντας τα έτσι πολύτιμους συμμάχους στην προώθηση της ισότητας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Το Έργο επικεντρώνεται στην οικοδόμηση των ικανοτήτων των επαγγελματιών και των φοιτητών-τριών των μέσων μαζικής ενημέρωσης στη συζήτηση και παρουσίαση των αναγκών της κοινότητας των ΛΟΑΤ χρησιμοποιώντας κατάλληλη γλώσσα και αποφεύγοντας τη διαστρέβλωση της πραγματικότητας. Ο παρών οδηγός προέκυψε από διεξοδική έρευνα καθώς και από εμπειρίες ειδικών εμπειρογνομόνων, επαγγελματιών και φοιτητών-τριών των μέσων ενημέρωσης και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών από 3 χώρες της ΕΕ: της Ελλάδας, της Κροατίας και της Λιθουανίας. Επίσης, πραγματοποιήθηκαν έρευνες πάνω σε διαθέσιμα δεδομένα, πόρους και υπάρχουσα νομοθεσία οι οποίες εμπλουτίστηκαν με τα ευρήματα διεξοδικών προσωπικών συνεντεύξεων με σχετικούς-ες ειδικούς και με τα ευρήματα ομάδων εστιασμένης συζήτησης εστίασης με μεγάλο αριθμό επαγγελματιών και φοιτητών-τριών στο τομέα των ΜΜΕ σε Ελλάδα, Κροατία και Λιθουανία.

Ο οδηγός χωρίζεται σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος περιγράφει τις βασικές έννοιες για τους/τις επαγγελματίες και τους/τις φοιτητές-τριες των μέσων ενημέρωσης, συμπεριλαμβάνοντας την επεξήγηση βασικών όρων, την περιγραφή των φαινομένων των διακρίσεων, της

ρητορικής μίσους και του εγκλήματος μίσους, τρόπους χρήσης κατάλληλης γλώσσας και γενικές κατευθυντήριες γραμμές για τους/τις επαγγελματίες και φοιτητές-τριες των μέσων ενημέρωσης. Το δεύτερο μέρος παρουσιάζει την περιπτωσιολογική μελέτη της Ελλάδας με βάση τα ευρήματα από την προαναφερόμενη έρευνα.

Συνολικά, ο οδηγός χρησιμεύει ως ένα εφόδιο ανεκτίμητης αξίας για τους/τις επαγγελματίες και τους/τις φοιτητές-τριες των μέσων ενημέρωσης που επιλέγουν να καταρτιστούν μέσω του «Ε.Τ.Ηο.Σ.» στο πως να φέρουν τα ΛΟΑΤ ζητήματα στην επιφάνεια, να αυξήσουν την ορατότητα - αν αυτή υπάρχει ήδη - και να προωθήσουν την σωστή δημοσιογραφική προβολή της ΛΟΑΤ κοινότητας και τα ζητήματα που αυτή αντιμετωπίζει, σταματώντας τη χρήση κακοποιητικής, στερεότυπης και διακριτικής γλώσσας. Καθοριστικό στοιχείο του οδηγού είναι ότι, δεν είναι ένα εργαλείο μόνο για ενεργούς ή μελλοντικούς επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης, αλλά και για την κοινωνία των πολιτών και το ευρύ κοινό, συμβάλλοντας σε μια ολιστική προσέγγιση του θέματος και προωθώντας με αυτόν τον τρόπο τον σεβασμό για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την κοινωνική συνοχή.

Αναφορές και Πηγές:

- European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). 2013. European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey. Results at a glance. Ανακτήθηκε από: http://fra.europa.eu/sites/default/files/eu-lgbt-survey-results-at-a-glance_en.pdf
- European Commission. 2015. “Discrimination in the EU in 2015. Report”, Special Eurobarometer 437. Ανακτήθηκε από: http://www.equineteurope.org/IMG/pdf/ebs_437_en.pdf
- McLaughlin, B., & Rodriguez, N. S. 2017. Identifying with a stereotype: The divergent effects of exposure to homosexual television characters. Journal of homosexuality, 64(9), 1196-1213. Ανακτήθηκε από: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00918369.2016.1242335>

Βασικές έννοιες και κατευθυντήριες γραμμές για επαγγελματίες και φοιτητές ΜΜΕ

Θανάσης Θεοφιλόπουλος & Φίλιππος Παγάνης

ΜΕΡΟΣ Α

1. Βασική ΛΟΑΤ ορολογία

Το ΛΟΑΤ ακρωνύμιο

- **Λεσβία:** Μια γυναίκα που έλκεται σεξουαλικά ή/και συναισθηματικά από γυναίκες (ILGA Europe 2015).
- **Ομοφυλόφιλος/Γκέι:** Ένας άνδρας που έλκεται σεξουαλικά ή/και συναισθηματικά από τους άνδρες. Ο όρος Γκέι χρησιμοποιείται μερικές φορές και ως όρος ομπρέλα για να περιγράψει, πέρα από τους ομοφυλόφιλους άνδρες, τις λεσβίες και τα αμφιφυλόφιλα άτομα. Ωστόσο, αυτή η χρήση αμφισβητήθηκε από ένα μεγάλο μέρος της ΛΟΑΤ κοινότητας και ως εκ τούτου ο όρος ομοφυλόφιλος/γκέι χρησιμοποιείται εδώ μόνο όταν αναφέρεται σε άνδρες που έλκονται σεξουαλικά ή/και συναισθηματικά από τους άνδρες (ILGA Europe 2015).
- **Αμφιφυλόφυλος/η (Bisexual):** Ένα άτομο το οποίο αισθάνεται σεξουαλική ή/και συναισθηματική έλξη για πάνω από ένα φύλο (ILGA Europe 2015).
- **Τρανς (ή Διεμφυλικός-ή):** είναι ένας όρος ομπρέλα, που περιλαμβάνει τα άτομα που έχουν μια ταυτότητα φύλου, η οποία διαφέρει από το φύλο που τους αποδόθηκε κατά τη γέννηση. Περιλαμβάνει πολλαπλές ταυτότητες φύλου, όπως τρανς άνδρας, τρανς γυναίκα, non-binary, agender, genderqueer, genderfluid, κ.λπ. (TGEU 2016 Ιούλιος 4).

Το “+” στο ΛΟΑΤ ακρωνύμιο μπορεί να περιλαμβάνει (αλλά δεν περιορίζεται στα):

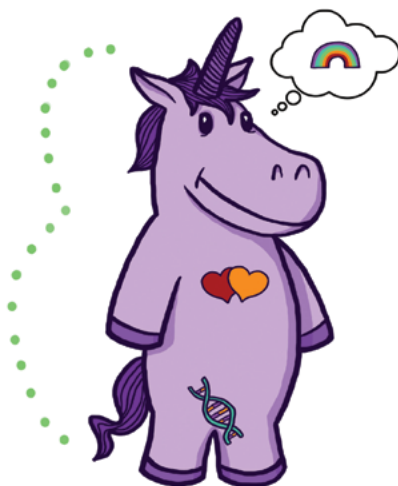
- **Ασέξουαλ (Asexual):** Ένα ασέξουαλ άτομο δεν βιώνει καμία ή βιώνει πολύ λίγη σεξουαλική έλξη. Η ασεξουαλικότητα είναι αναπόσπαστο μέρος του ποια είναι αυτά τα άτομα. Κάθε ασέξουαλ άτομο βιώνει πράγματα όπως σχέσεις, έλξη, και διέγερση κάπως διαφορετικά. Η ασεξουαλικότητα είναι ένα φάσμα ταυτοτήτων που αναφέρεται σε άτομα που βιώνουν λίγη ή καθόλου σεξουαλική έλξη. Κύρια παραδείγματα των ταυτοτήτων που εμπίπτουν στο ασέξουαλ φάσμα είναι: ασέξουαλ, Graysexual (άτομα που βιώνουν τη σεξουαλική έλξη, αλλά σε πολύ μικρότερο βαθμό από ό,τι τα μη ασέξουαλ άτομα) και Demisexual (άτομα που βιώνουν σεξουαλική έλξη μόνο μετά τη δημιουργία ενός ισχυρού συναισθηματικού δεσμού με ένα άλλο άτομο) (με βάση τον ορισμό από AVEN χ.χ.α).

- **Ίντερσεξ (Intersex):** Τα ίντερσεξ άτομα γεννιούνται με χαρακτηριστικά φύλου (όπως τα χρωμοσώματα, τα γεννητικά όργανα ή/και την ορμονική δομή) που δεν ανήκουν αυστηρά σε αρσενικές ή θηλυκές κατηγορίες ή ανήκουν ταυτόχρονα και στις δύο. Οι γιατροί συμβουλεύουν συχνά τους γονείς να εκτελούν χειρουργικές και άλλες ιατρικές επεμβάσεις σε νεογέννητα και παιδιά, ώστε το σώμα τους (φαινομενικά) να συμμορφώνεται με τα αρσενικά ή τα θηλυκά χαρακτηριστικά. Στις περισσότερες περιπτώσεις, τέτοιες παρεμβάσεις δεν είναι ιατρικά απαραίτητες και μπορούν να έχουν εξαιρετικά αρνητικές συνέπειες για τα ίντερσεξ παιδιά καθώς μεγαλώνουν. Το “Ίντερσεξ” αντιπροσωπεύει το φάσμα των παραλλαγών των χαρακτηριστικών του φύλου που συμβαίνουν φυσικά στο ανθρώπινο είδος. Αντιπροσωπεύει επίσης την αποδοχή του φυσικού γεγονότος ότι το φύλο είναι ένα φάσμα και ότι τα άτομα με παραλλαγές των χαρακτηριστικών φύλου, πέραν των ανδρικών ή των γυναικείων, υπάρχουν (Ghattas 2015).
- **Πανσέξουαλ (Pansexual) / Omnisexual:** Αυτοί οι όροι χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν άτομα που έχουν ρομαντική, σεξουαλική ή συναισθηματική επιθυμία για άτομα ανεξαρτήτως ταυτότητας φύλου (LGBTQIA Resource Center - University of California/Davis campus χ.χ.α)
- **Κουήρ (Queer):** Έχει γίνει ένας ακαδημαϊκός όρος που είναι συμπεριληπτικός στα άτομα που δεν είναι ετεροφυλόφιλα ή/και cisgender -περιλαμβάνει λεσβίες, ομοφυλόφιλους άνδρες, αμφιφυλόφιλα και τρανς άτομα. Η Queer θεωρία αμφισβητεί τις ετεροκανονικές κοινωνικές νόρμες σχετικά με το φύλο και τη σεξουαλικότητα, και ισχυρίζεται ότι οι έμφυλοι ρόλοι είναι κοινωνικές κατασκευές. Παραδοσιακά ο όρος “Queer” ήταν ένας κακοποιητικός όρος και ως εκ τούτου για ορισμένους εξακολουθεί να έχει αρνητική χροιά. Πολλά ΛΟΑΤ + άτομα, ωστόσο, έχουν επανοικειοποιηθεί τον όρο ως σύμβολο υπερηφάνειας (ILGA Europe 2015).
- **Questioning:** Είναι η προσωπική διαδικασία διερεύνησης της ταυτότητας φύλου, της έκφρασης φύλου ή/και του σεξουαλικού προσανατολισμού του ατόμου. Μερικά άτομα μπορούν επίσης να χρησιμοποιήσουν αυτόν τον όρο για να ονομάσουν την ταυτότητά τους μέσα στην ΛΟΑΤ Κοινότητα (LGBTQIA Resource Center - University of California/Davis campus χ.χ.α).

The Gender Unicorn

Graphic by:
TSER
Trans Student Educational Resources

To learn more, go to:
www.transstudent.org/gender

Design by Landyn Pan and Anna Moore

Βιολογικό φύλο:

Είναι η ταξινόμηση των ατόμων σε αρσενικό ή θηλυκό. Κατά τη γέννηση, αποδίδεται στα βρέφη ένα φύλο, συνήθως βασισμένο στην εμφάνιση της εξωτερικής τους ανατομίας. Ωστόσο, το φύλο ενός ατόμου, όπως ορίζεται από τη βιολογία, είναι ένας συνδυασμός σωματικών χαρακτηριστικών όπως: χρωμοσώματα, ορμόνες, εσωτερικά και εξωτερικά αναπαραγωγικά όργανα και δευτερογενή χαρακτηριστικά φύλου. Τα άτομα των οποίων το βιολογικό φύλο δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως αρσενικό ή θηλυκό, κατηγοριοποιούνται ως ίντερσεξ, ωστόσο μπορούν να προσδιοριστούν ως ίντερσεξ, άνδρες, γυναίκες, τρανς άτομα ή κάτι άλλο.

Πηγή: TGEU 2016 Ιούλιος 4

Κοινωνικό φύλο:

Αναφέρεται, παραδοσιακά, στο κοινωνικό και πολιτισμικό κατασκεύασμα του να είσαι άνδρας ή γυναίκα. Ωστόσο, μερικά άτομα δεν ταυτίζονται με το δίπολο άνδρας / γυναίκα. Το κοινωνικό φύλο υπάρχει ανεξάρτητα από το βιολογικό φύλο και το φύλο ενός ατόμου δεν αντιστοιχεί πάντα με το φύλο που αποδίδεται κατά τη γέννηση.

Πηγή: TGEU 2016 Ιούλιος 4

Σεξουαλικός προσανατολισμός:

Αναφέρεται στην ικανότητα κάθε ατόμου για βαθιά στοργή, συναισθηματική και σεξουαλική έλξη, και στενές και σεξουαλικές σχέσεις με άτομα διαφορετικού ή ίδιου φύλου ή με περισσότερα από ένα φύλα.

Πηγή: ILGA Europe 2015

Ταυτότητα φύλου:

Αναφέρεται στην προσωπική αίσθηση ενός ατόμου για το φύλο τους. Για τρανς άτομα, η δική τους εσωτερική ταυτότητα φύλου δεν ταιριάζει με το φύλο που τους αποδόθηκε κατά τη γέννηση. Οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν μια ταυτότητα φύλου, του άνδρα ή της γυναίκας (ή αγόρι ή κορίτσι), αλλά για μερικά άτομα το φύλο δεν ταιριάζει σωστά σε μία από αυτές τις δύο επιλογές. Σε αντίθεση με την έκφραση φύλου, η ταυτότητα φύλου δεν είναι ορατή σε άλλους.

Πηγή: TGEU 2016 Ιούλιος 4

Γνώριζες ότι:

Τα άτομα με ένα ίντερσεξ σώμα μπορούν να έχουν όσες ταυτότητες φύλου (και σεξουαλικούς προσανατολισμούς) έχουν και τα άτομα με ένα μη-ίντερσεξ σώμα. Μερικά ίντερσεξ άτομα έχουν ίντερσεξ ταυτότητα φύλου.

Πηγή: Ghattas 2015.

Έκφραση φύλου:

Είναι οι εξωτερικές εκδηλώσεις του φύλου, που εκφράζονται μέσα από το όνομα ενός ατόμου, τις αντωνυμίες, τα ρούχα, το κούρεμα, την συμπεριφορά, την φωνή ή τα χαρακτηριστικά του σώματος. Η κοινωνία αναγνωρίζει αυτά τα σημάδια ως αρρενωπά ή θηλυκά, παρόλο που αυτό που θεωρείται αρρενωπότητα και θηλυκότητα αλλάζει με την πάροδο του χρόνου και ποικίλλει ανάλογα με τον πολιτισμό. Η έκφραση φύλου ενός ατόμου μπορεί να “ταιριάζει” με την ταυτότητα φύλου του (π.χ. ένας άνδρας που έχει μια αρρενωπή έκφραση φύλου), αλλά αυτό δεν συμβαίνει πάντοτε.

Πηγή: με βάση τον ορισμό από TGEU 2016 Ιούλιος 4

Ορολογία σχετική με τα Τρανς άτομα

- **Σις (Cis) ή Σιστζέντερ (Cisgender):** Είναι όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψει τα άτομα που δεν είναι τρανς. Χρησιμοποιείται με τον ίδιο τρόπο που το ετεροφυλόφιλος χρησιμοποιείται για το άτομο που δεν είναι ομοφυλόφιλο (TGEU 2016 Ιούλιος 4).
- **Φυλοδιαφορετικός-ή-ό (Gender Variant):** Ο όρος αυτός μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να χαρακτηρίσει ένα άτομο του οποίου η ταυτότητα φύλου διαφέρει από την τυπική ταυτότητα φύλου και τους έμφυλους ρόλους και νόρμες που αποδίδονται κατά τη γέννηση. (ILGA Europe 2015)
- **Επαναπροσδιορισμός Φύλου:** Ο όρος αναφέρεται στη διαδικασία μέσω της οποίας τα άτομα επαναπροσδιορίζουν το φύλο με το οποίο ζουν, προκειμένου να εκφράσουν καλύτερα την ταυτότητα φύλου τους. Αυτή η διαδικασία μπορεί, αλλά δεν χρειάζεται, να περιλαμβάνει ιατρική βοήθεια, όπως ορμονικές θεραπείες και τυχόν χειρουργικές επεμβάσεις που τρανς άτομα υποβάλλονται για να ταυτιστεί το σώμα τους με το φύλο τους (ILGA Europe 2015)
- **Εγχείρηση επαναπροσδιορισμού φύλου:** Ιατρικός όρος για αυτό που τα τρανς άτομα συχνά ονομάζουν εγχείρηση επιβεβαίωσης φύλου που φέρνει τα πρωτεύοντα και δευτερογενή χαρακτηριστικά φύλου του σώματος ενός τρανς ατόμου σε ταύτιση με την εσωτερική αυτο-αντίληψή του (ILGA Europe 2015)
- **Νομική Αναγνώριση Ταυτότητας Φύλου:** Είναι η επίσημη διαδικασία για να αλλάξει το όνομα και το αναγνωριστικό φύλου ενός τρανς ατόμου σε επίσημα μητρώα και έγγραφα όπως το πιστοποιητικό γέννησής τους, η ταυτότητα, το διαβατήριό ή η άδεια οδήγησης. Σε ορισμένες χώρες, είναι αδύνατο να αναγνωριστεί το φύλο σου από το νόμο. Σε άλλες χώρες, η διαδικασία είναι συχνά μακρά, δύσκολη και ταπεινωτική (TGEU 2016 Ιούλιος 4)
- **Φυλομετάβαση:** Περιλαμβάνει μερικά ή όλα τα ακόλουθα προσωπικά, ιατρικά και νομικά βήματα: να μιλήσει το άτομο στην οικογένεια, τους φίλους και τους συναδέλφους, χρησιμοποιώντας ένα διαφορετικό όνομα και νέες αντωνυμίες, το διαφορετικό ντύσιμο, η αλλαγή του ονόματος ή/και του φύλου σε νομικά έγγραφα, ορμονοθεραπεία και ενδεχομένως (αν και όχι πάντα) ένας ή περισσότεροι τύποι χειρουργικών επεμβάσεων (που αναφέρονται ως επαναπροσδιορισμός φύλου ή χειρουργική επιβεβαίωση φύλου). Τα ακριβή βήματα που συνεπάγεται η φυλομετάβαση ποικίλλουν από άτομο σε άτομο (TGEU 2016 Ιούλιος 4)

Υπάρχουν διαφορές ή/και ομοιότητες μεταξύ τρανς και ίντερσεξ άτομα;

Διαφορές	Ομοιότητες
<ul style="list-style-type: none"> • Ίντερσεξ έχει να κάνει με το σώμα: το να είσαι ίντερσεξ σημαίνει να γεννηθείς με χαρακτηριστικά φύλου που δεν ταυτίζονται με τα ιατρικά και κοινωνικά πρότυπα των αποκαλούμενων ανδρικών και γυναικείων σωμάτων. • Τρανς έχει να κάνει με την ταυτότητα φύλου: το να είσαι τρανς σημαίνει να έχεις μια ταυτότητα φύλου διαφορετική από το φύλο που αποδίδεται κατά τη γέννηση. Οι περισσότεροι άνθρωποι που είναι τρανς γεννιούνται με ένα σώμα που ταιριάζει με τα ιατρικά και κοινωνικά πρότυπα των λεγόμενων ανδρικών και γυναικείων σωμάτων. 	<p>Και οι δύο στερούνται την αναγνώριση του θεμελιώδους δικαιώματος τους στην αυτοδιάθεση, τα ίντερσεξ άτομα επειδή υποβάλλονται σε επεμβατική ιατρική επέμβαση χωρίς τη συναίνεσή τους, και τα τρανς άτομα επειδή αντιμετωπίζουν συχνά τεράστια εμπόδια στην απόκτηση της ιατρικής περίθαλψης που χρειάζονται, καθώς και στην αναγνώριση του φύλου τους</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Τα ίντερσεξ άτομα υποβάλλονται σε επεμβατική, μη αναστρέψιμη θεραπεία χωρίς τη συγκατάθεσή τους. • Τα τρανς άτομα συχνά αναζητούν ιατρικές παρεμβάσεις για να προσαρμόσουν το σώμα τους στην ταυτότητα φύλου τους, αλλά αντιμετωπίζουν προβλήματα στην απόκτηση της ιατρικής περίθαλψης που χρειάζονται. 	<p>Και στις δύο περιπτώσεις θεωρείτο -μέχρι πρόσφατα- πως τα άτομα έχουν μια “διαταραχή” σύμφωνα με τις ιατρικές κατευθυντήριες γραμμές, τα πρωτόκολλα και τις ταξινομήσεις (αν και τα τρανς άτομα έχουν να αντιμετωπίσουν μια “ψυχολογική διαταραχή”, ενώ τα ίντερσεξ μια “φυσική διαταραχή”). Πρόσφατα, η “Διαταραχή ταυτότητας φύλου”, η οποία συμπεριλαμβανόταν στο ICD-10 ως ψυχολογική διαταραχή, αντικαταστάθηκε στο ICD-11 με μια νέα διάγνωση “Ασυμφωνία Φύλου” η οποία περιλαμβάνεται στην κατηγορία “Καταστάσεις που σχετίζονται με τη σεξουαλική υγεία”.</p>
	<p>Και οι δύο υφίστανται διακρίσεις και παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε μια κοινωνία όπου επικρατεί η διχοτόμηση σε άνδρες και των γυναικες, π.χ. στο σχολείο, στο χώρο εργασίας ή στον αθλητισμό.</p>
<p>Πηγές: Ghattas 2015; TGEU 2018 Ιούνιος 18</p>	

Να σημειωθεί ότι:

Τα ίντερσεξ άτομα μπορεί να έχουν μια ταυτότητα φύλου που δεν ταιριάζει με το φύλο που είχε επιβληθεί σε αυτά κατά τη γέννηση. Ως εκ τούτου, μπορούν να αποφασίσουν να χρησιμοποιήσουν τους νομικούς μηχανισμούς που είναι διαθέσιμοι στη χώρα τους για να προσαρμόσουν το όνομά τους, το δείκτη φύλου ή/και το σώμα τους ώστε να νιώθουν άνετα. Πολύ συχνά οι μόνοι διαθέσιμοι μηχανισμοί είναι εκείνοι που υπάρχουν για τα τρανς άτομα. Στην πράξη όμως, ορισμένα ίντερσεξ άτομα μπορεί να εμποδίζονται από την πρόσβαση σε αυτούς τους μηχανισμούς, ανάλογα με τις νομικές ή άλλες απαιτήσεις για κάθε ένα από αυτά τα βήματα στη χώρα τους.

Πηγές: Ghattas 2015; TGEU 2018 Ιούνιος 18

Η εμπειρία του να είσαι μη δυϊκό (non-binary) άτομο

Genderqueer ή Gender-fluid ή Non-binary άτομα είναι εκείνα που δεν ταυτίζονται με το αρσενικό/θηλυκό δίπολο αλλά βρίσκονται κάπου έξω ή μεταξύ αυτού. Μερικά από αυτά τα άτομα χρησιμοποιούν ουδέτερες αντωνυμίες (they/them στα αγγλικά). Όλοι αυτοί οι όροι, συμπεριλαμβανομένων των **agender** και **bigender**, δεν έχουν ακριβώς την ίδια έννοια αλλά όλοι αναφέρονται σε μια εμπειρία του φύλου, η οποία δεν είναι μόνο αρσενικό ή θηλυκό. Μεταξύ των προαναφερθέντων όρων, πιο συχνά χρησιμοποιείται το “Μη δυϊκό/Non-binary” (TGEU 2016 Ιούλιος 4; National Center for Transgender Equality 2016α Ιούλιος 9).

Γιατί ο όρος “Μη δυϊκό”;

Πολλές κοινωνίες αναγνωρίζουν μόνο δύο ταυτότητες φύλου: το αρσενικό και το θηλυκό. Αυτή η αντίληψη μπορεί μερικές φορές να αναφέρεται ως “δυϊκό φύλο”, επειδή ο όρος “δυϊκό” σημαίνει κάτι που “έχει δύο μέρη”, σε αυτή την περίπτωση αρσενικό και θηλυκό. Έτσι, το μη δυϊκό είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται από άτομα που δεν αναγνωρίζουν τον εαυτό τους ως (μόνο) αρσενικό ή θηλυκό (National Center for Transgender Equality 2016α Ιούλιος 9).

Μη δυϊκά και Τρανς άτομα

Τα μη δυϊκά άτομα είναι κάτω από την τρανς ομπρέλα. Κάποια μη δυϊκά άτομα, αλλά όχι όλα, όπως τα τρανς άτομα που το φύλο τους βρίσκεται μέσα στο δίπολο, μπορεί να υποβληθούν σε ιατρικές διαδικασίες προκειμένου να “προσαρμόσουν” τα σώματά τους στην ταυτότητα φύλου τους (National Center for Transgender Equality 2016α Ιούλιος 9).

Μη δυϊκά και Ίντερσεξ άτομα¹

Τα μη δυϊκά άτομα δεν είναι απαραίτητα ίντερσεξ. Τα ίντερσεξ άτομα έχουν ανατομία ή/και γονίδια που μπορεί να ταιριάζει με τον βιολογικό/ανατομικό ορισμό του άνδρα και της γυναίκας. Επίσης αυτοπροσδιορίζονται συνήθως ως άνδρες ή γυναίκες. Απ την άλλη τα μη δυϊκά άτομα συνήθως έχουν ένα σώμα που ταιριάζει με τον βιολογικό/ανατομικό ορισμό του

¹ Μη δυϊκό και ίντερσεξ, ως όροι, αναφέρονται σε διαφορετικά πράγματα.

	<p>άντρα και της γυναίκας (National Center for Transgender Equality 2016α Ιούλιος 9). Κάποια ίντερσεξ άτομα μπορεί να αυτοπροσδιορίζονται ως μη δυικά, με τον ίδιο τρόπο που μπορεί να αυτοπροσδιορίζονται ως άνδρες ή γυναίκες, αλλά οι δύο αυτές ταυτότητες δεν είναι άρρηκτα συνδεδεμένες.</p>
--	---

2. Εγκλήματα μίσους κατά ΛΟΑΤ, ρητορική μίσους και διακρίσεις.

“(...) η βία, οι διακρίσεις και άλλες βλάβες που βασίζονται στον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου, την έκφραση φύλου και τα χαρακτηριστικά φύλου, εκδηλώνονται σε μια συνεχή σειρά πολλαπλών, αλληλένδετων και επαναλαμβανόμενων μορφών, σε ένα φάσμα πλαισίων, από ιδιωτικά μέχρι δημόσια (συμπεριλαμβανομένων των πλαισίων στα οποία μεσολαβεί η τεχνολογία), και στον σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο κόσμο ξεπερνούν τα εθνικά σύνορα.

(...) η βία, οι διακρίσεις και άλλες βλάβες που βασίζονται στον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου, την έκφραση φύλου και τα χαρακτηριστικά φύλου, έχουν τόσο ατομική όσο και συλλογική διάσταση και ότι οι πράξεις βίας και διακρίσεων που στοχεύουν το άτομο είναι επίσης επίθεση στην ανθρωπινή ποικιλομορφία και την καθολικότητα και το αδιαίρετο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων”.

Πηγή: The Yogyakarta Principles plus 10 (YP+10) 2017 Νοέμβριος 10. ²

² “Οι Αρχές της Yogyakarta είναι ένα σύνολο αρχών σχετικά με την εφαρμογή του διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα σε σχέση με τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου. Οι Αρχές επιβεβαιώνουν τα δεσμευτικά διεθνή νομικά πρότυπα με τα οποία πρέπει να συμμορφώνονται όλα τα κράτη. Υπόσχονται ένα διαφορετικό μέλλον, όπου όλοι οι άνθρωποι που γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι σε αξιοπρέπεια και δικαιώματα μπορούν να εκπληρώσουν αυτό το πολύτιμο αναφαίρετο δικαίωμα(...)

2.1. Τι είναι το έγκλημα μίσους

Έγκλημα μίσους: ορισμός.

“Τα εγκλήματα μίσους είναι εγκληματικές πράξεις που προκαλούνται από μεροληψία ή προκατάληψη προς συγκεκριμένες ομάδες ανθρώπων. Για να θεωρηθεί έγκλημα μίσους, το αδίκημα πρέπει να πληροί δύο κριτήρια: Πρώτον, η πράξη πρέπει να αποτελεί **ποινικό αδίκημα**. Δεύτερον, η πράξη πρέπει να έχει κίνητρο **προκατάληψη**”.

Πηγή: OSCE/ODIHR χ.χ.

Κίνητρα προκατάληψης και προστατευόμενα χαρακτηριστικά:

“Τα κίνητρα προκατάληψης μπορούν να οριστούν ευρέως ως **προκατειλημμένες αρνητικές απόψεις, στερεότυπες υποθέσεις, μισαλλοδοξία ή μίσος που απευθύνονται σε μια συγκεκριμένη ομάδα που έχει κοινό χαρακτηριστικό, όπως φυλή, καταγωγή, γλώσσα, θρησκεία, εθνικότητα, σεξουαλικό προσανατολισμό, φύλο ή οποιοδήποτε άλλο θεμελιώδες χαρακτηριστικό**. Τα άτομα με αναπηρίες μπορεί επίσης να είναι θύματα εγκλημάτων μίσους”.

Πηγή: OSCE/ODIHR χ.χ.

Οι Αρχές εκπονήθηκαν και εγκρίθηκαν ομόφωνα από μια διακεκριμένη ομάδα εμπειρογνομόνων για τα ανθρώπινα δικαιώματα, από ποικίλες περιοχές και υπόβαθρα, που συμπεριλάμβανε δικαστές, ακαδημαϊκούς, έναν πρώην Υπατο Αρμοστή του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα, την επιτροπή των ειδικών διαδικασιών των Ηνωμένων Εθνών, μέλη συμβαλλομένων φορέων, ΜΚΟ και άλλους. Ο εισηγητής της διαδικασίας, ο καθηγητής Michael O’Flaherty, έχει τεράστια συμβολή στη σύνταξη και την αναθεώρηση των Αρχών της Γιογκιακάρτα

Ένα σημαντικό γεγονός στην ανάπτυξη των Αρχών ήταν ένα διεθνές σεμινάριο με πολλούς από αυτούς τους νομικούς εμπειρογνώμονες που έλαβε χώρα στη Γιογκιακάρτα της Ινδονησίας στο Πανεπιστήμιο γκάντζα Μαντά από τις 6 έως τις 9 Νοεμβρίου 2006. Το σεμινάριο αυτό διευκρίνισε τη φύση, το πεδίο εφαρμογής και την εφαρμογή των υποχρεώσεων των κρατών για τα ανθρώπινα δικαιώματα σε σχέση με τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου στο πλαίσιο των υφισταμένων Συνθηκών και νόμων για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι Αρχές της Γιογκιακάρτα θέτουν υπό συζήτηση το ευρύ φάσμα των προτύπων για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την εφαρμογή τους σε θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου

Σε αυτά περιλαμβάνονται οι εξωδικαστικές εκτελέσεις, η βία και τα βασανιστήρια, η πρόσβαση στη δικαιοσύνη, η ιδιωτικότητα, η απαγόρευση των διακρίσεων, τα δικαιώματα στην ελευθερία της έκφρασης και του συνέρχεσθαι, η εργασία, η υγεία, η εκπαίδευση, η μετανάστευση και τα θέματα προσφύγων, η συμμετοχή του κοινού και μια ποικιλία άλλων δικαιωμάτων.

Οι αρχές επιβεβαιώνουν την πρωταρχική υποχρέωση των κρατών να εφαρμόσουν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Κάθε Αρχή συνοδεύεται από λεπτομερείς συστάσεις προς τα κράτη. Ωστόσο οι Αρχές τονίζουν επίσης ότι όλοι οι φορείς έχουν ευθύνες για την προώθηση και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Συνεπώς, πρόσθετες συστάσεις απευθύνονται στο σύστημα ανθρωπίνων δικαιωμάτων του ΟΗΕ, στους εθνικούς θεσμούς ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στα μέσα ενημέρωσης, στις μη κυβερνητικές οργανώσεις και σε άλλους”. (στις αρχές της Γιογκιακάρτα. “Σχετικά με τις αρχές της Γιογκιακάρτα”). Ανακτήθηκε από:

<http://yogyakartaprinciples.org/principles-en/about-the-yogyakarta-principles/>).

Μορφές εγκλημάτων μίσους:

“Τα εγκλήματα μίσους μπορεί να περιλαμβάνουν απειλές, υλικές ζημιές, επίθεση, δολοφονία ή οποιοδήποτε άλλο ποινικό αδίκημα που έχει διαπραχθεί με κίνητρο την προκατάληψη. Τα εγκλήματα μίσους δεν επηρεάζουν μόνο άτομα από συγκεκριμένες ομάδες. Άνθρωποι ή περιουσιακά στοιχεία που συνδέονται με - ή ακόμη και θεωρούνται ότι είναι μέλη - μιας ομάδας που μοιράζεται ένα προστατευόμενο χαρακτηριστικό, όπως υπερασπιστές-στρίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κοινοτικά κέντρα ή τόποι λατρείας μπορούν επίσης να αποτελέσουν στόχους εγκλημάτων μίσους”.

Izvori: OSCE/ODIHR N.d.

Γνώριζες ότι:

Η Μάλτα και, από τις 24 Δεκεμβρίου 2015, η Ελλάδα, είναι οι μόνες χώρες στην Ευρώπη που παρέχουν ρητά προστασία κατά των διακρίσεων με βάση τα “χαρακτηριστικά φύλου”. Ο νόμος της Μάλτας απαιτεί οι δημόσιες υπηρεσίες να εξαλείψουν τις παράνομες διακρίσεις και την παρενόχληση και να προωθήσουν την ισότητα ευκαιριών για όλους, ανεξάρτητα από αυτά τα χαρακτηριστικά.

Πηγή: Ghattas 2015.

2.2. Τι είναι η ρητορική μίσους;

Δεν υπάρχει ομοφωνία στον ορισμό σε επίπεδο ΕΕ. Ένας από τους πιο γνωστούς και χρησιμοποιούμενους ορισμούς είναι αυτός που παρέχεται από το Συμβούλιο της Ευρώπης:

“(…) ο όρος “ρητορική μίσους” θεωρείται ότι καλύπτει **όλες τις μορφές έκφρασης που διαδίδουν, υποκινούν, προωθούν ή δικαιολογούν το φυλετικό μίσος, την ξενοφοβία, τον αντισημιτισμό ή άλλες μορφές μίσους που βασίζονται στη μισαλλοδοξία, συμπεριλαμβανομένων: μισαλλοδοξία που εκφράζεται από επιθετικό εθνικισμό και εθνοκεντρισμό, διάκριση και εχθρότητα κατά των μειονοτήτων, των μεταναστών και των μεταναστών δεύτερης γενιάς.**”

Πηγή: Council of Europe Recommendation No. R (97) 20

Ορισμένα από τα προστατευόμενα χαρακτηριστικά δεν καλύπτονται από την προαναφερόμενη σύσταση, αλλά υπάρχει ο όρος “ή άλλη μορφή μίσους”, “επιτρέποντας έτσι την επέκταση του πεδίου δραστηριότητας σε άλλες αιτίες, όπως (...) σεξουαλικό προσανατολισμό (...)” (Zubčević et al. 2017:10).

Το 2016, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας (ECRI) εισήγαγε τον ακόλουθο ορισμό, ο οποίος είναι ευρύτερος και πιο συμπεριληπτικός, στο πλαίσιο της Σύστασης Γενικής Πολιτικής αριθ. 15 για την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους:

“(...) η ρητορική μίσους πρέπει να γίνει κατανοητή (...) ως η υπεράσπιση, προώθηση ή υποκίνηση, υπό οποιαδήποτε μορφή, της δυσφήμισης, του μίσους ή της εξύβρισης ενός ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων, καθώς και κάθε παρενόχληση, προσβολή, χρήση αρνητικών στερεοτύπων, στιγματισμό ή απειλή σε σχέση με αυτό το άτομο ή την ομάδα ατόμων και την αιτιολόγηση όλων των προηγούμενων μορφών έκφρασης, με βάση την “φυλή”, το χρώμα, την καταγωγή, την εθνική ή εθνοτική καταγωγή, την ηλικία, την αναπηρία, τη γλώσσα, τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις, το κοινωνικό ή το βιολογικό φύλο, την ταυτότητα φύλου, τον σεξουαλικό προσανατολισμό και άλλα προσωπικά χαρακτηριστικά ή καταστάσεις (...) η ρητορική μίσους μπορεί να λάβει τη μορφή της δημόσιας άρνησης, της υποβάθμισης, της δικαιολόγησης ή της επιδοκιμασίας εγκλημάτων γενοκτονίας, εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας ή εγκλημάτων πολέμου, που έχει διαπιστωθεί από δικαστήρια ότι έχουν συμβεί και της εξύμνησης ατόμων που έχουν καταδικαστεί για τέτοια εγκλήματα”.

Πηγή: ECRI General Policy Recommendation No 15 on combating hate speech.

Κίνητρα ρητορικής μίσους:

“(...) η χρήση ρητορικής μίσους μπορεί να αντικατοπτρίζει ή να προάγει την αδικαιολόγητη υπόθεση ότι ο/η χρήστης της είναι κατά κάποιο τρόπο ανώτερος-η από ένα άτομο ή μια ομάδα ατόμων που στοχοποιείται με αυτόν τον τρόπο, η χρήση ρητορικής μίσους μπορεί να έχει ως στόχο την υποκίνηση ή ευλόγως αναμένεται ότι θα έχει ως αποτέλεσμα την υποκίνηση άλλων σε διάπραξη βιαιοπραγιών, εκφοβισμού, εχθρότητας ή διακρίσεων εις βάρος εκείνων που στοχοποιούνται από αυτήν. Πρόκειται για ιδιαίτερα σοβαρή μορφή τέτοιου είδους ρητορικής”.

Πηγή: ECRI General Policy Recommendation No 15 on combating hate speech.

2.3. Τι είναι διάκριση;

Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό δίκαιο, **“άμεση διάκριση** υφίσταται όταν ένα άτομο αντιμετωπίζεται λιγότερο ευνοϊκά από ότι ένα άλλο αντιμετωπίζεται, έχει αντιμετωπιστεί ή θα αντιμετωπιστεί σε παρόμοια κατάσταση” με βάση προστατευμένο χαρακτηριστικό όπως φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, θρησκεία ή πεποιθήσεις, αναπηρία, ηλικία, φύλο, σεξουαλικό προσανατολισμό,

ενώ

“έμμεση διάκριση υφίσταται όταν μια φαινομενικά ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική” θα έβαζε τα άτομα ενός προστατευόμενου χαρακτηριστικού “σε μειονεκτική θέση” σε σχέση με τα άτομα που έχουν άλλα χαρακτηριστικά, “εκτός αν αυτή η διάταξη, το κριτήριο ή η πρακτική δικαιολογείται αντικειμενικά από έναν θεμιτό σκοπό και τα μέσα επίτευξης αυτού του σκοπού είναι κατάλληλα και αναγκαία”.

Πηγές: Directive 2000/43/EC; Directive 2000/78/EC; Directive 2004/113/E;
Directive 2006/54/EC; Directive 2010/41/EU.

Διακρίσεις & Παρενόχληση

Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό δίκαιο, η **παρενόχληση** μπορεί να οριστεί ως μια μορφή διάκρισης όταν και όπου **“ανεπιθύμητη συμπεριφορά”** που σχετίζεται με το προστατευόμενο χαρακτηριστικό ενός ατόμου **“λαμβάνει χώρα με σκοπό ή αποτέλεσμα την παραβίαση της αξιοπρέπειας ενός ατόμου και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή προσβλητικού περιβάλλοντος”**.

Πηγές: Directive 2000/43/EC; Directive 2000/78/EC; Directive 2004/113/EC;
Directive 2006/54/EC; Directive 2010/41/EU.

Είδη διακρίσεων:

Υπάρχουν διάφορες μορφές διακρίσεων, αλλά **“όλες μπορούν να οδηγήσουν σε θυματοποίηση και παρενόχληση:**

“Άμεση διάκριση: όταν ένα άτομο αντιμετωπίζεται λιγότερο ευνοϊκά από άλλα άτομα λόγω του σεξουαλικού του προσανατολισμού ή της ταυτότητας φύλου του.

Έμμεση διάκριση: όταν μια φαινομενικά ουδέτερη διάταξη ή πρακτική θα έβαζε σε μειονεκτική θέση άτομα συγκεκριμένου σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου σε σύγκριση με άλλα άτομα.

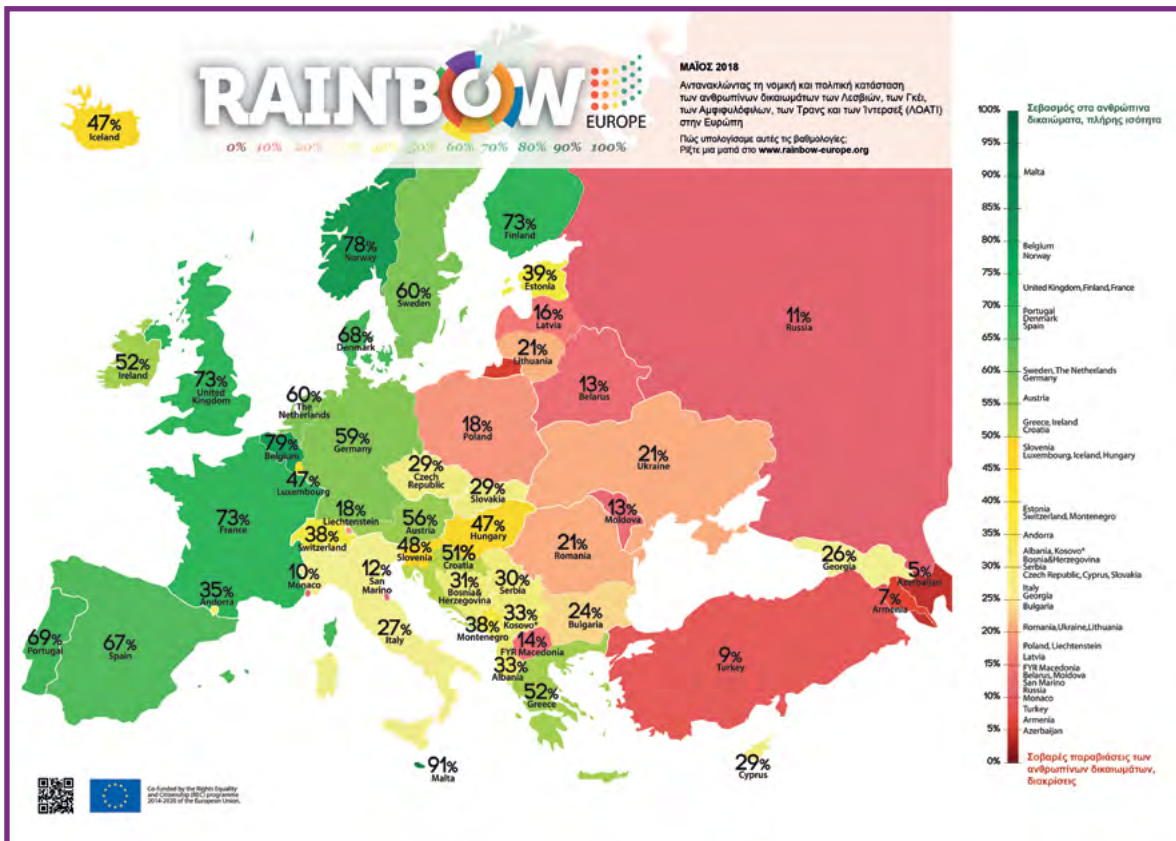
Πολλαπλές διακρίσεις: διακρίσεις που βασίζονται σε περισσότερους από έναν λόγους.

Βιωματική διακριση: αποκαλείται επίσης υποκειμενική διάκριση και είναι το βίωμα της διακριτικής μεταχείρισης. Η βιωματική διάκριση δεν συνεπάγεται απαραίτητα τη διάκριση με τη νομική έννοια.

Θυματοποίηση: ένας συγκεκριμένος όρος που περιγράφει τη διάκριση που υφίσταται ένα άτομο επειδή υπέβαλε καταγγελία ή ήταν μάρτυρας στην καταγγελία άλλου ατόμου.

Παρενόχληση: οποιαδήποτε πράξη ή συμπεριφορά, που είναι ανεπιθύμητη στο θύμα, η οποία θα μπορούσε να θεωρηθεί προσβλητική, ταπεινωτική ή εκφοβιστική σε σχέση με τον σεξουαλικό προσανατολισμό του θύματος, την ταυτότητα ή/και την έκφραση φύλου του. Μπορεί να περιλαμβάνει ομιλούμενες λέξεις, χειρονομίες ή παραγωγή, παρουσίαση ή διανομή γραπτών λέξεων, εικόνων ή άλλου υλικού”.

Πηγή: ILGA Europe 2015.

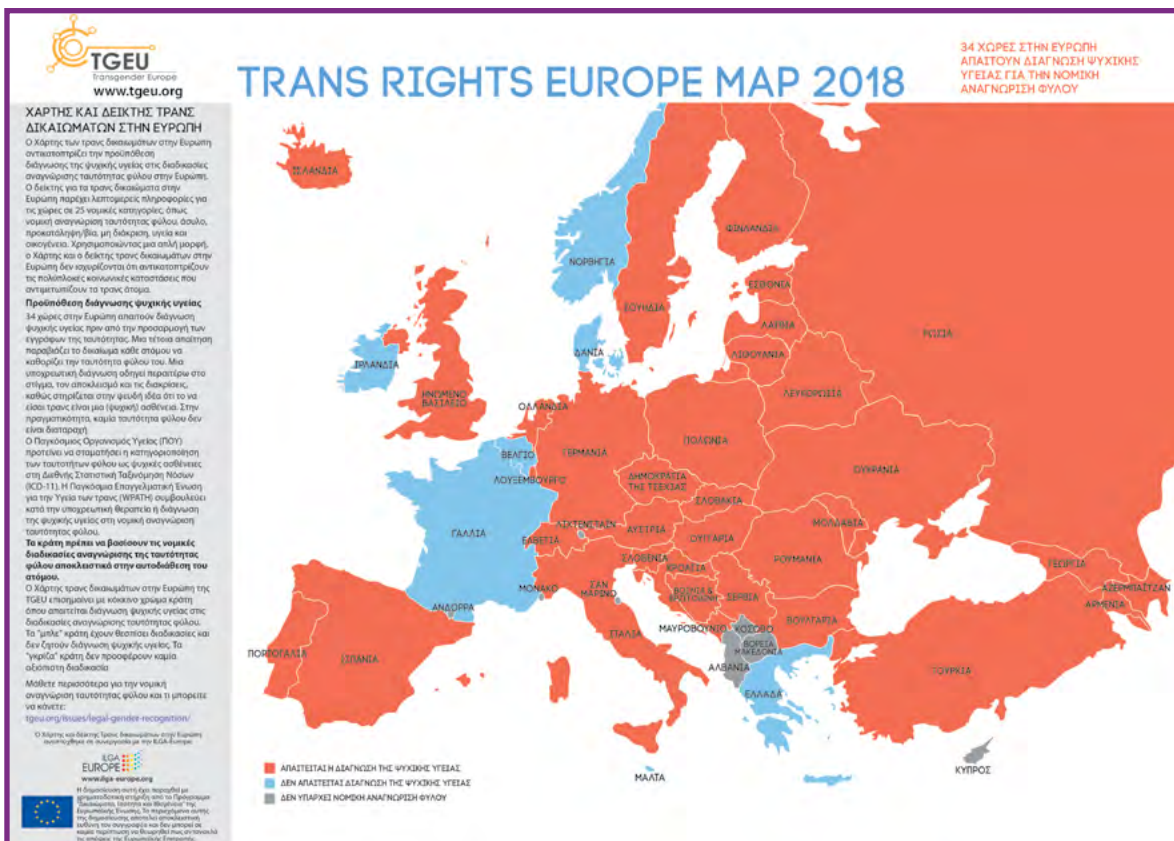
ILGA's Rainbow Europe Map 2018

“Ο Χάρτης και ο δείκτης της Ευρώπης για το 2018 αποκαλύπτουν ότι λιγότερες χώρες ανεβαίνουν στην κατάταξη των χωρών. Πολλές είναι στάσιμες, συμπεριλαμβανομένων των χωρών που παραδοσιακά θεωρούνται πρωτοπόροι της ισότητας. Το ετήσιο εργαλείο συγκριτικής αξιολόγησης της ILGA-Ευροpe, το οποίο κατατάσσει 49 χώρες της Ευρώπης με βάση τους νόμους και τις πολιτικές τους για την ισότητα των ΛΟΑΤΙ, αποκαλύπτει μια περιοχή στην οποία δεν σημειώνεται η πρόοδος που υπήρχε κάποτε. Αυτή η έλλειψη σταθερής πρόοδου στα θέματα της ισότητας των ΛΟΑΤΙ πρέπει να σημάνει τον κώδωνα του κινδύνου για τους υποστηρικτές τους και τους αρμόδιους χάραξης πολιτικής.

(...) ο χάρτης Rainbow Europe είναι μια έντονη υπενθύμιση για τις εθνικές κυβερνήσεις και τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα σχετικά με το πόσο εύκολο είναι να εφησυχαστούμε όταν πρόκειται για την κατοχύρωση δικαιωμάτων σε νομικό επίπεδο. Πράγματι, ενώ η Μάλτα συνεχίζει να βρίσκεται στο νούμερο ένα, άλλες χώρες που θεωρούνται συνήθως προοδευτικές δεν συγκαταλέγονται μεταξύ των πρωτοπόρων του χάρτη - συμπεριλαμβανομένης της Ολλανδίας, οι οποία έπεσε κάτω από τις κορυφαίες 10 χώρες της Πολύχρωμης Ευρώπης.

Για την ILGA-Europe, αυτή η στασιμότητα είναι μια ανησυχητική εικόνα, λαμβάνοντας υπόψη το σημερινό πολιτικό κλίμα των αυξανόμενων επιπέδων λαϊκισμού, εθνικισμού και χρήσης της κοινωνίας των πολιτών ως αποδιοπομπαίο τράγο, τα οποία έχουν ιδιαίτερα αρνητικό αντίκτυπο στις πιο ευάλωτες ομάδες, όπως τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα” (ILGA Europe 2018β Μάιος 14).

Χάρτης και δείκτης Τρανς δικαιωμάτων στην Ευρώπη (TGEU 2018)

Σε συνεργασία με την ILGA-Europe, η Transgender Europe παρουσιάζει κάθε χρόνο “Τον χάρτη των τρανς δικαιωμάτων στην Ευρώπη” ο οποίος “αντικατοπτρίζει την προϋπόθεση διάγνωσης της ψυχικής υγείας στις διαδικασίες αναγνώρισης ταυτότητας φύλου στην Ευρώπη. Ο δείκτης για τα τρανς δικαιώματα στην Ευρώπη παρέχει λεπτομερείς πληροφορίες για τις χώρες σε 25 νομικές κατηγορίες, όπως νομική αναγνώριση ταυτότητας φύλου, άσυλο, προκατάληψη/βία, μη διάκριση, υγεία και οικογένεια. Χρησιμοποιώντας μια απλή μορφή, ο Χάρτης και ο δείκτης τρανς δικαιωμάτων στην Ευρώπη δεν ισχυρίζονται ότι αντικατοπτρίζουν τις πολύπλοκες κοινωνικές καταστάσεις που αντιμετωπίζουν τα τρανς άτομα.

Προϋπόθεση διάγνωσης ψυχικής υγείας

34 χώρες στην Ευρώπη απαιτούν ψυχιατρική διάγνωση πριν από την προσαρμογή των εγγράφων της ταυτότητας. Μια τέτοια απαίτηση παραβιάζει το δικαίωμα κάθε ατόμου να καθορίζει την ταυτότητα φύλου του. Μια υποχρεωτική διάγνωση οδηγεί περαιτέρω στο στίγμα, τον αποκλεισμό και τις διακρίσεις, καθώς στηρίζεται στην ψευδή ιδέα ότι το να είσαι τρανς είναι μια (ψυχική) ασθένεια. Στην πραγματικότητα, καμία ταυτότητα φύλου δεν είναι διαταραχή. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) προτείνει να σταματήσει η

κατηγοριοποίηση των ταυτοτήτων φύλου ως ψυχικές ασθένειες στη Διεθνής Στατιστική Ταξινόμηση Νόσων (ICD-11). Η Παγκόσμια Επαγγελματική Ένωση για την Υγεία των Τρανς Ατόμων (WPATH) συμβουλεύει κατά της υποχρεωτικής θεραπείας ή ψυχιατρικής διάγνωσης στη νομική αναγνώριση ταυτότητας φύλου.”(TGEU 2018 May 14).

Επιπλέον, 14 ευρωπαϊκές χώρες επιβάλλουν την αναγκαστική στείρωση ως προϋπόθεση για τη νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου, μια απαίτηση που έχει κηρυχθεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ως παραβίαση του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Στη δήλωσή της, η TGEU καλεί τα μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης να **“βασίσουν τις νομικές διαδικασίες αναγνώρισης της ταυτότητας φύλου αποκλειστικά στην αυτοδιάθεση του ατόμου.**

Ο Χάρτης τρανς δικαιωμάτων στην Ευρώπη της TGEU επισημαίνει με κόκκινο χρώμα κράτη όπου απαιτείται ψυχιατρική διάγνωση στις διαδικασίες αναγνώρισης ταυτότητας φύλου. Τα “μπλε” κράτη έχουν θεσπίσει διαδικασίες και δεν ζητούν ψυχιατρική διαγνωση. Τα “γκρίζα” κράτη δεν προσφέρουν καμία αξιόπιστη διαδικασία” (TGEU 2018 Μάιος 14).

Διακρίσεις με βάση την ταυτότητα φύλου και τον σεξουαλικό προσανατολισμό: Επιπλέον όροι που πρέπει να γνωρίζετε

- **Αμφιφοβία:** ο φόβος, ο αδικαιολόγητος θυμός, η μισαλλοδοξία ή/και το μίσος προς την αμφιφυλοφιλία και τα αμφιφυλόφιλα άτομα (ILGA Europe 2015).
- **Cis-σεξισμός (Cissexism/Genderism):** Το διάχυτο σύστημα διακρίσεων και αποκλεισμού που καταπιέζει τα άτομα των οποίων το φύλο ή/και η έκφραση φύλου δεν εμπίπτουν στις Cis-κανονιστικές κατασκευές. Αυτό το σύστημα βασίζεται στην πεποίθηση ότι υπάρχουν, και πρέπει να υπάρχουν, μόνο δύο φύλα και ότι το φύλο ή οι περισσότερες πτυχές του, είναι αναπόφευκτα συνδεδεμένο με το φύλο που έχει ανατεθεί στην γέννα. Μέσα στον Cis-σεξισμό τα Cis άτομα είναι η κυρίαρχη ομάδα/παράγοντας και τα τρανς άτομα/ άτομα με μη τυπική έκφραση φύλου είναι η ομάδα καταπιεσμένων/ στόχος (LGBTQIA Resource Center - University of California, Davis campus χ.χ.α).
- **Φεμινισμός:** Πολιτική στάση και δέσμευση για την αλλαγή της πολιτικής θέσης των γυναικών και την προώθηση της ισότητας των φύλων, με βάση τη θέση ότι οι γυναίκες υποτάσσονται λόγω του έμφυλου σώματός τους, δηλαδή του φύλου που τους αποδόθηκε κατά τη γέννηση (European Institute for Gender Equality χ.χ.).
- **Ισότητα των φύλων:** σημαίνει ότι οι γυναίκες και οι άνδρες έχουν ισότιμους όρους για την πλήρη άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους και για τη συμβολή τους στην οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική και πολιτική ανάπτυξη, και την ωφέλεια τους από αυτήν. Ισότητα των φύλων είναι, επομένως, η ίση εκτίμηση από την κοινωνία των ομοιοτήτων και των διαφορών μεταξύ ανδρών και γυναικών και των ρόλων που διαδραματίζουν. Βασίζεται σε γυναίκες και άνδρες που είναι πλήρη μέλη στο σπίτι τους, την κοινότητά τους και την κοινωνία τους (UNESCO 2003 Απρίλιος).

- **Ετεροκανονικότητα:** αναφέρεται σε πολιτισμικές και κοινωνικές πρακτικές όπου οι άνδρες και οι γυναίκες οδηγούνται στην πεποίθηση ότι η ετεροφυλοφιλία είναι η μόνη πιθανή σεξουαλικότητα. Υπονοεί ότι η ετεροφυλοφιλία είναι ο μόνος τρόπος να είσαι “κανονικός” (ILGA Europe 2015).
- **Ομοφοβία:** φόβος, αδικαιολόγητος θυμός, μισαλλοδοξία ή/και μίσος που απευθύνεται στην ομοφυλοφιλία (ILGA Europe 2015).
- **Πατριαρχία:** Κυριολεκτικά “κυριαρχία του πατέρα” αλλά γενικότερα αναφέρεται σε μια κοινωνική κατάσταση όπου οι άνδρες κυριαρχούν πάνω από τις γυναίκες με πλούτο, κύρος και εξουσία. Η πατριαρχία συνδέεται με ένα σύνολο ιδεών, μια “πατριαρχική ιδεολογία” που δρα για να εξηγήσει και να δικαιολογήσει αυτή την κυριαρχία και να την αποδώσει στις εγγενείς φυσικές διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών. Οι κοινωνιολόγοι τείνουν να βλέπουν την πατριαρχία ως κοινωνικό προϊόν και όχι ως αποτέλεσμα των έμφυτων διαφορών μεταξύ των φύλων και εστιάζουν την προσοχή τους στον τρόπο με τον οποίο οι ρόλοι των φύλων σε μια κοινωνία επηρεάζουν τις διαφορές εξουσίας μεταξύ ανδρών και γυναικών (Online Dictionary of the Social Sciences χ.χ.α).
- **Σεξισμός:** Οποιαδήποτε ενέργεια, χειρονομία, οπτική παρουσίαση, προφορικός ή γραπτός λόγος, πρακτική ή συμπεριφορά που βασίζεται πάνω στην ιδέα ότι ένα άτομο ή μια ομάδα ατόμων είναι ανώτερο-η λόγω του φύλου του(ς), που λαμβάνει χώρα στη δημόσια ή στην ιδιωτική σφαίρα, είτε διαδικτυακή είτε όχι, με σκοπό ή αποτέλεσμα να:
  - α. παραβιάζει την εγγενή αξιοπρέπεια ή δικαιώματα ενός ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων ή
  - β. οδηγεί σε φυσική, σεξουαλική, ψυχολογική ή κοινωνικό-οικονομική βλάβη ή ταλαιπωρία ενός ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων ή
  - γ. δημιουργεί εκφοβιστικό, εχθρικό, εξευτελιστικό, ταπεινωτικό ή προσβλητικό περιβάλλον ή
  - δ. συνιστά ένα εμπόδιο στην αυτονομία και στην πλήρη άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ενός ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων ή
  - ε. διατηρεί και να ενισχύει στερεότυπα για το φύλο (Council of Europe Recommendation No (2019)1).
- **Τρανσφοβία:** είναι μια μήτρα πολιτιστικών και προσωπικών πεποιθήσεων, απόψεων, στάσεων και επιθετικών συμπεριφορών που βασίζονται σε προκατάληψη, αηδία, φόβο ή/και μίσος και που στρέφεται κατά άτομα ή ομάδες που δεν συμμορφώνονται ή που παραβιάζουν τις προσδοκίες και τις νόρμες της κοινωνίας για το φύλο. Η τρανσφοβία επηρεάζει ιδιαίτερα τα άτομα των οποίων η ταυτότητα φύλου ή η έκφραση φύλου διαφέρει από τον εμφυλο ρόλο που τους έχει ανατεθεί κατά τη γέννηση και εκδηλώνεται με διάφορους τρόπους, π.χ. ως άμεση σωματική βία, τρανσφοβική ομιλία και προσβολή, διακρίσεις στην κάλυψη από τα μέσα ενημέρωσης και κοινωνικό αποκλεισμό. Η τρανσφοβία περιλαμβάνει επίσης θεσμοθετημένες μορφές διακρίσεων όπως η ποινικοποίηση, η παθολογικοποίηση ή ο στιγματισμός της μη τυπικής ταυτότητας φύλου και έκφρασης φύλου (TGEU 2016 Ιούλιος 4).

Γάμος, οικογένεια, γονεϊκότητα και ΛΟΑΤ άτομα

- **Σύμφωνο συμβίωσης:** δύο άτομα που ζουν μαζί στην ίδια φυσική διεύθυνση μπορούν, σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες (και περιφέρειες), να συνάψουν σύμφωνο για ορισμένα πρακτικά θέματα (τα οποία ποικίλλουν από χώρα σε χώρα). Τα δικαιώματα που απορρέουν από τη συμβίωση είναι περιορισμένα (ILGA Europe 2015).
- **Δικαιώματα επιμέλειας:** όταν ένα ΛΟΑΤΙ άτομο, τρανς γονείς ή ομόφυλα ζευγάρια αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο όπως τα ετερόφυλα ζευγάρια και άτομα όταν τίθεται το θέμα της επιμέλειας παιδιών (ILGA Europe 2015).
- **Κοινή υιοθεσία:** Όταν ένα ομόφυλο ζευγάρι επιτρέπεται να υποβάλει αίτηση για υιοθεσία (ILGA Europe 2015).
- **Ισότητα στον γάμο:** όπου η εθνική νομοθεσία για τον γάμο περιλαμβάνει επίσης ομόφυλα ζευγάρια, π.χ. ουδέτερη αναφορά φύλου στους συζύγους. Μερικές φορές τα ΜΜΕ και οι υπεύθυνοι για τη λήψη αποφάσεων αναφέρονται εσφαλμένα στην επέκταση της ισχύουσας νομοθεσίας περί γάμου στα ομόφυλα ζευγάρια “γάμος ομοφυλοφίλων”. Αυτό που πραγματικά εννοούν είναι η ισότητα του γάμου. Καμία χώρα δεν έχει δημιουργήσει νόμο περί γάμου ειδικά για τα ομόφυλα ζευγάρια (ILGA Europe 2015). Επιπλέον, η ισότητα του γάμου επηρεάζει επίσης τα άτομα που είναι σε ομόφυλη σχέση αλλά δεν αυτοπροσδιορίζονται ως ομοφυλόφιλα (π.χ. Αμφιφυλόφιλα άτομα, κλπ.) και τρανς άτομα που βρίσκονται σε σχέσεις με ανθρώπους άλλων φύλων, αλλά δεν έχουν αλλάξει τα νομικά έγγραφά τους και έτσι, θεωρούνται από το κράτος ως ομόφυλο ζευγάρι.
- **Καταχωρημένη συμβίωση:** νομική αναγνώριση των σχέσεων που δεν έχει πάντα τα ίδια δικαιώματα ή/και οφέλη όπως ο γάμος. Συνώνυμη με την αστική ένωση ή το σύμφωνο συμβίωσης (ILGA Europe 2015).
- **Οικογένεια ουράνιο τόξο:** μια οικογένεια ουράνιο τόξο είναι μια ομόφυλη, ή με ΛΟΑΤ γονείς, οικογένεια. Οικογένεια ουράνιο τόξο μπορεί να οριστεί ως κάθε λεσβία, γκέι, αμφιφυλόφιλο, τρανς/φυλοδιαφορετικό, ίντερσεξ ή κουήρ άτομο που αυτοπροσδιορίζεται ως ΛΟΑΤ και έχει παιδί ή παιδιά, ή σχεδιάζει να έχει ένα παιδί ή παιδιά με: γονιμοποίηση με δότη (γνωστό ή άγνωστο), παρένθετη μητρότητα (αλτρουιστική ή εμπορική), ανάδοχη φροντίδα, αναδοχή για τεκνοθεσία, τεκνοθεσία (εγχώρια ή διεθνή), σχέσεις μεταξύ ατόμων διαφορετικής ταυτότητας φύλου, από

κοινού γονεϊκότητα ή άλλα μέσα. Αυτές οι οικογένειες, όπως πολλές σύγχρονες οικογένειες, έρχονται σε πολλές μορφές και σχηματίζονται με πολλούς διαφορετικούς τρόπους (με βάση τον ορισμό από Rainbow Families χ.χ.).

- **Ομόφυλες σχέσεις ή ζευγάρια:** καλύπτει σχέσεις ή ζευγάρια που αποτελούνται από δύο άτομα του ίδιου φύλου (ILGA Europe 2015).
- **Γάμος ομόφυλων ζευγαριών:** Δεν υπάρχει χώρα η οποία να έχει συγκεκριμένο νόμο για τον γάμο αποκλειστικά για τα ομόφυλα ζευγάρια. Ο σωστός όρος είναι η ισότητα στον γάμο, καθώς ο στόχος είναι να επεκταθούν οι νόμοι για τον γάμο στα ομόφυλα ζευγάρια για να τους δοθούν τα ίδια δικαιώματα με τα ετερόφυλα ζευγάρια (ILGA Europe 2015)
- **Τεκνοθεσία από δεύτερο γονέα:** όταν επιτρέπεται σε άτομο, που είναι σε ομόφυλη σχέση, να τεκνοθετήσει το βιολογικό παιδί (ή παιδιά) του/της συντρόφου του. (ILGA Europe 2015).
- **Παρένθετη μητρότητα:** μια συμφωνία στην οποία μια γυναίκα κυοφορεί και γεννάει ένα παιδί για ένα ζευγάρι ή για άλλο άτομο (ILGA Europe 2015).

3. Χρήση κατάλληλης ορολογίας και γλώσσας.

Ακατάλληλος / προβληματικός όρος / φράση	Κατάλληλος / προτιμώμενος όρος / φράση
<p>“Παραδέχθηκε”/“ομολόγησε” ότι είναι γκέι/λεσβία/αμφισεξουαλικός-ή</p> <p>Τέτοιες φράσεις υπονοούν συναισθήματα όπως αμηχανία, ντροπή, ενοχές (GLAAD 2016).</p>	<p>Out/ανοιχτά γκέι/λεσβία/αμφιφυλόφιλος/ος</p>
<p>“Γεννήθηκε” άνδρας/γυναίκα – “Έγινε” άνδρας/γυναίκα – Βιολογικά/Ανατομικά άρρεν ή θήλυ (Δείτε “αλλαγή φύλου” και “Τρανσέξουαλ”).</p>	<p>Αποδόθηκε το αρσενικό/θηλυκό φύλο στην γέννα</p> <p>Τρανς άνδρας</p> <p>Τρανς γυναίκα</p> <p>Τρανς μη δυϊκό (Non-binary)</p>

<p style="text-align: center;">Ομοφυλόφιλος-ή-ο</p> <p>Τα άτομα κατηγοριοποιούνται ως ομοφυλόφιλα με βάση το φύλο τους και το φύλο του σεξουαλικού συντρόφου τους. Όταν το φύλο του συντρόφου είναι το ίδιο με το άτομο, τότε το άτομο κατηγοριοποιείται ως ομοφυλόφιλο. Συνιστάται να χρησιμοποιούνται οι όροι λεσβίες και γκέι άνδρες αντί για ομοφυλόφιλοι. Οι όροι λεσβία και γκέι θεωρούνται ουδέτεροι και θετικοί και επικεντρώνονται στην ταυτότητα αντί να είναι σεξουαλικοποιημένοι ή παθολογικοποιημένοι (ILGA Europe 2015).</p>	<p style="text-align: center;">Γκέι (άνδρας) Λεσβία (γυναίκα)</p>
<p style="text-align: center;">“Αντίθετο” φύλο /Σχέση μεταξύ ατόμων του “αντίθετου” φύλο</p> <p>Ο όρος “αντίθετο” βασίζεται στην εσφαλμένη υπόθεση ότι υπάρχουν μόνο δύο πιθανά φύλα και ότι είναι αμετάβλητα (ILGA Europe 2015).</p>	<p style="text-align: center;">Σχέση με διαφορετικό φύλο</p>
<p style="text-align: center;">“Αλλαγή” φύλου</p> <p>Αυτή η φράση είναι ακατάλληλη/προβληματική επειδή έχει την έννοια μιας διαδικασίας “παρέμβασης” ή/και “αποκατάστασης”, για να “διορθώσει” ένα “πρόβλημα”. Αναφερόμενος σε μια “επέμβαση αλλαγής φύλου”, ή χρησιμοποιώντας όρους όπως “πριν το χειρουργείο” ή “χειρουργημένος/η”, υποδηλώνει ότι ένα άτομο πρέπει να χειρουργηθεί για να κάνει φυλομετάβαση. Επίσης, μην ξεχνάτε ότι πολλά τρανς άτομα μπορεί και να μην υποβληθούν σε ιατρικές επεμβάσεις κατά τη διάρκεια της μετάβασής τους, για διάφορους λόγους (για παράδειγμα, λόγους υγείας, οικονομικούς λόγους, φόβος για το αποτέλεσμα ή τις επιπλοκές κτλ). Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι είναι “λιγότερο” γυναίκες ή άνδρες από τα τρανς άτομα που έχουν υποβληθεί σε τέτοιες επεμβάσεις (Θεοφιλόπουλος 2015; GLAAD 2016). Το φύλο ενός ατόμου είναι πραγματικό και έγκυρο, ανεξάρτητα από τις επεμβάσεις φυλομετάβασης που επιλέγει να κάνει. Τέλος, πρέπει να τονιστεί ότι η πραγματοποίηση αυτών των επεμβάσεων συχνά απεικονίζεται με απλοϊκό και ανακριβές τρόπο.</p>	<p style="text-align: center;">Φυλομετάβαση</p>
<p style="text-align: center;">Σεξουαλική ή/και Γκέι/λεσβιακή/αμφισεξουαλική “επιλογή” ή “προτίμηση” ή “γούστο”</p> <p>Τα ΛΟΑ άτομα, όπως ακριβώς τα straight άτομα, δεν επιλέγουν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό. Επίσης ο σεξουαλικός προσανατολισμός ενός ατόμου δεν είναι τρόπος ζωής, είναι ένα βασικό χαρακτηριστικό της ανθρώπινης φύσης και προσωπικότητας. Κάποιοι χρησιμοποιούν τους όρους “επιλογή”, “προτίμηση” ή “γούστο” όταν αναφέρονται στον σεξουαλικό προσανατολισμό των ΛΟΑ ατόμων για να δείξουν ότι είναι κάτι που μπορεί να “αλλάξει” ή ακόμα χειρότερα να “θεραπευτεί” (Θεοφιλόπουλος 2015; GLAAD 2016).</p>	<p style="text-align: center;">Σεξουαλικός προσανατολισμός</p>

<p>“Ειδική” μεταχείριση στα δικαιώματα των ΛΟΑΤ ατόμων / Η “ατζέντα” της ΛΟΑΤ κοινότητας</p> <p>Δεν υπάρχει τέτοιο πράγμα. Τα ΛΟΑΤ άτομα απαιτούν ίση μεταχείριση και ίσα δικαιώματα. Δεν απαιτούν “προνόμια” ή/και “ειδική μεταχείριση” (Θεοφιλόπουλος 2015; GLAAD 2016).</p>	<p>Ανθρώπινα δικαιώματα των ΛΟΑΤ ατόμων ή Ίσα δικαιώματα</p>
<p>“Τρίτο” Φύλο</p> <p>Αν ένα άτομο είναι τρανς αυτό δεν σημαίνει ότι αυτό το άτομο έχει ένα “τρίτο φύλο”. Τα περισσότερα τρανς άτομα έχουν ταυτότητα φύλου, η οποία είναι είτε άνδρας είτε γυναίκα, και πρέπει να αντιμετωπίζονται όπως κάθε άλλος άνδρας ή γυναίκα (National Center for Transgender Equality 2016β Ιούλιος 9).</p>	<p>Γυναίκα, Άνδρας, Μη δυϊκό (Non binary) κτλ.</p>
<p>Τρανσέξουαλ</p> <p>Είναι ένας παλαιότερος όρος που προήλθε από τις ιατρικές και ψυχολογικές κοινότητες. Ο όρος εξακολουθεί να προτιμάται από κάποιους ανθρώπους που έχουν αλλάξει μόνιμα – ή επιδιώκουν να τροποποιήσουν – το σώμα τους μέσω ιατρικών παρεμβάσεων (συμπεριλαμβανομένων, ενδεικτικά, ορμονών ή/και χειρουργικών επεμβάσεων). Σε αντίθεση με το τρανστζέντερ ή το τρανς, το τρανσέξουαλ δεν είναι όρος ομπρέλα. Είναι καλύτερο να ρωτήσετε ποιόν όρο προτιμά ένα άτομο. Αν προτιμάται αυτός ο όρος, χρησιμοποιήστε τον ως επίθετο: τρανσέξουαλ γυναίκα/άντρας/άτομο (TGEU 2016 Ιούλιος 4).</p>	<p>Διεμφυλικός-ή-ό Τρανς</p>

Κακοποιητικοί/Προσβλητικοί όροι και φράσεις		
Όροι	Αναφέρονται σε	Περιγραφή/Ανάλυση
<p>“Πούστης”, “πούστρα”, “αδερφή”, “ντιντής”, “νεράιδα”, “ντιγκιντάγκας”, “τοιούτος”</p>	<p>Γκέι/ Αμφιφυλόφιλους/ Πανσέξουαλ άνδρες (αλλά κάποιες φορές γενικά στα ΛΟΑΤ άτομα)</p>	<p>Πολύ συνηθισμένοι κακοποιητικοί και προσβλητικοί όροι, με σεξιστικό υπόβαθρο, που χρησιμοποιούνται κυρίως ενάντια σε γκέι/αμφιφυλόφιλους/πανσέξουαλ άνδρες.</p>

<p>“Ανήθικοι”, “αμαρτωλοί”, “λάγνοι”, “αισχροί”, “κολασμένοι”</p>	<p>ΛΟΑΤ άτομα</p>	<p>Όροι που αναφέρονται σε όλα τα ΛΟΑΤ άτομα. Υπάρχει συνήθως ένα θρησκευτικό υπόβαθρο πίσω από τη χρήση αυτών των όρων. Αν και πολλοί εκπρόσωποι θρησκειών και θρησκευόμενα άτομα έχουν χρησιμοποιήσει τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις για να υποστηρίξουν αντι-ΛΟΑΤ γνώμες, μην ξεχνάτε ότι εκατομμύρια ΛΟΑΤ άτομα σε όλο τον κόσμο είναι θρησκευόμενα και ότι πολλές θρησκείες, δόγματα και Εκκλησίες, καθώς και οι σύγχρονοι θεολόγοι, αγκαλιάζουν τους ΛΟΑΤ ανθρώπους και γενικότερα την πολυμορφία.</p> <p>Αν θέλετε να μάθετε περισσότερα σχετικά με τα ΛΟΑΤ άτομα και την σχέση τους με την θρησκεία (και το αντίστροφο), επισκεφτείτε το θέμα “θρησκεία & πίστη” από την Εκστρατεία για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (Human Rights Campaign) στο: www.hrc.org/explore/topic/religion-faith</p>
<p>“Αποκλίνοντες”, “διαταραγμένοι”, “δυσλειτουργικοί”, “διεστραμμένοι”, “άρρωστοι”, “ανώμαλοι”, “καταστροφικοί”</p>	<p>ΛΟΑΤ άτομα</p>	<p>Όροι όπως “ανώμαλοι”, “άρρωστοι” και “διαταραγμένοι” χρησιμοποιούνται για να παρουσιάσουν τα ΛΟΑΤ άτομα ως κατώτερα από ανθρώπους, ψυχικά ασθενή ή ως κίνδυνο για την κοινωνία. Η αντίληψη ότι το να είσαι ΛΟΑΤ είναι ψυχική διαταραχή έχει καταρριφθεί από επιστημονικές έρευνες – μάθετε περισσότερα στην ενότητα “11 + 1 πιο κοινά αρνητικά στερεότυπα, προκαταλήψεις και μύθοι” (GLAAD 2016).</p>

<p>“Παραπλανούν”, “κοροϊδεύουν”, “προσποιούνται”, “παριστάνουν”, “υποκρίνονται για λόγους δημοσιότητας”, “παγιδεύουν”, “μεταμφιέζονται”</p>	<p>Τρανς άτομα</p>	<p>Η ταυτότητα του φύλου αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ταυτότητας ενός ατόμου. Οι περιγραφές αυτές είναι ανακριβείς, δυσφημιστικές και προσβλητικές (GLAAD 2016). Τέτοιες περιγραφές προέρχονται από την πεποίθηση ότι η ταυτότητα φύλου ενός τρανς ατόμου δεν είναι “αληθινή” ή ότι οι τρανς άνθρωποι προσπαθούν να “εξαπατήσουν” τους άλλους (χρησιμοποιούνται κυρίως για τις τρανς γυναίκες, από cis-straight άνδρες).</p>
<p>“Shemale”, “τραβέλι”</p>	<p>Τρανς άτομα</p>	<p>Τέτοιοι όροι απανθρωποποιούν τα τρανς άτομα (GLAAD, 2016). Ειδικά ο όρος “τραβέλι” είναι πολύ προσβλητικός. (LGBTQIA Resource Center - University of California Davis campus χ.χ.β). Είναι προσβλητικοί όροι που χρησιμοποιούνται συχνά εναντίον τρανς γυναικών και μπορούν να βρεθούν στη βιομηχανία του πορνό και σε ιστοσελίδες πορνό. Τέτοιοι όροι σεξουαλικοποιούν και αντικειμενοποιούν τις τρανς γυναίκες.</p>
<p>«Πολύ» / «τόσο» γκέι</p>	<p>Γκέι άνδρες, αλλά κάποιες φορές γενικά στα ΛΟΑΤ άτομα</p>	<p>Προσβλητική φράση για τα γκέι ή/και τα ΛΟΑΤ άτομα γενικότερα. Η ταυτότητα φύλου ή/και ο σεξουαλικός προσανατολισμός τους χρησιμοποιείται για να περιγράψει κάτι που είναι πολύ αποκρουστικό, ανεπιθύμητο ή/και άσχημο (LGBTQIA Resource Center - University of California Davis campus χ.χ.β).</p>

<p>“Τραβεστί”</p>	<p>Τρανς γυναίκες</p>	<p>Προσβλητικός όρος που χρησιμοποιείται κυρίως εναντίον τρανς γυναικών και παρενδυτικών. Σε σπάνιες περιπτώσεις, κάποια τρανς άτομα χρησιμοποιούν αυτόν τον όρο για να αυτοπροσδιορισθούν. Αλλά ακόμα κι έτσι, πάντα να προτιμάτε τον όρο “τρανς” ή “τρανστζέντερ” για να αναφέρεστε σε τρανς άτομα (Θεοφιλοπούλος 2015).</p> <p>Ο όρος παρενδυτικός-ή-ό αν και θεωρείται πιο αποδεκτός από το τραβεστί, εξακολουθεί να είναι ένας προβληματικός όρος, που χρησιμοποιείται για να αρνηθεί την ταυτότητα των τρανς ατόμων (χρησιμοποιείται κυρίως για να περιγράψει τις τρανς γυναίκες ως “άνδρες σε φορέματα”) και φυσικά βασίζεται σε μια πολύ δυϊκή άποψη για το φύλο, όπου τα ρούχα και τα άλλα αξεσουάρ είναι αυστηρά για άνδρες ή για γυναίκες.</p>
<p>Άτομα με “απροσδιόριστο”, “ασαφές”, “άγνωστο” φύλο</p>	<p>Ίντερσεξ άτομα</p>	<p>Η αναγνώριση μόνο δύο φύλων (αρσενικό και θηλυκό) οδηγεί στην κατηγοριοποίηση των ίντερσεξ ατόμων ως άτομα με “απροσδιόριστο”/“άγνωστο” φύλο. Αυτή η κατηγοριοποίηση είναι ασεβής, στερεί από τα ίντερσεξ άτομα το δικαίωμα πάνω στο σώμα τους και μπορεί επίσης να οδηγήσει στην παραβίαση του δικαιώματός τους στην σωματική ακεραιότητα μέσω μη συναινετικών ιατρικών επεμβάσεων (Ghattas 2015).</p>

“Ερμαφρόδιτος-η-ο”	Ίντερσεξ άτομα	Κακοποιητικός και προσβλητικός όρος για τα ίντερσεξ άτομα – έχει το νόημα του “περίεργου” και της “ανωμαλίας”. Αλλά ακόμα και ο όρος “ίντερσεξ” χρησιμοποιήθηκε στην αρχή για να περιγράψει μια διαταραχή που πρέπει να “διορθωθεί”. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών, ο όρος “ίντερσεξ” υιοθετήθηκε από (ίντερσεξ) υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως όρος ομπρέλα με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα (Θεοφιλόπουλος 2015; Ghattas, 2015).
--------------------	----------------	--

4. 11 + 1 πιο κοινά αρνητικά στερεότυπα, προκαταλήψεις και μύθοι

Προκαταλήψεις και Στερεότυπα	
<p>Προκαταλήψεις: Η προκατάληψη έχει να κάνει με τον σχηματισμό άποψης για ένα άτομο ή μια ομάδα ατόμων με βάση τα κοινωνικά, φυσικά ή πολιτιστικά χαρακτηριστικά τους. Αυτές οι απόψεις είναι συνήθως αρνητικές, αλλά η προκατάληψη μπορεί επίσης να ασκηθεί για να δώσει αδικαιολόγητη εύνοια και πλεονέκτημα σε μέλη συγκεκριμένων ομάδων. Η προκατάληψη θεωρείται συχνά ως συνιστώσα διάκρισης.</p>	<p>Στερεότυπα: Στην κοινωνιολογία, το στερεότυπο είναι πάντα μια κοινωνική κατασκευή που μπορεί να έχει κάποια βάση στην πραγματικότητα, αλλά είναι μια κατάφωρη γενίκευση (π.χ.: στις γυναίκες αρέσουν τα ρομαντικά μυθιστορήματα). Το να στερεοτυπούμε είναι να εφαρμόζουμε αυτές τις προφανείς γενικεύσεις, στους ανθρώπους ή τις καταστάσεις, αντί να βλέπουμε τις ατομικές διαφορές.</p>
<p>Πηγές: Online Dictionary of the Social Sciences χ.χ.β; Online Dictionary of the Social Sciences χ.χ.γ</p>	

Οι Ashmore και Del Boca εισήγαγαν έναν ευρύ και ουδέτερο ορισμό του στερεότυπου, σύμφωνα με τον οποίο “ένα στερεότυπο είναι ένα σύνολο πεποιθήσεων σχετικά με τα προσωπικά χαρακτηριστικά μιας κοινωνικής ομάδας” (Ashmore και Der Roca 1981:21). Όπως επισημαίνουν ο Jussim κ.ά. , σύμφωνα με τον προαναφερθέντα ορισμό, τα στερεότυπα

μπορεί να είναι ή να μην είναι ακριβή και ορθολογικά, ευρέως διαδεδομένα, συνειδητά, άκαμπτα, υπερβολές των διαφορών μεταξύ ομάδων, θετικά ή αρνητικά, ή βασισμένα σε ουσιώδεις ή βιολογικούς λόγους. Τα στερεότυπα μπορεί να είναι ή να μην είναι η αιτία ή η επίδραση της προκατάληψης ή η αιτία της μεροληψίας και των αυτοεκπληρούμενων προφητειών (Jussim κ.ά. 2009: 201).

Αλλά τα στερεότυπα είναι πιο συχνά αρνητικά, και ακόμη και η έκφραση των θετικών δείχνει ότι μπορούμε επίσης να εκφράσουμε αρνητικά:

Όσον αφορά την αρνητικότητα, τα δεδομένα είναι σαφή, και μάλλον θα πρέπει να τα αναγνωρίσουμε πληρέστερα, όπως κάνουμε γενικά με την προκατάληψη. Αν και μπορούν να είναι θετικά, τα στερεότυπα είναι κυρίως αρνητικά. Δημιουργούμε πολύ περισσότερα αρνητικά απ' ό,τι θετικά στερεότυπα όταν μας ζητηθεί, και ακόμη και η έκφραση θετικών στερεοτύπων δεν είναι κάτι που βλέπουμε θετικά. Φανταστείτε πως θα αντιδρούσαμε σε άτομα που ισχυρίστηκαν ότι οι Αφροαμερικανοί έχουν τα θετικά χαρακτηριστικά του να είναι αθλητικοί και καλοί στο τραγούδι. Το πρόβλημα, εν μέρει, είναι ότι αν εκφράσουμε θετικά στερεότυπα, γίνεται η παραδοχή ότι κρατάμε και τα αρνητικά (Stangor 2009:2).

Πιο κοινά αρνητικά στερεότυπα, προκαταλήψεις και μύθοι κατά των ΛΟΑΤ ανθρώπων	
ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ, ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ, ΜΥΘΟΙ	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
<p>“Τα ΛΟΑΤ άτομα είναι ψυχικά άρρωστα (διστραμμένοι, παιδόφιλοι, σοδομιστές, κτηνοβάτες, βιαστές, ψυχοπαθείς κτλ.)”.</p>	<p>Η πρώτη αποπαθολογικοποίηση της “ομοφυλοφιλίας” έγινε το 1973 όταν η Αμερικανική Ψυχιατρική Ένωση αφαίρεσε από το Διαγνωστικό και Στατιστικό Εγχειρίδιο (DSM) τον όρο/διάγνωση της “ομοφυλοφιλίας”, (Drescher 2015 Δεκέμβριος 4). Στις 17 Μαΐου 1990, η Γενική Συνέλευση του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ) αφαίρεσε την ομοφυλοφιλία από τον κατάλογο ψυχικών διαταραχών. Το 2004 ιδρύθηκε η διεθνής ημέρα κατά της ομοφοβίας (σήμερα επίσης κατά της τρανσφοβίας και της αμφιφοβίας) για να “επιστήσει την προσοχή των υπευθύνων χάραξης πολιτικής, των γνωμηγετών, των κοινωνικών κινημάτων, του κοινού και των μέσων ενημέρωσης στην βία και τις διακρίσεις που βιώνουν τα ΛΟΑΤ άτομα διεθνώς” (IDAHOTB N.d.). Η 17η Μαΐου επελέγη για να γιορτάζουμε αυτήν την ημέρα και να θυμόμαστε την απόφαση του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (IDAHOTB χ.χ.).</p>

<p><i>“Οι τρανς άνθρωποι είναι ψυχικά άρρωστοι (σχιζοφρενείς, διαταραγμένοι, δυσλειτουργικοί κ. λπ.)”.</i></p>	<p>Το 2018, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) δημοσίευσε τη νέα έκδοση της Διεθνούς Ταξινόμησης των Νοσημάτων - ICD 11, στην οποία αφαίρεσε τις τρανς ταυτότητες από το κεφάλαιο των διαταραχών ψυχικής υγείας. Όλες οι σχετικές με τρανς θέματα διαγνώσεις έχουν αφαιρεθεί από το κεφάλαιο διαταραχές ψυχικής υγείας. Ένα νέο κεφάλαιο, “Καταστάσεις που σχετίζονται με τη σεξουαλική υγεία”, έχει προστεθεί στο πλαίσιο του ICD και περιλαμβάνει μια νέα διάγνωση την “Ασυμφωνία φύλου” που αντικατέστησε την προηγούμενη διάγνωση “διαταραχή ταυτότητας φύλου”. Σύμφωνα με την TGEU:</p> <p>“Ευελπιστούμε ότι αυτή η μετατόπιση θα συνεχίσει να παρέχει πρόσβαση σε υπηρεσίες επιβεβαίωσης φύλου, ενώ παράλληλα θα δώσει τέλος στην μακρά ιστορία των αποκαλούμενων “θεραπειών μετατροπής”, των καταναγκαστικών φαρμάκων, της καταναγκαστικής νοσηλείας και των εξαναγκαστικών στερώσεων για τα τρανς και φυλοδιαφορετικά άτομα. (...) Ιστορικά, η παθολογικοποίηση της ταυτότητας φύλου, μέσω του ICD, τις τελευταίες δεκαετίες έχει συμβάλει στο τεράστιο στίγμα, τις διακρίσεις, την παρενόχληση, την ποινικοποίηση και την κακοποίηση με βάσει την ταυτότητα και την έκφραση φύλου.” (TGEU 2018 Ιούνιος 18).</p>
<p><i>“Υπάρχει μόνο ένας σωστός τρόπος για να είσαι πραγματικά τρανς/ διεμφυλικός-ή-ό – τα πραγματικά τρανς άτομα υποβάλλονται σε ιατρικές θεραπείες και/ή προχωρούν σε νομική αναγνώριση του φύλου τους”.</i></p>	<p>Η ταυτότητα φύλου είναι ο τρόπος με τον οποίο τα άτομα βιώνουν το φύλο τους και δεν εξαρτάται από τις διαδικασίες φυλομετάβασης που μπορεί να ακολουθήσει ένα άτομο. Ορισμένα τρανς άτομα θέλουν να κάνουν ιατρική φυλομετάβαση, να αλλάξουν τα νομικά τους έγγραφα ή να αλλάξουν την εμφάνισή τους, αλλά αυτό δεν ισχύει για όλα. Από την άλλη πλευρά, μερικά άτομα θέλουν να κάνουν την φυλομετάβαση με ορισμένους από τους τρόπους που περιγράφονται παραπάνω, αλλά δεν είναι σε θέση να το κάνουν για διάφορους λόγους (π.χ. οικονομικούς, υγείας ή λόγους ασφάλειας).</p>

	<p>Σύμφωνα με το Εθνικό Κέντρο για την Ισότητα των Τρανς (NCTE):</p> <p>“Κάποια διεμφυλικά άτομα επιλέγουν να κάνουν ιατρική φυλομετάβαση, και κάποια όχι. Κάποια διεμφυλικά άτομα επιλέγουν να αλλάξουν νομικά το όνομά τους ή τα έγγραφά τους, και κάποια όχι. Μερικά διεμφυλικά άτομα επιλέγουν να αλλάξουν την εμφάνισή τους (όπως τα ρούχα ή τα μαλλιά τους), και κάποια όχι. Ομοίως, ορισμένα διεμφυλικά άτομα μπορεί να θέλουν να κάνουν πολλά από αυτά τα πράγματα, αλλά δεν έχουν την δυνατότητα επειδή δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν οικονομικά ή για λόγους ασφαλείας. Η ταυτότητα ενός διεμφυλικού ατόμου δεν εξαρτάται από τα πράγματα που έχει ή δεν έχει κάνει για τη φυλομετάβασή του, και κανένα ταξίδι δύο τρανς ατόμων δεν είναι ακριβώς το ίδιο.” (National Center for Transgender Equality 2016γ Ιούλιος 9).</p>
<p><i>“Τα μη δυϊκά (Non-binary) άτομα είναι απλά μια νέα μόδα ή είναι μπερδεμένα”.</i></p>	<p>“Τα μη δυϊκά άτομα δεν είναι κάτι καινούριο. Τα μη δυϊκά άτομα δεν είναι μπερδεμένα σχετικά με την ταυτότητα φύλου τους ή ακολουθούν μια νέα μόδα – οι μη δυϊκές ταυτότητες έχουν αναγνωριστεί εδώ και χιλιετίες από πολιτισμούς και κοινωνίες σε όλο τον κόσμο” (National Center for Transgender Equality 2016α Ιούλιος 9).</p>
<p><i>“Τα τρανς άτομα (θέλουν ή/και είναι σε θέση να) εργάζονται μόνο ως σεξεργάτες/ριες”.</i></p>	<p>Είναι αλήθεια ότι πολλά τρανς άτομα είναι σεξεργάτες/ριες. Αλλά αυτή είναι μια επιλογή που συχνά αναγκάζονται να κάνουν λόγω των διακρίσεων και της παρενόχλησης που υπάρχει εναντίον τους στον εργασιακό τομέα.</p> <p>Η έρευνα και τα διαθέσιμα στοιχεία για την εμπλοκή των τρανς ατόμων στη σεξουαλική εργασία είναι πολύ περιορισμένα, με την έρευνα να επικεντρώνεται κυρίως στις cisgender γυναίκες σεξεργάτριες στον δρόμο .</p> <p>Σύμφωνα με την TGEU, “Το ποσοστό των τρανς ατόμων μεταξύ των εργαζομένων στο σεξ έχει να κάνει με το πλαίσιο. Σύμφωνα με την “Έρευνα TvT (Transrespect versus Transphobia) σχετικά με τις Κοινωνικές Εμπειρίες των Τρανς και των φυλοδιαφορετικών Ατόμων”³, το 99 τοις εκατό των ερωτηθέντων στην Κολομβία, το 76 τοις εκατό στην Τουρκία,</p>

³ Διαθέσιμη εδώ: <https://transrespect.org/wp-content/uploads/2015/08/TvT-PS-Vol9-2015.pdf>

και το 68 τοις εκατό στη Βενεζουέλα δήλωσαν ότι βγάζουν τα προς το ζην κάνοντας σεξουαλική εργασία. Η έκθεση χαρτογράφησης του TAMPEP (European Network for the Promotion of Rights and Health among Migrant Sex Workers) του 2009 αναφέρει ότι το 6 τοις εκατό όλων των εργαζομένων στο σεξ στην Ευρώπη είναι τρανς, ενώ το 7 τοις εκατό είναι cisgender άνδρες. Ωστόσο, τα αριθμητικά αυτά στοιχεία θα μπορούσαν να είναι υψηλότερα, καθώς υπάρχουν πολύ λίγα έργα που να ασχολούνται με cisgender άνδρες και τρανς σεξεργάτες/ριες.

(...)

Τα τρανς άτομα ασχολούνται με τη σεξουαλική εργασία για διάφορους λόγους, συνήθως επειδή ζουν σε τρανσφοβικό περιβάλλον και αντιμετωπίζουν συστημικά εμπόδια στην πρόσβαση στην εκπαίδευση και την απασχόληση και, ως εκ τούτου, έχουν περιορισμένες οικονομικές ευκαιρίες και ευκαιρίες απασχόλησης. Η έλλειψη γρήγορης, διαφανούς και προσβάσιμης νομικής αναγνώρισης της ταυτότητας φύλου είναι ένας περαιτέρω παράγοντας. Ο εκφοβισμός στο εκπαιδευτικό περιβάλλον θα μπορούσε, τουλάχιστον εν μέρει, να αντιμετωπιστεί με έγγραφα ταυτότητας που έχουν το όνομα και το φύλο που ταιριάζει με την ταυτότητα φύλου ή την έκφραση φύλου του ατόμου. Χωρίς αυτή την αναγνώριση, τα ποσοστά εγκατάλειψης του σχολείου, η χαμηλή απόδοση και η αυτοκτονικότητα παραμένουν πραγματικότητα για πολλά τρανς άτομα στην εκπαίδευση.

Σε έναν αριθμό χωρών, για πολλά τρανς άτομα το χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης ή η απουσία αυτής και η αντιληπτή διαφορά μεταξύ της έκφρασης του φύλου του ατόμου και των στοιχείων του στα προσωπικά του έγγραφα, κάνουν επίσης ανέφικτη την νόμιμη απασχόληση και τη δίκαιη πληρωμή. Ως εκ τούτου, εκτίθενται στη φτώχεια, την έλλειψη στέγης και την ανεπαρκή πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη,

συμπεριλαμβανομένης και της αδυναμίας να πληρώσουν για τη φυλομετάβαση. Όλοι αυτοί οι παράγοντες συμβάλλουν στον μεγάλο αριθμό τρανς ατόμων μεταξύ των εργαζομένων του σεξ σε διάφορα πλαίσια” (TGEU 2015 Δεκέμβριος 17).

Επίσης, σύμφωνα με έκθεση της Επιτροπής Νομικών Θεμάτων και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης (ΚΣΣΕ):

“19. Οι διακρίσεις εις βάρος των τρανς ατόμων συμβαίνουν ιδίως στον τομέα της υγείας και **στην αγορά εργασίας**, και τα άτομα αυτά είναι πολύ ευάλωτα στα εγκλήματα μίσους. Φαίνεται ότι πολλά άτομα, συμπεριλαμβανομένων των γιατρών και των εκπαιδευτικών, απλά δεν γνωρίζουν τι είναι αυτό και συνδέουν το φαινόμενο με την πορνεία σε εξωτικές τοποθεσίες.

20. Οι επιπτώσεις των διακρίσεων επιδεινώνονται από τις δυσκολίες στην απόκτηση των ιατρικών επεμβάσεων που χρειάζεται το άτομο για την επίτευξη της ταυτότητας του φύλου του και την απόκτηση νομικής αναγνώρισης. Αυτές οι δυσκολίες μπορούν να εμποδίσουν σε μεγάλο βαθμό την απόλαυση άλλων δικαιωμάτων, **ιδίως του δικαιώματος στην εργασία, αφήνοντας πολλά τρανς άτομα να αντιμετωπίσουν τη φτώχεια και, σε ορισμένα κράτη μέλη, λίγες εναλλακτικές λύσεις πέρα από την σεξεργασία**. Αυτός ο ακραίος κοινωνικός αποκλεισμός συνεπάγεται σοβαρούς κινδύνους για την υγεία και μεγάλη ευπάθεια σε κακοποίηση από την αστυνομία και τους εγκληματίες.” (Council of Europe 2010 Μάρτιος 23:9).

Επιπλέον, σύμφωνα με μια πιο πρόσφατη έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης:

“Οι διακρίσεις εις βάρος των τρανς ατόμων ενδέχεται να προκύψουν όταν δεν τους απευθύνονται με το σωστό όνομα ή/και αντωνυμία ή όταν δεν τους επιτρέπεται η άδεια από την εργασία τους για την φυλομετάβαση (...) ενώ οι άνδρες και οι γυναίκες συνταξιοδοτούνται σε διαφορετικές ηλικίες,

	<p>οι τρανς γυναίκες μπορεί να αναγκαστούν να περιμένουν για την σύνταξη τους μέχρι να φτάσουν την ανδρική ηλικία συνταξιοδότησης. Οι εργαζόμενοι που είναι ανοιχτά ΛΟΑΤ στην εργασία τους ή υπάρχουν υποψίες ότι είναι λεσβίες, γκέι, αμφιφυλόφιλοι ή τρανς, μπορεί να βιώσουν έμμεσες διακρίσεις, από τους εργοδότες, τους συναδέλφους ή τους πελάτες τους, οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν χυδαία σεξουαλικά σχόλια που σκοπό έχουν να ντροπιάσουν ή να εξευτελίσουν. (...) Έρευνες δείχνουν ότι μέχρι και το 77% των τρανς εργαζομένων δεν μιλούν στους εργοδότες τους για την ταυτότητα φύλου τους και το 50% αυτών το βρίσκουν αγχωτικό. Μπορεί να ωθηθούν στα περιθώρια της αγοράς εργασίας και χωρίς επίσημη απασχόληση, το οποίο, σε ορισμένα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, έχει ως αποτέλεσμα διεμφυλικές γυναίκες να εργάζονται στη βιομηχανία του σεξ" (Council of Europe 2011 Σεπτέμβριος:118-120).</p>
<p><i>"Ο HIV είναι μια ασθένεια που σχετίζεται (μόνο) με ΛΟΑΤ άτομα".</i></p>	<p>"Η μετάδοση του HIV μπορεί να συμβεί όταν δεν υπάρχουν ασφαλής σεξουαλικές πρακτικές μεταξύ των ατόμων, ενώ ένα από τα άτομα είναι HIV οροθετικό. Αυτό μπορεί να συμβεί σε ζευγάρια του ιδίου ή διαφορετικού φύλου και είναι σχετικά πιο κοινό μεταξύ συγκεκριμένων πληθυσμών, συμπεριλαμβανομένων των MSM (άνδρες που έχουν σεξουαλική επαφή με άνδρες) και διεμφυλικά άτομα. Οι MSM και τα διεμφυλικά άτομα έχουν αυξημένο κίνδυνο μόλυνσης από HIV/ΣΜΝ εν μέρει λόγω των επιδράσεων δικτύου. Κάθε σεξουαλικό δίκτυο στο οποίο τα άτομα έχουν πολλαπλούς και ταυτόχρονους σεξουαλικούς συντρόφους είναι ιδιαίτερα ευνοϊκό για την εξάπλωση του HIV. Υπάρχουν αξιόπιστες ενδείξεις υψηλών ποσοστών επικίνδυνης συμπεριφοράς σε σχέση με τον HIV σε MSM και διεμφυλικά άτομα, σε όλες τις χώρες όπου έχουν διεξαχθεί μελέτες. Επιπλέον, οι λίγες επιδημιολογικές μελέτες που υπάρχουν με διεμφυλικά άτομα έχουν δείξει δυσανάλογα υψηλό επιπολασμό του ιού HIV, που κυμαίνεται από 8% έως 68%, ανάλογα με το πλαίσιο και τον τύπο της διεξαχθείσας μελέτης.</p>

Ωστόσο, η έρευνα και τα δεδομένα σχετικά με την υγεία των διεμφυλικών είναι ελάχιστα σε σχέση με τις μελέτες που διεξάγονται σε θέματα υγείας που σχετίζονται με τα MSM άτομα. Το πρωκτικό σεξ χωρίς προφυλάξεις είναι η πιο υψηλού κινδύνου πρακτική για τη σεξουαλική μετάδοση του HIV μεταξύ MSM και διεμφυλικών ατόμων.

Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι **παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η περιθωριοποίηση μπορούν να πυροδοτήσουν τη διάδοση του HIV και να θέσουν σε κίνδυνο την πρόσβαση στις υπηρεσίες πρόληψης και θεραπείας του ιού.** Παράγοντες όπως ο στιγματισμός, οι διακρίσεις, η ποινικοποίηση και η βία με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου, συμβάλλουν στην παρεμπόδιση της πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας και κοινωνικές υπηρεσίες, καθώς και σε υπηρεσίες πρόληψης του HIV, θεραπείας και περίθαλψης για τους εν λόγω πληθυσμούς.

Αυτά τα ζητήματα επιδεινώνονται περαιτέρω καθώς στα άτομα εμπλέκονται πολλαπλές μορφές μειονεκτήματος, βάσει της φυλής, της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης και του καθεστώτος μετανάστευσης, πέραν του σεξουαλικού προσανατολισμού και της ταυτότητας φύλου. Επιπλέον, **πολλά άτομα, συμπεριλαμβανομένων των γκέι ανδρών, των διεμφυλικών ή/και των MSM ατόμων, έχουν αναγνωριστεί ως “βασικοί πληθυσμοί”, ένας όρος που αναφέρεται σε εκείνους που είναι πιθανότερο να εκτεθούν στον ιό HIV ως αποτέλεσμα συνεχούς συστηματικής περιθωριοποίησης και διάκρισης.** Αυτή η ομάδα περιλαμβάνει επίσης σεξεργάτες/ριες, άτομα σε φυλακές και άλλα κλειστά περιβάλλοντα καθώς και ανθρώπους που κάνουν ενέσιμη χρήση ναρκωτικών. Η αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων προϋποθέτει επομένως την αντιμετώπιση των νομικών και πολιτικών φραγμών, συμπεριλαμβανομένης της ποινικοποίησης των σχέσεων του ίδιου φύλου και των διεμφυλικών ατόμων, που κάνει πολλά ΛΟΑΤΚΙ άτομα ευάλωτα στον HIV και εμποδίζουν την πρόσβασή τους και την πρόσληψη υπηρεσιών υγείας.” (World Health Organization 2016:7).

<p><i>“Τα ΛΟΑΤ άτομα δεν μπορούν να μεγαλώσουν παιδιά / τα παιδιά των ΛΟΑΤ θα είναι δυσλειτουργικά”.</i></p>	<p>Σύμφωνα με την Αμερικανική Ψυχολογική Ένωση, την Ψυχολογική Ένωση της Καλιφόρνιας, την Αμερικανική Ψυχιατρική Ένωση, και την Αμερικανική Ένωση Γάμου και Οικογενειακής Θεραπείας: “(...) η επιστημονική έρευνα που έχει συγκρίνει άμεσα τα αποτελέσματα των παιδιών με γκέι και λεσβίες γονείς με τα αποτελέσματα των παιδιών με ετεροφυλόφιλους γονείς, έδειξε με συνέπεια ότι οι λεσβίες και οι γκέι γονείς είναι τόσο κατάλληλοι και ικανοί όσο οι ετεροφυλόφιλοι γονείς, και τα παιδιά τους είναι τόσο ψυχολογικά υγιή και καλά προσαρμοσμένα όσο τα παιδιά που μεγαλώνουν από ετεροφυλόφιλους γονείς. Εμπειρική έρευνα τις τελευταίες δύο δεκαετίες δεν κατάφερε να βρει ουσιαστικές διαφορές στις γονικές ικανότητες των λεσβιών και των γκέι γονέων σε σύγκριση με τους ετεροφυλόφιλους γονείς” (APA 2010 Οκτώβριος 25:20-21).</p>
<p><i>“Τα παιδιά των ΛΟΑΤ θα γίνουν σίγουρα και αυτά ΛΟΑΤ”.</i></p>	<p>Σύμφωνα με την ίδια πηγή, η εμπειρική έρευνα μέχρι στιγμής δεν μπορεί να “στηρίξει την εσφαλμένη αντίληψη ότι η ύπαρξη ενός ομοφυλοφιλικού γονέα έχει επιβλαβή επίδραση στην ανάπτυξη τη ταυτότητας φύλου των παιδιών (δηλ. Στην ψυχολογική αντίληψη του ατόμου να είναι άνδρας ή γυναίκα)” και, “δεν υπάρχει επικρατούσα επιστημονική άποψη για τους συγκεκριμένους παράγοντες που κάνουν το άτομο να γίνει ετεροφυλόφιλο, ομοφυλόφιλο ή αμφιφυλόφιλο — συμπεριλαμβανομένων των πιθανών βιολογικών, ψυχολογικών ή κοινωνικών επιδράσεων του σεξουαλικού προσανατολισμού των γονέων. Τα διαθέσιμα στοιχεία δείχνουν ότι η συντριπτική πλειοψηφία των λεσβιών και γκέι ενηλίκων μεγάλωσαν από ετεροφυλόφιλους γονείς και η συντριπτική πλειοψηφία των παιδιών που μεγάλωσαν με λεσβίες και γκέι γονείς τελικά έγιναν ετεροφυλόφιλοι” (APA 2010 Οκτώβριος 25:22-24).</p>

<p>“Τα ΛΟΑΤ άτομα γεννιούνται (ή γίνονται) ΛΟΑΤ λόγω συγκεκριμένων λόγων/περιστάσεων”.</p>	<p>Σύμφωνα με την Αμερικανική Ψυχολογική Ένωση: “Δεν υπάρχει γενική παραδοχή μεταξύ των επιστημόνων σχετικά με τους ακριβείς λόγους που ένα άτομο αναπτύσσει έναν ετεροφυλόφιλο, αμφιφυλόφιλο, γκέι ή λεσβιακό προσανατολισμό. Παρόλο που πολλές έρευνες έχουν εξετάσει τις πιθανές γενετικές, ορμονικές, αναπτυξιακές, κοινωνικές και πολιτισμικές επιδράσεις στον σεξουαλικό προσανατολισμό, δεν έχουν προκύψει ευρήματα που να επιτρέπουν στους επιστήμονες να συμπεράνουν ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός καθορίζεται από κάποιο συγκεκριμένο παράγοντα ή παράγοντες. Πολλοί πιστεύουν ότι και η φύση και η ανατροφή παίζουν σύνθετους ρόλους. Τα περισσότερα άτομα έχουν ελάχιστη ή καθόλου αίσθηση επιλογής σχετικά με τον σεξουαλικό προσανατολισμό τους” (APA 2008:2).</p>
<p>“Η ασεξουαλικότητα δεν υπάρχει – τα ασέξουαλ άτομα απλώς απέχουν από το σεξ”.</p>	<p>“Η ασεξουαλικότητα δεν είναι αποχή από το σεξ - η αποχή από το σεξ είναι η επιλογή αποχής από τη σεξουαλική οικειότητα - η ασεξουαλικότητα είναι ένας προσανατολισμός που οδηγεί σε έλλειψη σεξουαλικής έλξης” (AVEN χ.χ.β). Επιπλέον, τα ασέξουαλ άτομα μπορούν να έχουν επιτυχημένες ρομαντικές σχέσεις μεταξύ τους και ακόμη και με σεξουαλικά άτομα. Γενικά: “Υπάρχουν εκατοντάδες τρόποι για τα ασέξουαλ άτομα να σχηματίσουν στενούς δεσμούς και σχέσεις με άλλους. Μερικά ασέξουαλ άτομα διατηρούν στενές φιλίες, μερικοί απολαμβάνουν ‘παραδοσιακές’ (αλλά όχι σεξουαλικές) ρομαντικές σχέσεις. Άλλα σχηματίζουν εντελώς διαφορετικές, ίσως μοναδικές, σχέσεις. Τα ασέξουαλ άτομα μπορούν να είναι “περισσότερο από φίλοι” ή ακόμη και να θεωρούν τις σχέσεις τους “πιο κοντά από τους εραστές”. Τα ασέξουαλ άτομα μπορούν να αποτελέσουν μέρος παραδοσιακού ζευγαριού, να είναι μη σεξουαλικοί στοργικοί σύντροφοι ενός πολυσυντροφικού (που έχει πολλούς συντρόφους) ατόμου ή ίσως μέρος ενός ομαδικού γάμου ή κάποιας άλλης μη συμβατικής σχέσης. (...) Δεν υπάρχουν κανόνες που να υπαγορεύουν τον τρόπο με τον οποίο εκφράζεται η μη σεξουαλική αγάπη” (AVEN χ.χ.β).</p>

<p>“Τα αμφιφυλόφιλα άτομα απλά δεν έχουν αποφασίσει ακόμα τι θέλουν/τι τους αρέσει – είναι απλά μια φάση περιπλάνησης, είναι μπερδεμένα, είναι γκέι/λεσβίες και δεν το ξέρουν”.</p>	<p>Σύμφωνα με το “εγχειρίδιο ασφαλούς ζώνης” του Πανεπιστημίου Αντιόχειας:</p> <p>“Η αμφιφυλοφιλία είναι ένας έγκυρος σεξουαλικός προσανατολισμός. Ενώ μερικά άτομα περνούν μια μεταβατική περίοδο της αμφιφυλοφιλία ως μέρος της διερεύνησης της λεσβιακής/γκέι ή ετεροφυλοφιλικής ταυτότητάς τους, κάποια αμφιφυλόφιλα άτομα διερευνούν την ομοφυλοφιλία ως μεταβατική περίοδο προς την αμφιφυλοφιλία. Για πολλά άλλα άτομα η αμφιφυλοφιλία παραμένει ο βασικός προσανατολισμός. Πολλά αμφισεξουαλικά άτομα μπορεί να αισθάνονται καταπιεσμένα και μπερδεμένα, ζώντας σε μια κοινωνία όπου η αμφιφυλοφιλία συχνά απορρίπτεται τόσο από τους ομοφυλόφιλους όσο και από τους ετεροφυλόφιλους. Η αμφιταλάντευση είναι λάθος χαρακτηρισμός, δεν υπάρχει “φράκτης” που να χωρίζει την ομοφυλοφιλία και την ετεροφυλοφιλία, παρά μόνο στο μυαλό των ανθρώπων που χωρίζουν αυστηρά αυτά τα δύο. Το αν ένα άτομο είναι ‘ετεροφυλόφιλο που πειραματίζεται’ ή αμφιφυλόφιλο εξαρτάται από το πώς προσδιορίζει τον εαυτό του το άτομο, και όχι από ένα αυστηρό πρότυπο. Παρότι υπάρχουν άνθρωποι για τους οποίους η αμφιφυλοφιλική συμπεριφορά είναι μόδα, αυτό δεν αναιρεί τα άτομα που εκφράζουν ανοιχτά την αμφιφυλόφιλη ταυτότητά τους, παρά τον πόνο και τη σύγχυση, και την διεκδικούν με υπερηφάνεια” (Antioch University/Seattle 2016 Φεβρουάριος 3).</p>
<p>“Δεν μπορώ να καταλάβω την έννοια των ‘περήφανων’ ΛΟΑΤ και των εκδηλώσεων ‘υπερηφάνειας’ τους -γιατί είναι ‘περήφανοι’- οι εκδηλώσεις υπερηφάνειας είναι μόνο για τους ΛΟΑΤ που θέλουν να κάνουν σεξ</p>	<p>Οι εκδηλώσεις υπερηφάνειας (ή φεστιβάλ ή πορείες) “είναι ετήσιες διαδηλώσεις (κατά της ομοφοβίας/ τρανσφοβίας και υπέρ των ΛΟΑΤΙ δικαιωμάτων) που λαμβάνουν χώρα σε όλο τον κόσμο” (ILGA Europe 2015). Το πρώτο φεστιβάλ υπερηφάνειας διοργανώθηκε το 1970, για να τιμήσει τη μνήμη του αυθόρμητου ξεσηκωμού των ΛΟΑΤ ανθρώπων, τον προηγούμενο χρόνο, ενάντια στην καταπίεση και την αστυνομική βία:</p> <p>“(…) το 1969, ένα διάσημο πλέον γεγονός που ήταν καταλύτης για το κίνημα για τα δικαιώματα των ομοφυλοφίλων: οι εξεγέρσεις του Στόουνγουολ [Stonewall].</p>

<p>με άλλους ΛΟΑΤ ή/και να προκαλέσουν τους υπόλοιπους ανθρώπους ή/και να προωθήσουν την ατζέντα τους”.</p>	<p>Το μυστικό γκέι κλαμπ Στόουνγουολ Ιν ήταν θεσμός στο Γκρίνουιτς Βίλατζ [Greenwich Village] επειδή ήταν μεγάλο, φθινό, επιτρεπόταν ο χορός, και Ντραγκ κουίν [drag queens] και άστεγοι νέοι ήταν ευπρόσδεκτοι.</p> <p>Αλλά στις πρώτες πρωινές ώρες της 28ης Ιουνίου 1969, η αστυνομία της Νέας Υόρκης εισέβαλε στο Στόουνγουολ Ιν [Stonewall Inn]. Μην αντέχοντας πια τα χρόνια παρενόχλησης από την αστυνομία, οι θαμώνες και οι κάτοικοι της γειτονιάς άρχισαν να ρίχνουν αντικείμενα στην αστυνομία όσο αυτοί φόρτωναν τους συλληφθέντες σε κλούβες. Το σκηνικό τελικά πυροδότησε κανονική εξέγερση, με επακόλουθες διαδηλώσεις που διήρκεσαν άλλες πέντε ημέρες.</p> <p>Λίγο μετά την εξέγερση του Στόουνγουολ, μέλη της Mattachine Society έφυγαν για να σχηματίσουν το Γκέι Απελευθερωτικό Μέτωπο [Gay Liberation Front], μια ριζοσπαστική ομάδα που ξεκίνησε δημόσιες διαδηλώσεις, διαμαρτυρίες και αντιπαραθέσεις με πολιτικούς αξιωματούχους.</p> <p>Παρόμοιες ομάδες ακολούθησαν, μεταξύ των οποίων η Συμμαχία Γκέι Ακτιβιστών [Gay Activists Alliance], οι Ριζοσπάστριες Λεσβίες [Radicalesbians], και η Επαναστατική Δράση Δρόμου Διεμφυλικών [Street Transvestites⁴ Action Revolutionaries].</p> <p>Το 1970, στην επέτειο ενός έτους από τις εξεγέρσεις του Στόουνγουολ, τα μέλη της κοινότητας της Νέας Υόρκης έκαναν πορεία μέσα από τους τοπικούς δρόμους προς τιμήν των γεγονότων. Ονομάστηκε Ημέρα Απελευθέρωσης της Οδού Κρίστοφερ [Christopher Street Liberation Day] και η πορεία θεωρείται τώρα η πρώτη παρέλαση γκέι υπερηφάνειας της χώρας. Οι ακτιβιστές μετέτρεψαν επίσης το κάποτε κακόφημο ροζ τρίγωνο σε σύμβολο της γκέι υπερηφάνειας (History.com χ.χ.α).</p> <p>Μετά από πολλά χρόνια, το 2016, “ο Πρόεδρος Μπαράκ Ομπάμα όρισε τον τόπο των εξεγέρσεων – το Στόουνγουολ Ιν, την οδό Κρίστοφερ Παρκ, και τους γύρω δρόμους και πεζοδρόμια – ένα εθνικό μνημείο ως αναγνώριση της συμβολής της περιοχής στα γκέι και ανθρώπινα δικαιώματα” (History.com χ.χ.β).</p>
---	--

⁴ Πράγματι, η εν λόγω οργάνωση ονομαζόταν “Street Transvestite Action Revolutionaries (STAR)”. Αργότερα – και όπως είδαμε προηγουμένως – ο όρος “Transvestite” («τραβεστί») έπαψε να χρησιμοποιείται και αντικαταστάθηκε με τον όρο τρανς ή διεμφυλικός-η για όλα ανεξαιρέτως τα τρανς άτομα.

5. Κατευθυντήριες γραμμές για Επαγγελματίες των Μέσων Ενημέρωσης

5.1. Γενικές κατευθυντήριες γραμμές για την επικοινωνία με τα ΛΟΑΤ άτομα

- Προσπαθήστε να μην κάνετε υποθέσεις σχετικά με την ταυτότητα φύλου ή/και τον σεξουαλικό προσανατολισμό των ατόμων. Δεν μπορείτε να μαντέψετε απλώς κοιτάζοντάς τα.
- Πάντα να χρησιμοποιείτε το όνομα ή/και τις αντωνυμίες που σας ζητούν τα άτομα να χρησιμοποιείτε. Έτσι, θα τους δείξετε ότι τα σέβεστε πραγματικά και θα τα κάνετε να αισθάνονται πιο άνετα. **Αν δεν είστε βέβαιοι-ες τι αντωνυμία θα πρέπει να χρησιμοποιήσετε, απλά ρωτήστε!**
- Προσοχή στο τι ρωτάτε. Μπορεί να είστε περίεργοι-ες για πολλά θέματα - για παράδειγμα λεπτομέρειες σχετικά με τις ιατρικές διαδικασίες ή τις σεξουαλικές συμπεριφορές/δραστηριότητες. Πριν κάνετε τέτοιες ερωτήσεις, σκεφτείτε: χρειάζεται να το ξέρω αυτό; Γιατί; Αν κάποιος-α έκανε την ίδια ερώτηση σε μένα, πώς θα ένιωθα;
- Αν γνωρίζετε την ταυτότητα φύλου ή/και τον σεξουαλικό προσανατολισμό ενός ατόμου, αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να το γνωρίζουν όλοι-ες ή/και ότι αυτό το άτομο είναι ανοιχτά ΛΟΑΤ. Εάν μιλάτε με ένα ΛΟΑΤ άτομο ή/και γράφετε κάτι για αυτό, βεβαιωθείτε ότι οι πληροφορίες σχετικά με την ταυτότητα φύλου ή/και τον σεξουαλικό προσανατολισμό του είναι σχετικές με το πλαίσιο (θέμα συζήτησης ή κειμένου) και ότι το άτομο συναινεί στο να μοιραστείτε αυτές τις πληροφορίες.
- Εάν μιλήσετε σε ένα τρανς ή μη δυϊκό άτομο, μην το ρωτήσετε ποιο είναι το παλιό ή “αρχικό” όνομά του. Είναι άσχετη πληροφορία καθώς και ένα πολύ αγενές και αδιάκριτο ερώτημα.
- Σεβαστείτε το παρελθόν των τρανς ατόμων και αναφερθείτε στην περίοδο πριν από τη φυλομετάβαση με μέγιστη ευαισθησία και διακριτικότητα. Αυτό σημαίνει ότι δεν πρέπει ποτέ να δημοσιεύσετε/εμφανίσετε φωτογραφίες τους πριν από τη φυλομετάβασή τους, χωρίς την συγκατάθεσή τους. Επίσης, όταν αναφέρεστε σε αυτή την περίοδο της ζωής τους, μην χρησιμοποιείτε ποτέ αντωνυμίες εκτός από αυτές που χρησιμοποιούν για τον εαυτό τους. Ένα τρανς άτομο δεν ήταν άντρας/γυναίκα και “έγινε” κάτι άλλο – ήταν πάντα το φύλο με το οποίο αυτοπροσδιορίζεται.

- **Χρησιμοποιήστε τη γλώσσα που χρησιμοποιεί το άτομο για να περιγράψει τον εαυτό του.** Μερικά ΛΟΑΤ άτομα μπορούν (σπανίως) να αναφέρονται στον εαυτό τους με όρους που θεωρούνται προσβλητικοί από την πλειοψηφία της ΛΟΑΤ κοινότητας – π.χ. ένα τρανς άτομο μπορεί να αυτοπροσδιορίζεται ως “τραβεστί” ή “τρανσέξουαλ” και ένα γκέι άτομο μπορεί να χρησιμοποιήσει όρους όπως “αδερφή” για να αναφερθεί στον εαυτό του. Χρησιμοποιήστε τέτοιους όρους, μόνο εάν το άτομο με το οποίο μιλάτε ή στο οποίο αναφέρεστε προσδιορίζει τον εαυτό του με αυτό τον τρόπο.
- **Δεν χρειάζεται να καταλάβετε τι σημαίνει να είσαι ΛΟΑΤ για να σέβεστε τα ΛΟΑΤ άτομα.** Μπορεί να μην έχετε ακούσει για κάποιους από τους υπάρχοντες σεξουαλικούς προσανατολισμούς ή/και ταυτότητες φύλου ή δυσκολεύεστε να τους/τις καταλάβετε. Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν χρειάζεται να σεβαστείτε τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- **Μην κάνετε παρατηρήσεις και σχόλια βασισμένα σε κοινά στερεότυπα με βάση το φύλο.** Ακόμα και αν θέλετε να είστε υποστηρικτικοί-ές, μπορεί να κάνετε ένα ΛΟΑΤ άτομο να αισθανθεί άβολα ή/και να προσβληθεί αναπαράγοντας στερεότυπα. Για παράδειγμα, μην πείτε σε ένα μη δυϊκό άτομο ότι “είναι τόσο όμορφος/έξυπνος άνδρας” ή “μια όμορφη/έξυπνη γυναίκα”. Ή μην πείτε σε μια λεσβία γυναίκα “ότι είναι τόσο όμορφη και θηλυκή” και ότι “δεν θα μαντεύατε ότι της αρέσουν οι γυναίκες”. Ή μην πείτε σε τρανς άτομο ότι “μοιάζει εντελώς με άνδρα/γυναίκα”.

5.2. Πώς μπορείτε να γίνετε σύμμαχος των ΛΟΑΤ ατόμων;

- Κάντε την ύπαρξη των ΛΟΑΤ ανθρώπων ορατή ενσωματώνοντας θέματα ΛΟΑΤ ενδιαφέροντος στη θεματολογία/περιεχόμενο του μέσου σας.
- Συμβάλετε στην ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα ΛΟΑΤ άτομα. Για παράδειγμα, παρακολουθήστε την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ΛΟΑΤ ατόμων στη χώρα και φέρτε στο φως τις περιπτώσεις εγκλημάτων μίσους, ρητορική μίσους ή/και διακρίσεων κατά των ΛΟΑΤ ατόμων.
- Εάν είστε εργοδότης-τρια στα μέσα ενημέρωσης, μπορείτε να παρέχετε δωρεάν διαφημιστικό χώρο και χρόνο σε ΛΟΑΤ οργανώσεις που επιθυμούν σε αυτό το χώρο και χρόνο να υποστηρίξουν τα ανθρώπινα δικαιώματα των ΛΟΑΤ.
- Ενημερώστε τους/τις συναδέλφους σας – ειδικά εκείνους-ες που ενδιαφέρονται για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα κοινωνικά θέματα – σχετικά με θέματα που αφορούν τους ΛΟΑΤ ανθρώπους και τα δικαιώματα αυτών. Ένας εύκολος τρόπος για να το κάνετε αυτό είναι να μοιραστείτε μαζί τους σχετικό εκπαιδευτικό/πληροφοριακό υλικό όπως αυτό που κρατάτε στα χέρια σας!

- Να θυμάστε και να τιμάτε σημαντικές ημερομηνίες για την ΛΟΑΤ κοινότητα όπως η διεθνής ημέρα κατά της Ομοφοβίας, της Τρανσφοβίας και της Αμφιφοβίας (17 Μαΐου)⁵, η Ημέρα Ευαισθητοποίησης για τα Ίντερσεξ άτομα (26 Οκτωβρίου) και η Ημέρα Αλληλεγγύης για τα Ίντερσεξ άτομα (8 Νοεμβρίου) που είναι για τα ανθρώπινα δικαιώματα των ίντερσεξ ατόμων⁶, καθώς και την Ημέρα Τρανς Μνήμης (για τα θύματα τρανσφοβικών εγκλημάτων μίσους – 20 Νοεμβρίου)⁷ και την Ημέρα Τρανς Ορατότητας (γιορτάζουμε τα επιτεύγματα των τρανς ατόμων – 31 Μαρτίου) γράφοντας ένα άρθρο για την ευαισθητοποίηση του κοινού για τα ανθρώπινα δικαιώματα των ΛΟΑΤ ατόμων, προσκαλώντας/ φιλοξενώντας ΛΟΑΤ άτομα και οργανώσεις να μοιραστούν τις ιστορίες τους ή/και να μιλήσουν για θέματα ΛΟΑΤ ενδιαφέροντος ή κάνοντας μια υποστηρικτική ανάρτηση στα μέσα κοινωνική δικτύωσης. Κάντε το ίδιο όταν οργανώνεται ένα φεστιβάλ υπερηφάνειας στην πόλη σας.
- **Συνεχίστε να εκπαιδεύεστε. Αν δεν ξέρετε ή αν δεν είστε σίγουροι-ες για κάτι, απλά ρωτήστε και ερευνήστε!** Επικοινωνήστε με τις οργανώσεις και τους/τις ΛΟΑΤ ακτιβιστές-στριες και ρωτήστε τους εάν μπορούν να σας προσφέρουν εκπαίδευση, συμβουλές ή εκπαιδευτικό/ενημερωτικό υλικό. Αυτό θα σας βοηθήσει να κατανοήσετε καλύτερα τα θέματα ΛΟΑΤ ενδιαφέροντος και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ΛΟΑΤ άνθρωποι. Αναζητήστε επίσης πόρους και πληροφορίες μόνοι-ες σας: μπορείτε να βρείτε πολλά συναφή εκπαιδευτικά/πληροφοριακά εργαλεία και υλικό στο διαδίκτυο.

Γνώριζες ότι:

“Σύμμαχος” είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψει κάποιον-α που υποστηρίζει τους ΛΟΑΤ ανθρώπους. Περιλαμβάνει ετεροφυλόφιλους-ες συμμάχους καθώς και τα άτομα της ΛΟΑΤ κοινότητας που υποστηρίζουν το ένα το άλλο, π.χ. μια λεσβία που είναι σύμμαχος της αμφιφυλόφιλης κοινότητας.

Πηγή: Human Rights Campaign Foundation 2014.

⁵ Θέλετε να μάθετε περισσότερα; Επισκεφθείτε: www.dayagainsthomophobia.org

⁶ Θέλετε να μάθετε περισσότερα; Επισκεφθείτε: www.intersexday.org

⁷ Θέλετε να μάθετε περισσότερα; Επισκεφθείτε: www.tdor.info και www.tdor.tgeu.org

Αναφορές και Πηγές:

- APA - American Psychological Association. 2008. "Answers to Your Questions For a Better Understanding of Sexual Orientation & Homosexuality". Ανακτήθηκε από: <http://www.apa.org/topics/lgbt/orientation.pdf>
- APA - American Psychological Association. 2010 October 25. Perry v. Schwarzenegger - "BRIEF OF THE AMERICAN PSYCHOLOGICAL ASSOCIATION, THE CALIFORNIA PSYCHOLOGICAL ASSOCIATION, THE AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION, AND THE AMERICAN ASSOCIATION FOR MARRIAGE AND FAMILY THERAPY AS AMICI CURIAE IN SUPPORT OF PLAINTIFF-APPELLEES". Ανακτήθηκε από: <http://www.apa.org/about/offices/ogc/amicus/perry.pdf>
- APA - American Psychological Association. 2015. Guidelines for Psychological Practice with Transgender and Gender Nonconforming People. American Psychologist, 70 (9), 832-864. doi: 10.1037/a0039906
- Antioch University/Seattle. 2016 February 3. Safe Zone Manual Antioch University / Seattle 2015-2016. Ανακτήθηκε από: https://www.antioch.edu/seattle/wp-content/uploads/sites/5/2016/12/SZ_manual_fully_cited_jan_2016-1.pdf
- Ashmore, R. D., & Del Boca, F. K. 1981. Conceptual approaches to stereotypes and stereotyping. In D. L. Hamilton (ed.), Cognitive processes in stereotyping and intergroup behavior. Hillsdale, NJ: Erlbaum: 1-35.
- AVEN - Asexual Visibility and Education Network. N.d.a. Overview. Ανακτήθηκε από: <https://www.asexuality.org/?q=overview.html>
- AVEN - Asexual Visibility and Education Network. N.d.b. Relationship FAQ. Ανακτήθηκε από: <https://www.asexuality.org/?q=relationship.html#gq1>
- Council of Europe, Recommendation No. R (97) 20 of the Committee of Ministers to member states on "hate speech" (Adopted by the Committee of Ministers on 30 October 1997 at the 607th meeting of the Ministers' Deputies). Retrieved from: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680505d5b>
- Council of Europe, Recommendation CM/Rec(2010)5 of the Committee of Ministers to member states on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity (Adopted by the Committee of Ministers on 31 March 2010 at the 1081st meeting of the Ministers' Deputies). Ανακτήθηκε από: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cf40a
- Council of Europe, Recommendation CM/Rec(2019)1 of the Committee of Ministers to member States on preventing and combating sexism (Adopted by the Committee of Ministers on 27 March 2019 at the 1342th meeting of the Ministers' Deputies).

- Council of Europe – Committee on Legal Affairs and Human Rights. 2010 March 23. “Discrimination on the basis of sexual orientation and gender identity”. Ανακτήθηκε από: <http://www.refworld.org/pdfid/4bdadc1bd.pdf>
- Council of Europe. 2011 Σεπτέμβριος. “Discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity in Europe”, Strasbourg: Council of Europe. Ανακτήθηκε από: https://www.coe.int/t/Commissioner/Source/LGBT/LGBTStudy2011_en.pdf
- Directive 2000/43/EC of 29 June 2000 implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32000L0043>
- Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32000L0078>
- Directive 2004/113/EC of 13 December 2004 implementing the principle of equal treatment between men and women in the access to and supply of goods and services. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32004L0113>
- Directive 2006/54/EC of the European Parliament and of the Council of 5 July 2006 on the implementation of the principle of equal opportunities and equal treatment of men and women in matters of employment and occupation (recast). Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32006L0054>
- Directive 2010/41/EU of the European Parliament and of the Council of 7 July 2010 on the application of the principle of equal treatment between men and women engaged in an activity in a self-employed capacity and repealing Council Directive 86/613/EEC. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32010L0041>
- Drescher, J. 2015 Δεκέμβριος 4. “Out of DSM: Depathologizing Homosexuality”, Behavioral Sciences, v.5(4); 2015 Dec. Ανακτήθηκε από: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4695779/#B1-behavsci-05-00565>
- ECRI - European Commission against Racism and Intolerance. General Policy Recommendation No. 15 on combating hate speech adopted on 8 December 2015. Ανακτήθηκε από: <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-15-on-combating-hate-speech/16808b5b01>
- European Institute for Gender Equality. N.d. Gender Equality Glossary and Thesaurus – “Feminism”. Ανακτήθηκε από: <http://eige.europa.eu/rdc/thesaurus/terms/1130>
- Ghattas, D.C. 2015. “Standing up for the human rights of intersex people – how can you help?”. Belgium: ILGA Europe and OII Europe. Ανακτήθηκε από: <https://oiiueurope.org/wp-content/uploads/2016/02/How-to-be-a-great-intersex-ally-A-toolkit-for-NGOs-and-decision-makers-December-2015.pdf>

- GLAAD - Gay & Lesbian Alliance Against Defamation. 2016 October. Media Reference Guide, New York – California: GLAAD. Ανακτήθηκε από: <http://www.glaad.org/sites/default/files/GLAAD-Media-Reference-Guide-Tenth-Edition.pdf>
- History.com, “Gay Rights – Facts & Summary”. χ.χ.α. Ανακτήθηκε από: <https://www.history.com/topics/history-of-gay-rights>
- History.com, “Stonewall Riots”. χ.χ.β. Ανακτήθηκε από: <https://www.history.com/topics/the-stonewall-riots>
- Human Rights Campaign Foundation & PFLAG. 2014 Απρίλιος. “Coming Out as a Supporter”. Ανακτήθηκε από: https://assets2.hrc.org/files/assets/resources/Supporter_Guide_April_2014.pdf?_ga=2.18305905.995033584.1532951786-2032863164.1532795421
- Θεοφιλόπουλος, Θ. 2015. “Καταγραφή περιστατικών βίας ή διακρίσεων εις βάρος LGBTQI+ ανθρώπων: βασικές έννοιες και κατευθύνσεις”. σσ. 47-91 στο Θεοφιλόπουλος, Θ. (επιμ.) ΟΜΟΦΟΒΙΑ ΚΑΙ ΤΡΑΝΣΦΟΒΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ Ένας Οδηγός για επαγγελματίες αλλά και για κάθε ενδιαφερόμενο πολίτη. Αθήνα: Colour Youth Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας. Ανακτήθηκε από: <https://www.colouryouth.gr/wp-content/uploads/2016/06/Omofobia-Transfovia-stin-Ellada-Odigos.pdf>
- IDAHOTB - International Day against Homophobia, Transphobia & Biphobia. χ.χ. “What is May 17th”. Ανακτήθηκε από: <https://dayagainsthomophobia.org/what-is-may-17th/>
- ILGA Europe - International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association. 2015 October. Glossary. Ανακτήθηκε από: <https://www.ilga-europe.org/media/2431>
- ILGA Europe - International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association. 2018α Μάιος. Rainbow Europe Index 2018. Ανακτήθηκε από: https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/index_2018_small.pdf
- ILGA Europe - International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association. 2018β Μάιος. Rainbow Europe Map 2018. Ανακτήθηκε από: https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/rainbow_europe_map_2018_small.pdf
- ILGA Europe - International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association. 2018 Μάιος 14. “Rainbow Europe 2018 is a wake-up call for anyone who cares about LGBTI equality”. Ανακτήθηκε από: <https://www.ilga-europe.org/resources/news/latest-news/rainbow-europe-2018-launch>
- Jussim, L., Cain, Th. R., Crawford, J. T., Harber, K. και Cohen, Fl. 2009. “The Unbearable Accuracy of Stereotypes”. σσ. 199-227 στο Nelson, T. D. (επιμ.), Handbook of Prejudice, Stereotyping, and Discrimination, New York: Psychology Press Taylor & Francis Group. Ανακτήθηκε από: https://emilkirkegaard.dk/en/wp-content/uploads/Todd_D._Nelson_Handbook_of_Prejudice_StereotypiBookos.org.pdf

- LGBTQIA Resource Center - University of California, Davis campus. χ.χ.α. “LGBTQIA Resource Center Glossary”. Ανακτήθηκε από: <https://lgbtqia.ucdavis.edu/educated/glossary.html>
- LGBTQIA Resource Center - University of California, Davis campus. χ.χ.β. “Words that Hurt”. Ανακτήθηκε από: <https://lgbtqia.ucdavis.edu/educated/words.html>
- National Center for Transgender Equality. 2016α Ιούλιος 9. “Understanding Non-Binary People: How to Be Respectful and Supportive”. Ανακτήθηκε από: https://transequality.org/sites/default/files/docs/resources/Understanding-Non-Binary-July-2016_1.pdf
- National Center for Transgender Equality. 2016β Ιούλιος 9. “Frequently Asked Questions about Transgender People”. Ανακτήθηκε από: <https://transequality.org/issues/resources/understanding-transgender-people-faq>
- National Center for Transgender Equality. 2016γ Ιούλιος 9. “Supporting the Transgender People in Your Life: A Guide to Being a Good Ally”. Ανακτήθηκε από: https://transequality.org/sites/default/files/docs/resources/Ally-Guide-July-2016_0.pdf
- Online Dictionary of the Social Sciences. “Patriarchy”. χ.χ.α. Ανακτήθηκε από: <http://bitbucket.icaap.org/dict.pl?alpha=P>
- Online Dictionary of the Social Sciences. “Prejudice”. χ.χ.β. Ανακτήθηκε από: <http://bitbucket.icaap.org/dict.pl?alpha=P>
- Online Dictionary of the Social Sciences. “Stereotype”. χ.χ.γ. Ανακτήθηκε από: <http://bitbucket.icaap.org/dict.pl?term=STEREOTYPE>
- OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights – ODIHR. χ.χ. “What is hate crime?”. Ανακτήθηκε από: <http://hatecrime.osce.org/what-hate-crime>
- Rainbow Families. N.d. “What is a Rainbow Family?”. χ.χ. Ανακτήθηκε από: <http://www.rainbowfamilies.com.au/about-1/#mission>
- Stangor, Ch. 2009. “The Study of Stereotyping, Prejudice, and Discrimination Within Social Psychology. A Quick History of Theory and Research”. σσ. 1-22 στο Nelson, T. D. (επιμ.), Handbook of Prejudice, Stereotyping, and Discrimination, New York: Psychology Press Taylor & Francis Group. Ανακτήθηκε από: https://emilkirkegaard.dk/en/wp-content/uploads/Todd_D._Nelson_Handbook_of_Prejudice_StereotypiBookos.org_.pdf
- The Genderbread person. 2017. “Genderbread Person v3.3”. Ανακτήθηκε από: <https://www.genderbread.org/wp-content/uploads/2017/01/Genderbread-Person-3.3-HI-RES.pdf>
- The Yogyakarta Principles - Additional Principles and State Obligations on the Application of International Human Rights Law in Relation to Sexual Orientation, Gender Identity, Gender Expression and Sex Characteristics to Complement the Yogyakarta Principles. 2017 Νοέμβριος 10. Geneva. Ανακτήθηκε από: http://yogyakartaprinciples.org/wp-content/uploads/2017/11/A5_yogyakartaWEB-2.pdf

- The Yogyakarta Principles. “About the Yogyakarta Principles”. χ.χ. Ανακτήθηκε από: <http://yogyakartaprinciples.org/principles-en/about-the-yogyakarta-principles/>
- TGEU - Transgender Europe. 2015 Δεκέμβριος 17. “FAQ: The International Day to End Violence Against Sex Workers”. Ανακτήθηκε από: <https://tgeu.org/faq/dec-17>
- TGEU - Transgender Europe. 2016 Ιούλιος 4. Glossary. Ανακτήθηκε από: <https://tgeu.org/glossary/>
- TGEU - Transgender Europe. 2018 Μάιος 14. Trans Rights Europe Map. Ανακτήθηκε από: https://tgeu.org/wp-content/uploads/2018/05/MapA_TGEU2018_Online-1.pdf
- TGEU - Transgender Europe. 2018 Ιούνιος 18. World Health Organisation moves to end classifying trans identities as mental illness. Ανακτήθηκε από: <https://tgeu.org/world-health-organisation-moves-to-end-classifying-trans-identities-as-mental-illness/>
- TSER - Trans Student Educational Resources TSER. χ.χ. “The Gender Unicorn”. Ανακτήθηκε από: <http://transstudent.org/gender/>
- UNESCO - United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. 2013 Απρίλιος. “UNESCO’s Gender Mainstreaming Implementation Framework. Baseline definitions of key concepts and terms”. Ανακτήθηκε από: <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/BSP/GENDER/PDF/1.%20Baseline%20Definitions%20of%20key%20gender-related%20concepts.pdf>
- United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women. χ.χ. “Concepts and definitions”. Ανακτήθηκε από: <http://www.un.org/womenwatch/osagi/conceptsanddefinitions.htm>
- WHO - World Health Organization. 2016. “FAQ on Health and Sexual Diversity. An Introduction to Key Concepts”, Geneva: World Health Organization. Ανακτήθηκε από: <http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/255340/WHO-FWC-GER-16.2-eng.pdf?sequence=1&ua=1>
- Zubčević, R.A. & Bender, S. & Vojvodić, J. 2017 Ιούλιος. Media Regulatory authorities and hate speech, Council of Europe. Ανακτήθηκε από: <https://rm.coe.int/media-regulatory-authorities-and-hate-speech/16807338f5>

Η περίπτωση της Ελλάδας

ΜΕΡΟΣ Β

Ελλάδα: “Μιντιακή αναπαράσταση δύο ταχυτήτων για τους ΛΟΑΤ ανθρώπους: αυξανόμενη ορατότητα αλλά οι προκαταλήψεις παραμένουν”.

Θανάσης Θεοφιλόπουλος & Φίλιππος Παγάνης

1. Η κατάσταση των ΛΟΑΤ ατόμων στην Ελλάδα

Μόνο στο πολύ πρόσφατο παρελθόν υπήρξε κάποια πρόοδος στην αναγνώριση και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ΛΟΑΤ στην Ελλάδα, μέσω της θέσπισης σχετικής νομοθεσίας, συμπεριλαμβανομένης της επέκτασης του συμφώνου συμβίωσης στα ομόφυλα ζευγάρια, την νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου και την αναγνώριση του δικαιώματος αναδοχής σε ομόφυλα ζευγάρια.

Επέκταση του Συμφώνου Συμβίωσης (Ν. 4356/2015): τον Δεκέμβριο του 2015 ο νόμος για το σύμφωνο συμβίωσης επεκτάθηκε για να καλύψει τα ομόφυλα ζευγάρια. Σύμφωνα με το νέο νόμο, τα ομόφυλα ζευγάρια μπορούν να συνάψουν ένα σύμφωνο για τη ρύθμιση της συμβίωσης τους. Τα ομόφυλα ζευγάρια έχουν ίσα δικαιώματα με τα ζευγάρια διαφορετικού φύλου όσον αφορά την απασχόληση, τα θέματα δημόσιας ασφάλισης και κληρονομιάς. Το δικαίωμα γονικής μέριμνας και υιοθεσίας δεν προβλέπεται για ζευγάρια του ίδιου φύλου, σε αντίθεση με τα ζευγάρια διαφορετικού φύλου. Το σύμφωνο συμβίωσης είναι η μόνη μορφή νομικής αναγνώρισης για τα ζευγάρια του ίδιου φύλου, δεδομένου ότι η Πολιτεία δεν αναγνωρίζει με κανέναν τρόπο το γάμο μεταξύ των ομόφυλων ζευγαριών. Το δικαίωμα στην υιοθεσία ή στην απόκτηση παιδιών μέσω παρένθετης μητρότητας/υποβοηθούμενης αναπαραγωγικής διαδικασίας δεν έχει κατοχυρωθεί για τα ομόφυλα ζευγάρια.

Νομική Αναγνώριση Ταυτότητας Φύλου (Ν. 4491/2017): τον Οκτώβριο 2017 η Ελλάδα ψήφισε έναν νέο νόμο για την νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου. Με αυτόν τον νόμο, τα τρανς άτομα άνω των 17 ετών μπορούν να αλλάξουν τα νομικά τους έγγραφα χωρίς την προϋπόθεση μιας ψυχιατρικής διάγνωσης ή άλλων ιατρικών επεμβάσεων. Οι ανήλικοι (15-16 ετών) χρειάζονται τη συγκατάθεση των γονέων/νομικών κηδεμόνων τους και τη θετική γνωμοδότηση από μια διεπιστημονική επιτροπή. Ο νόμος περιλαμβάνει επίσης διάταξη για την διασφάλιση της ιδιωτικότητας του ατόμου. Ωστόσο, υπάρχουν αρκετές ελλείψεις · η διαδικασία είναι δικαστική, γεγονός που την καθιστά χρονοβόρα και δαπανηρή, και δεν περιλαμβάνει επιλογές πέραν του έμφυλου διπόλου. Το όνομα και το

φύλο του ατόμου δεν μπορούν να αλλάξουν στα πιστοποιητικά γέννησης των παιδιών τους (για παιδιά που γεννήθηκαν πριν από τη νόμιμη αναγνώριση φύλου). Επιπλέον, απαιτείται το άτομο να μην είναι έγγαμο και η πρόσβαση στη διαδικασία περιορίζεται σε άτομα που έχουν εκδώσει το πιστοποιητικό γέννησής τους στην Ελλάδα, εξαιρώντας έτσι τους τρανς πρόσφυγες, τους μετανάστες και τους Έλληνες πολίτες που γεννήθηκαν σε άλλη χώρα.⁸

Αναδοχή (N. 4538/2018): Ψηφίστηκε τον Μάιο του 2018 και προβλέπει, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα στην αναδοχή για ομόφυλα ζευγάρια που έχουν σύμφωνο συμβίωσης.

Όσον αφορά τα εγκλήματα μίσους στην Ελλάδα, ο αριθμός των καταγεγραμμένων εγκλημάτων μίσους κατά των ΛΟΑΤ από το (ελληνικό) Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (ΔΚΠΡΒ)⁹ μειώθηκε τα τελευταία δύο χρόνια, ωστόσο, ένα στα δύο εγκλήματα μίσους που καταγράφονται στην Ελλάδα είναι εγκλήματα μίσους κατά των ΛΟΑΤ. Σύμφωνα με το ΔΚΠΡΒ:

⁸ Το 2018 η Νατάσα, μια διεμφυλική γυναίκα και αναγνωρισμένη πρόσφυγας στην Ελλάδα, με την υποστήριξη της δικηγόρου Αικατερίνης Γεωργιάδου (από την Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου), κατάφερε να αλλάξει το όνομά της και το φύλο στα χαρτιά της. Η απόφαση του ελληνικού δικαστηρίου για τη Νατάσα θεωρήθηκε «πρωτοποριακή» και με πιθανό αντίκτυπο σε διεθνές επίπεδο. Σύμφωνα με τη δικηγόρο της Νατάσας: «Αυτή η νόμιμη απόφαση του ελληνικού πρωτοβάθμιου δικαστηρίου ερμήνευσε τον ελληνικό νόμο υπό το πρίσμα της Σύμβασης της Γενεύης, της Διεθνούς Σύμβασης για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και του Ελληνικού Συντάγματος. Παρόλο που δεν υπάρχει καμία απόφαση από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ένα τόσο σοβαρό ανθρώπινο δικαίωμα, η απόφαση αυτή διαμορφώνει τη διεθνή και ευρωπαϊκή πραγματικότητα και τη νομική μας κουλτούρα» (στο Karakoulaki, M. and Tosidis, D. 2018 Ιούλιος 8. “Transgender refugees in Greece reclaim their dignity”. Deutsche Welle. Ανακτήθηκε από: <https://www.dw.com/en/transgender-refugees-in-greece-reclaim-their-dignity/a-44551880>).

⁹ “Η πρωτοβουλία για τη δημιουργία του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας προωθήθηκε στα μέσα του έτους 2011 από την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) και το Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα (UNHCR) σε συνέχεια δύο σημαντικών διαπιστώσεων: α) της απουσίας επίσημου και αποτελεσματικού συστήματος καταγραφής της ρατσιστικής βίας και β) της ανάγκης διασύνδεσης των φορέων οι οποίοι κατέγραφαν με δική τους πρωτοβουλία τα περιστατικά ρατσιστικής βίας σε βάρος προσώπων τα οποία προσέρχονταν στις υπηρεσίες τους. (...) Εκτός από τους συντονιστές, την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, στο Δίκτυο συμμετέχουν 42 Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και φορείς της κοινωνίας των πολιτών, καθώς και ο Συνήγορος του Πολίτη και το Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών του Δήμου Αθηναίων ως παρατηρητές.

(...) Στο πλαίσιο επιδίωξης του κοινού σκοπού, το Δίκτυο: α) διατυπώνει συστάσεις προς τις Ελληνικές αρχές σύμφωνα με την ελληνική και διεθνή νομοθεσία προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, β) προωθεί την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης σχετικά με την καταπολέμηση της ρατσιστικής βίας, γ) διαβουλεύεται ως προς ειδικά ζητήματα σχετικά με τη ρατσιστική βία, δ) ενισχύει την συνεργασία με άλλους φορείς οι οποίοι επιδιώκουν την καταπολέμηση της ρατσιστικής βίας, ε) οργανώνει και συμμετέχει σε εκπαιδευτικά προγράμματα της κοινωνίας των πολιτών αλλά και αρμόδιων θεσμικών φορέων για ζητήματα σχετικά με την αναγνώριση, την καταγραφή και την αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους.

(...)

Χρειάζεται συγκεκριμένη μελέτη ώστε να εξηγηθεί η μείωση αυτή. Τονίζεται ωστόσο ότι το ζήτημα του χαμηλού αριθμού καταγγελιών¹⁰ παρατηρείται σε όλη την Ευρώπη. Όπως έχει ήδη επισημανθεί από το Δίκτυο, η διάθεση υπηρεσιών για την υποστήριξη του θύματος έχει θετικό αντίκτυπο στην καταγγελία τέτοιων εγκλημάτων (ΔΚΠΡΒ 2018 Μάρτιος 28:15).

Εγκλήματα μίσους κατά των ΛΟΑΤ στην Ελλάδα			
Χρονιά	Αριθμός εγκλημάτων μίσους κατά των ΛΟΑΤ	Συνολικός αριθμός των εγκλημάτων μίσους	Ποσοστό (%) εγκλημάτων μίσους κατά των ΛΟΑΤ
2015	185	273	67,76%
2016	57	95	60%
2017	47	102	46,07%

Πηγή: Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας www.rvrn.org

Κατά την ίδια περίοδο, ο αριθμός των εγκλημάτων μίσους – συμπεριλαμβανομένων των εγκλημάτων μίσους κατά ΛΟΑΤ – που καταγράφηκαν από την ελληνική αστυνομία αυξήθηκε. Αλλά το ΔΚΠΡΒ εξηγεί ότι το 40,76% του συνολικού αριθμού εγκλημάτων μίσους που κατέγραψε η αστυνομία περιλαμβάνει επίσης περιπτώσεις ρητορικής μίσους (ΔΚΠΡΒ 2018 Μάρτιος 28:20). Όπως επισημαίνει το ΔΚΠΡΒ: “Η ρητορική μίσους δεν εμπίπτει στον κλασικό ορισμό του εγκλήματος με ρατσιστικά χαρακτηριστικά και επομένως πρέπει να διακρίνεται από τα υπόλοιπα εγκλήματα, στα οποία το θύμα είναι συγκεκριμένο και υφίσταται την επίθεση ως άτομο λόγω κάποιου χαρακτηριστικού” (ΔΚΠΡΒ 2018 Μάρτιος 28:20).

Το Δίκτυο ακολουθεί εξαρχής αυστηρή μεθοδολογία, η οποία επιβάλλει την καταγραφή αποκλειστικά μέσω της συνέντευξης με τα θύματα. Επομένως, σημαντικός παράγοντας των αριθμών των καταγραφών αποτελεί η προθυμία του θύματος να καταγράψει την εμπειρία του. Όλοι οι φορείς που συμμετέχουν στο Δίκτυο έχουν υιοθετήσει την ενοποιημένη φόρμα καταγραφής του Δικτύου. Οι καταγραφείς κάθε φορέα, είτε πρόκειται για κοινωνικούς, νομικούς ή άλλους επιστήμονες, επαγγελματίες ή εθελοντές, ορίζονται από το φορέα και εκπαιδεύονται από το Δίκτυο. Η συμπλήρωση της φόρμας καταγραφής βασίζεται στη μαρτυρία του θύματος, είναι ανώνυμη και χρησιμοποιείται αποκλειστικά και μόνο από το Δίκτυο με σκοπό την καταπολέμηση του ρατσισμού και των εγκλημάτων μίσους” (στο ΔΚΠΡΒ – Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας. 2018 Μαρτίος 28. “Ετήσια Έκθεση 2017”, σ. 7-8. Ανακτήθηκε από: http://rvrn.org/wp-content/uploads/2018/03/Report_2017gr.pdf).

¹⁰ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την ελλιπή καταγραφή των εγκλημάτων μίσους κατά ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπων στην Ελλάδα, βλ. Theofilopoulos, T., Serafeim, I., Moudatsou, M. και Farmakidis, K. “Greece: Heading in the Right Direction, but with a Long Road Ahead” σσ. 116-141 στο Godzisz, P. & Viggiani, V. (επιμ.). 2018. Running through Hurdles: Obstacles in the Access to Justice for Victims of Anti-LGBTI Hate Crimes, Warsaw: Lambda Warsaw Association. Ανακτήθηκε από: <http://www.lgbthatecrime.eu/researchbook/2018%20Running%20through%20hurdles.pdf>

Εγκλήματα μίσους κατά ΛΟΑΤ στην Ελλάδα σύμφωνα με την Ελληνική Αστυνομία			
Χρονιά	Αριθμός αντί-ΛΟΑΤ εγκλημάτων μίσους	Ο συνολικός αριθμός των εγκλημάτων μίσους που καταγράφηκαν και ερευνήθηκαν	Ποσοστό (%) εγκλημάτων μίσους κατά των ΛΟΑΤ
2015	15	80 περιστατικά με πιθανώς ρατσιστικά κίνητρα	18,75%
2016	15	84 περιστατικά με πιθανώς ρατσιστικά κίνητρα	17,85%
2017	41	184 περιστατικά με πιθανώς ρατσιστικά κίνητρα	22,28%
Πηγή: Στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας που δημοσιεύτηκαν από το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας www.rvrn.org			

Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με την ίδια πηγή:

ικανοποίηση προκαλεί η αύξηση των περιστατικών για τα οποία επιλήφθηκε η αστυνομία αυτεπαγγέλτως, κατόπιν καταγγελίας ή κατόπιν εισαγγελικών παραγγελιών, καθώς συνιστά ένδειξη βελτίωσης των αντανακλαστικών της Πολιτείας (ΔΚΠΡΒ 2018 Μάρτιος 28:20).

Αλλά, τελικά «εμμένουν αποτρεπτικές συμπεριφορές ή πρακτικές ως προς την καταγγελία, οι οποίες χρήζουν περαιτέρω εξέτασης» (ΔΚΠΡΒ 2018 Μάρτιος 28:20-21)¹¹.

¹¹ Για παράδειγμα, σύμφωνα με το ΔΚΠΡΒ:

“Σε άλλο ομοφοβικό περιστατικό, το θύμα που δέχτηκε επίθεση με τον σύντροφό του (19 και 17 ετών αντίστοιχα) από ομάδα 6 ατόμων σε πλατεία αναφέρει ότι αυτόπτης μάρτυρας κάλεσε το ΕΚΑΒ και την αστυνομία. Σύμφωνα με το θύμα, ένας εκ των αστυνομικών ζήτησε να περιγράψουν τι συνέβη, αλλά, πριν προλάβουν να εκφράσουν την επιθυμία να προβούν σε καταγγελία, έτερος αστυνομικός στράφηκε προς τον συνάδελφό του και του είπε «Εντάξει, εντάξει, δεν έγινε κάτι σοβαρό» και στη συνέχεια έφυγαν. Τα δύο θύματα μεταφέρθηκαν στο νοσοκομείο για τις πρώτες βοήθειες, τους έγιναν οι απαραίτητες ιατρικές εξετάσεις και η φροντίδα των τραυμάτων τους κι έφυγαν. Το θύμα υποστήριξε ότι το προσωπικό του ΕΚΑΒ και του νοσοκομείου τους συμπεριφέρθηκαν πολύ καλά. Ωστόσο, το Δίκτυο σημειώνει ότι και σε αυτή την περίπτωση, διαπιστώνεται έλλειμμα αντανακλαστικών των αρχών ως προς την προτροπή να καταγγείλουν τα θύματα μια επίθεση από ομάδα δραστών, έστω κι αν είχε ως αποτέλεσμα ελαφριές σωματικές βλάβες” (ΔΚΠΡΒ 2018 Μάρτιος 28: 20-21).

2. ΛΟΑΤ άτομα και θέματα στα ελληνικά μέσα ενημέρωσης

Στα τέλη της δεκαετίας του 1970 και στις αρχές του 1980, οι Έλληνες-ίδες ΛΟΑΤ ακτιβιστές-στριες προσπάθησαν να δώσουν φωνή στην περιθωριοποιημένη ελληνική ΛΟΑΤ κοινότητα, δημιουργώντας ΜΜΕ που θα εστίαζαν στα ΛΟΑΤ θέματα. Λίγα χρόνια μετά την πτώση της χούντας (1967-1974), το Απελευθερωτικό Κίνημα Ομοφυλοφίλων Ελλάδας (ΑΚΟΕ)¹² δημοσίευσε το περιοδικό *Αμφί*, το οποίο ανέπτυξε και διηύθυνε ο ΛΟΑΤ ακτιβιστής, ιστορικός του Ελληνικού ΛΟΑΤ κινήματος, συγγραφέας, ποιητής και μεταφραστής, Λουκάς Θεοδωρόπουλος (Ιωαννίδης 2013 Φεβρουάριος 2; *Lifo.gr* 2014 Απρίλιος 26). Μια άλλη άξια αναφοράς προσπάθεια ήταν το περιοδικό *Κράξιμο*, το οποίο δημοσιεύθηκε από την Πάολα Ρεβενιώτη, Τρανς γυναίκα και ακτιβίστρια, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 και μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990, και συμπεριλάμβανε επίσης κείμενα διάσημων καλλιτεχνών, ποιητών και συγγραφέων (Karouzakis 2008; Calvi 2013 Ιανουάριος 18). Και τα δύο αυτά περιοδικά κάλυπταν θέματα της ΛΟΑΤ κοινότητας και ήταν μια πολύ τολμηρή κίνηση για εκείνη την εποχή.

Σήμερα, υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός ελληνικών ΜΜΕ που επικεντρώνονται στη ΛΟΑΤ κοινότητα, που δίνουν φωνή στους ΛΟΑΤ ανθρώπους και σε σχετικά θέματα. Ορισμένα από αυτά επικεντρώνονται σε συγκεκριμένες ομάδες εντός του ΛΟΑΤ φάσματος, ενώ άλλα καλύπτουν θέματα από ολόκληρη την κοινότητα. Για παράδειγμα, το *T-Zine* επικεντρώνεται κυρίως στα τρανς άτομα, το *LesbianGr* κυρίως στις λεσβίες και το *GayHellas.gr* κυρίως στους γκέι άνδρες, ενώ το *Antivirus Magazine* καλύπτει θέματα που σχετίζονται με όλη την ΛΟΑΤ κοινότητα. Αλλά ακόμα και τα πιο εξειδικευμένα ΛΟΑΤ ΜΜΕ δεν περιορίζονται στις συγκεκριμένες ομάδες-στόχους τους και συχνά αναφέρονται σε διαφορετικές υποομάδες του ΛΟΑΤ πληθυσμού, και καλύπτουν επίσης σημαντικές ειδήσεις που επηρεάζουν ολόκληρη την κοινότητα.

Εκτός από αυτά τα εξειδικευμένα ΜΜΕ, υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός δημοφιλών μέσων μαζικής ενημέρωσης που είναι φιλικά προς τα ΛΟΑΤ άτομα. Αυτά τα μέσα προβάλλουν τα ΛΟΑΤ άτομα με θετικό και όχι στερεοτυπικό τρόπο, δίνουν χώρο και χρόνο στα ΛΟΑΤ άτομα και τα θέματά τους και συχνά υιοθετούν μια ξεκάθαρα και ανοιχτά υποστηρικτική στάση απέναντι στις ΛΟΑΤ εκδηλώσεις και - το σημαντικότερο - τα ανθρώπινα δικαιώματα των ΛΟΑΤ ατόμων. Σύμφωνα με την έρευνα πεδίου του Ε.Τ.Ηο.Σ., ορισμένα παραδείγματα τέτοιων δημοφιλών μέσων ενημέρωσης είναι η εφημερίδα και η ιστοσελίδα *Εφημερίδα*

¹² Αν και ο όρος “ομοφυλόφιλος” δεν είναι ιδιαίτερα κατάλληλος (βλ. Μέρος Α' της παρούσας έκδοσης) για να περιγράψει τους γκέι άντρες, είναι ο όρος που χρησιμοποιήθηκε στην επωνυμία του ΑΚΟΕ: Απελευθερωτικό Κίνημα Ομοφυλόφιλων Ελλάδος.

των *Συντακτών*, οι δωρεάν διαθέσιμες έντυπες και ηλεκτρονικές εφημερίδες *Athens Voice* και *Lifo*, και ιστότοποι όπως η *Propaganda* και η ελληνική έκδοση του *Vice*.

Δυστυχώς, υπάρχει και μια σκοτεινή πλευρά. Υπάρχουν πολλά μέσα ενημέρωσης – κυρίως εφημερίδες και ιστότοποι – που ελέγχονται ή είναι φιλικά προς ακροδεξιά ή πολύ συντηρητικά κόμματα και τέτοιες ιδέες γενικά. Εκτός από αυτούς τους “ορατούς” εχθρούς της ισότητας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σε πολυάριθμες περιπτώσεις, οι επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης ή οι φιλοξενούμενοι-ες δημοφιλών μέσων ενημέρωσης εξέφρασαν ανοιχτά ομοφοβικές, τρανσφοβικές, αμφιφοβικές απόψεις και σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμη και ρητορική μίσους κατά των ΛΟΑΤ. Σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις αυτές, κανείς δεν τιμωρήθηκε από το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ) ή/και το ελληνικό δικαστικό σύστημα.¹³

Μία από τις λίγες εξαιρέσεις ήταν η περίπτωση του Πλεύρη/ Ζαφειρόπουλου το 2011, όταν ο συγγραφέας - γνωστός για τις ακροδεξιές απόψεις και πολιτικές του δραστηριότητες - Κώστας Πλεύρης μαζί με το πρώην μέλος του νεοναζιστικού κόμματος της Χρυσής Αυγής και εκδότη Δημήτρη Ζαφειρόπουλο, οδηγήθηκαν στη Δικαιοσύνη λόγω ενός ομοφοβικού υπομνήματος που ονομαζόταν “Η ομοφυλοφιλία είναι διαστροφή”. Το υπόμνημα αυτό γράφτηκε από τον Πλεύρη και δημοσιεύθηκε το 2009 από τον Ζαφειρόπουλο στην ακραία δεξιά εφημερίδα του, τον *Ελεύθερο Κόσμο* (*Tnxs.gr* 2001 Νοέμβριος 11; Αντωνόπουλος 2011 Νοέμβριος 15). Οι ενάγοντες-ουσες ήταν ΛΟΑΤ ακτιβιστές-στριες και υπερασπιστές-στριες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (*Tnxs.gr* 2001 Νοέμβριος 11; Αντωνόπουλος 2011 Νοέμβριος 15). Εν τέλει και οι δύο καταδικάστηκαν για εξύβριση σε λίγους μήνες φυλάκισης με αναστολή (Σωτηρόπουλος 2011 Νοέμβριος 27).

Το 2018, ο Δήμος Βερύκιος, ένας γνωστός δημοσιογράφος που εργαζόταν σε ένα από τα μεγαλύτερα δίκτυα μέσων ενημέρωσης στην Ελλάδα, καταδικάστηκε για προσβολή της προσωπικότητας του συγγραφέα – ανοιχτά γκέι- Αύγουστου Κορτώ, αφού έκανε ομοφοβικά σχόλια εναντίον του το 2014, κατά τη διάρκεια της ραδιοφωνικής εκπομπής του εκπομπή στον σταθμό *Άλφα 98, 9* (*Huffington Post* 2018 Απρίλιος 3; Σωτηρόπουλος 2018 Απρίλιος 4).

Σε καμία από τις δύο προαναφερθείσες περιπτώσεις δεν εφαρμόστηκε ο νόμος για τα ρατσιστικά εγκλήματα και το ρατσιστικό λόγο.¹⁴ Θα πρέπει, ωστόσο, να τονιστεί ότι, στην

¹³ Το Παρατηρητήριο Ρατσιστικών Εγκλημάτων από το Ελληνικό Παρατηρητήριο Συμφωνιών του Ελσίνκι όπως και το Παρατηρητήριο ενάντια στο Φασιστικό και στο Ρατσιστικό Λόγο στα ΜΜΕ από το Μορφωτικό Ίδρυμα της ΕΣΗΕΑ, έχουν καταγράψει και αναφέρει μεγάλο αριθμό περιστατικών ομοφοβικού, τρανσφοβικού, ρατσιστικού, αντισημιτικού κ.π. λόγου σε ελληνικά ΜΜΕ όπως, για παράδειγμα από την εφημερίδα/ιστοσελίδα *Μακελειό*, την εφημερίδα/ιστοσελίδα *Ελεύθερη Ώρα*, από την εφημερίδα/ιστοσελίδα *Δημοκρατία* κ.ά.

¹⁴ Ο κ. Βασίλης Σωτηρόπουλος - ο οποίος ήταν ένας από τους δικηγόρους που χειρίστηκαν τις υποθέσεις αυτές και τις οποίες κέρδισε - σε επικοινωνία μαζί του (15/11/2018) μας διευκρίνισε ότι, όσον αφορά την

απόφαση του Δικαστηρίου για την υπόθεση “Βερύκιος/Κορτώ”, αναφέρθηκε ότι ο ενάγων ήταν μέλος μιας “κοινωνικής ομάδας” της οποίας οι “ερωτικές επιλογές” είναι “απολύτως σεβαστές” στο πλαίσιο του Ελληνικού Συντάγματος (Σωτηρόπουλος 2018 Απρίλιος 4).

Τέλος, το 2018, ένας επαγγελματίας ΜΜΕ αναγκάστηκε να καταβάλει αποζημίωση σε έναν ηθοποιό – και ανοιχτά γκέι – επειδή τον πρόσβαλλε για τον σεξουαλικό προσανατολισμό του, κατά τη διάρκεια ραδιοφωνικής εκπομπής. Συγκεκριμένα, τον Δεκέμβριο του 2017, ο γνωστός δημοσιογράφος, τηλεπαρουσιαστής και ραδιοφωνικός παραγωγός Γιώργος Λιάγκας, κατά τη διάρκεια της ραδιοφωνικής εκπομπής του, έκανε μια τηλεφωνική φάρσα σε έναν ανύποπτο άνδρα, παριστάνοντας ότι είναι γκέι, με έναν στερεοτυπικό και προσβλητικό τρόπο (Θεοδώρου 2017 Δεκέμβριος 20; *Lifo.gr* 2017 Δεκέμβριος 20; Ξυνόπουλος 2017 Δεκέμβριος 29). Όταν ο άνδρας ρώτησε τον Λιάγκα να του πει το όνομά του, ο Λιάγκας συστήθηκε ως Σπύρος Μπιμπίλας, ο οποίος είναι ένας γνωστός Έλληνας ηθοποιός και ανοιχτά γκέι (Θεοδώρου 2017 Δεκέμβριος 20; *Lifo.gr* 2017 Δεκέμβριος 20; Ξυνόπουλος 2017 Δεκέμβριος 29). Ο Μπιμπίλας ένωσε προσβεβλημένος και κατέθεσε αγωγή κατά του Λιάγκα (Θεοδώρου 2017 Δεκέμβριος 20; Ξυνόπουλος 2017 Δεκέμβριος 29). Τελικά ο Λιάγκας αναγκάστηκε να αποζημιώσει τον Μπιμπίλα με το ποσό των 27000 ευρώ για «ηθική βλάβη» (Βαμβακούλα 2018 Φεβρουάριος 13).

3. Εθνικό νομικό πλαίσιο για την ρητορική μίσους, τα εγκλήματα μίσους και τις διακρίσεις

Εγκλήματα μίσους και ρητορική μίσους

Νόμος Υπ’ αριθμ. 4285/2014, Άρθρο 1-5, Τροποποίηση του Νόμου 927/1979: Η φυλάκιση και τα πρόστιμα μέχρι 20000 ευρώ είναι πιθανές ποινές για όποιο άτομο “δημόσια, προφορικά ή δια του τύπου, μέσω του διαδικτύου ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο ή τρόπο, υποκινεί, προκαλεί, διεγείρει ή προτρέπει σε πράξεις ή ενέργειες που μπορούν να προκαλέσουν διακρίσεις, μίσος ή βία κατά προσώπου ή ομάδας προσώπων, που προσδιορίζονται με βάση (...) το σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου (...)” – μεταξύ άλλων προστατευόμενων χαρακτηριστικών – αλλά μόνο “κατά τρόπο που εκθέτει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη ή ενέχει απειλή για τη ζωή, την ελευθερία ή τη σωματική ακεραιότητα των ως άνω προσώπων”. Το δικαστήριο έχει επίσης το δικαίωμα να επιβάλλει στέρηση πολιτικών

υπόθεση Πλεύρης/Ζαφειρόπουλος, ο Ν. 927/1979 δεν περιλάμβανε τον σεξουαλικό προσανατολισμό ως προστατευόμενο χαρακτηριστικό (όπως τον περιλαμβάνει ο Ν. 4285 που ψηφίστηκε λίγα χρόνια αργότερα, το 2014). Σχετικά με την υπόθεση Βερύκιος/Κορτώ, ο κ. Σωτηρόπουλος επεσήμανε ότι, όταν το περιστατικό έλαβε χώρα και ο συγγραφέας κατέφυγε στη Δικαιοσύνη, ο Ν. 4285/2014 (προσαρμογή του Ν. 927/1979) δεν είχε ψηφιστεί ακόμα. Επιπλέον, ο Κορτώ κατέθεσε αγωγή κατά του δημοσιογράφου Βερυκίου για αστική διαφορά.

δικαιωμάτων για 1-5 χρόνια σε όσους φυλακίζονται για παραβίαση του νόμου αυτού. Εάν ο δράστης είναι δημόσιος λειτουργός ή υπάλληλος, εφαρμόζονται αυστηρότερες κυρώσεις.

Επιπλέον, παρόμοιες κυρώσεις αντιμετωπίζουν άτομα που “με πρόθεση, δημόσια, προφορικά ή δια του τύπου, μέσω του διαδικτύου ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο ή τρόπο, επιδοκιμάζει, ευτελίζει ή κακόβουλα αρνείται την ύπαρξη ή τη σοβαρότητα εγκλημάτων γενοκτονιών, εγκλημάτων πολέμου, εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, του Ολοκαυτώματος και των εγκλημάτων του ναζισμού που έχουν αναγνωριστεί με αποφάσεις διεθνών δικαστηρίων ή της Βουλής των Ελλήνων και η συμπεριφορά αυτή στρέφεται κατά ομάδας προσώπων ή μέλους της που προσδιορίζεται με βάση (...) το σεξουαλικό προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου, όταν η συμπεριφορά αυτή εκδηλώνεται κατά τρόπο που μπορεί να υποκινήσει βία ή μίσος ή ενέχει απειλητικό ή υβριστικό χαρακτήρα κατά μίας τέτοιας ομάδας ή μέλους της”.

Επιπλέον, οι κυρώσεις μπορούν να επιβάλλονται σε νομικά πρόσωπα ή ενώσεις προσώπων, όταν ένα άτομο παραβιάζει τον παρόντα νόμο ενεργώντας είτε ατομικά είτε ως μέλος οργάνου του νομικού προσώπου ή της ενώσεως προσώπων, προς όφελος ή για λογαριασμό νομικού προσώπου ή της ενώσεως προσώπων.

Τέλος, οι παραβιάσεις του παρόντος νόμου διερευνώνται και διώκονται αυτεπαγγέλτως · ως εκ τούτου, τα θύματα δεν χρειάζεται να καταβάλουν πλέον τέλη 100 ευρώ, όπως συνήθιζαν.

Νόμος Υπ’ αριθμ. 4356/2015, Άρθρο 21, Τροποποίηση του Άρθρου 81Α του Ποινικού Κώδικα: Επιβάλλονται αυστηρότερες ποινές για εγκλήματα που διαπράττονται εάν το κίνητρο του δράστη ήταν ένα χαρακτηριστικό του (των) θύματος (-ων). Τα προστατευμένα χαρακτηριστικά περιλαμβάνουν τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου και τα χαρακτηριστικά του φύλου.

Νόμος Υπ’ αριθμ. 4356/2015, Άρθρο 29, Προσθήκη Άρθρου 361B στον Ποινικό Κώδικα: Σύμφωνα με αυτό το άρθρο του ποινικού κώδικα, ο αποκλεισμός ατόμων από αγαθά ή υπηρεσίες ή η αναγγελία αυτού του αποκλεισμού των ατόμων από περιφρόνηση για τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου τους – μεταξύ άλλων προστατευόμενων χαρακτηριστικών – τιμωρείται με – τουλάχιστον – 3 μήνες φυλάκισης και – τουλάχιστον – 1500 ευρώ πρόστιμο. Αν δύο ή περισσότερα άτομα εμπλέκονται σε αυτή την εγκληματική πράξη, τότε οι ποινές καθίστανται αυστηρότερες.

Διακρίσεις

Νόμος Υπ’ αριθμ. 4443/2016, Άρθρο 1-24: Ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η ταυτότητα φύλου και τα χαρακτηριστικά του φύλου περιλαμβάνονται στα προστατευμένα χαρακτηριστικά. Οι διακρίσεις λόγω αυτών των χαρακτηριστικών, μεταξύ άλλων, απαγορεύονται στον τομέα της απασχόλησης, τόσο στο ιδιωτικό όσο και στον δημόσιο τομέα.

Ο Νόμος κάνει επίσης σαφή αναφορά σε “υποτιθέμενα χαρακτηριστικά”: το κίνητρο του δράστη είναι αυτό που έχει σημασία και όχι το “πραγματικό”/ “αληθινό” χαρακτηριστικό του θύματος. Ο δράστης είναι εκείνος που πρέπει να αποδείξει ότι δεν έκανε διάκριση.

Επιπλέον, τα θύματα διακρίσεων προστατεύονται από το Νόμο από κάθε είδους αντίποινα.

Ωστόσο ο νόμος δεν περιλαμβάνει σαφή αναφορά στον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου και τα χαρακτηριστικά του φύλου ως προστατευόμενα χαρακτηριστικά κατά των διακρίσεων στην κοινωνική προστασία, τις κοινωνικές παροχές, τις φορολογικές ελαφρύνσεις, την εκπαίδευση και τη στέγαση. Όμως, σε άλλο σημείο του νόμου, ο νομοθέτης περιλαμβάνει αυτή τη φορά την απαγόρευση των διακρίσεων (και) λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου «κατά τη συναλλακτική διάθεση αγαθών ή παροχή υπηρεσιών στο κοινό».

4. Ο ρόλος του κράτους

Κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, το ελληνικό κράτος έχει κάνει κάποια θετικά βήματα - αλλά και βήματα προς τα πίσω - αναφορικά με την προώθηση ενός περιβάλλοντος μέσων ενημέρωσης χωρίς αποκλεισμούς και χωρίς διακρίσεις. Ορισμένες από τις κύριες “καλές” και “κακές” στιγμές παρατίθενται παρακάτω:

- Το 2003, το ΕΣΡ αποφάσισε να επιβάλει πρόστιμο 100000 ευρώ στον τηλεοπτικό σταθμό *Mega Channel*, διότι κατά τη διάρκεια τηλεοπτικής σειράς δύο άντρες φιλήθηκαν, με αποτέλεσμα το κανάλι να παραβιάζει τον κώδικα δεοντολογίας (*In.gr* 2006 Νοέμβριος 28). Το ΕΣΡ από την άλλη πλευρά ποτέ δεν αντέδρασε στην ρητορική μίσους κατά των ΛΟΑΤ στην ελληνική τηλεόραση. Το 2006, το Συμβούλιο Επικρατείας ακύρωσε το πρόστιμο, επειδή, σύμφωνα με την απόφασή του, δεν υπήρχε πορνογραφία ή αισχρολογία κατά τη διάρκεια της σκηνής και οι τηλεοπτικοί χαρακτήρες εξέφρασαν μόνο τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό, ο οποίος είναι απόλυτα σεβαστός – καθώς και η έκφρασή του μέσω της τέχνης – σύμφωνα με το Σύνταγμα (*In.gr* 2006 Νοέμβριος 28). Επίσης, το Συμβούλιο Επικρατείας δήλωσε ότι κατά τη διάρκεια της σκηνής έγινε παρουσίαση “μίας υπαρκτής κοινωνικής πραγματικότητας” που “σχετίζεται με μία κοινωνική ομάδα” της οποίας οι “ερωτικές επιλογές” είναι “απολύτως σεβαστές” στο πλαίσιο του ελληνικού Συντάγματος (Σωτηρόπουλος 2018 Απρίλιος 4).
- Το 2010, το ΕΣΡ επέβαλε πρόστιμο 20000 ευρώ στο τηλεοπτικό σταθμό *Star Channel*, για την μη αλλαγή της – σύμφωνα με το Συμβούλιο – εσφαλμένης σήμανσης “είναι επιθυμητή η γονική συναίνεση” από το τηλεοπτικό σόου “Φώτης & Μαρία Live”, ενώ φιλοξενούσε την τρανς ακτιβίστρια, ηθοποιό και συγγραφέα Μπέττυ Βακαλίδου (*enet.gr* 2010 Απρίλιος 27). Ο Πάνος Κούτρας – σκηνοθέτης των διεθνώς επιτυχημένων ταινιών “Στρέλλα”

και “Straight Story”, στους οποίους οι κύριοι χαρακτήρες είναι οι ΛΟΑΤ – καταδίκασε το Συμβούλιο για την υιοθέτηση μιας ομοφοβικής και τρανσφοβικής στάσης και την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (*Tnxs.gr* 2010 Απρίλιος 28).

- Το 2012, ύστερα από σχετικό αίτημα του Διευθυντή Προγράμματος της *EPT*, αφαιρέθηκε από την ξένη παραγωγή “Downton Abbey” μια σκηνή όπου δύο άντρες φιλιούνται (*iefimerida.gr* 2012 Οκτώβριος 16; *TA NEA* 2012 Οκτώβριος 16). Σύμφωνα με τον διευθυντή του προγράμματος Κώστα Σπυρόπουλο, η σκηνή αφαιρέθηκε λόγω της (πρώιμης) ώρας που προβλήθηκε η τηλεοπτική σειρά, αλλά θα συμπεριλαμβάνονταν όταν το επεισόδιο θα προβαλλόταν σε μια πιο κατάλληλη ζώνη ώρας τη νύχτα (*iefimerida.gr* 2012 Οκτώβριος 16; *TA NEA* 2012 Οκτώβριος 16).
- Το 2016, το ΕΣΡ αποφάσισε να μην επιτρέψει στα τηλεοπτικά κανάλια εθνικής εμβέλειας να μεταδώσουν το τηλεοπτικό σποτ της γραμμής ψυχολογικής υποστήριξης για ΛΟΑΤΚΙ + άτομα 11528 (11528-Δίπλα σου 2016 Ιούνιος 6). Το Συμβούλιο δήλωσε ότι το ζήτημα αυτό θα συζητηθεί και θα ληφθεί οριστική απόφαση τον Οκτώβριο του 2016 (11528-Δίπλα σου 2016 Ιούνιος 6). Σύμφωνα με τις ΜΚΟ που είναι υπεύθυνες για το έργο – ΟΛΚΕ, Θετική Φωνή, Athens Pride, Thessaloniki Pride – “το σποτ δεν έχει ακατάλληλα χαρακτηριστικά, είναι το ίδιο το θέμα που ενοχλεί” (11528-Δίπλα σου 2016 Ιούνιος 6).
- Το 2016, η *EPT* αποφάσισε να χορηγήσει το Athens Pride, το Thessaloniki Pride καθώς και την γραμμή υποστήριξης “11528-Δίπλα σου” (*Antivirus Magazine* 2016 Μάιος 27).
- Το 2018, σύμφωνα με την Κοινή Υπουργική Απόφαση του Υπουργείου Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και του Υπουργείου Υγείας, τα κριτήρια έγκρισης σποτ με κοινωνικά μηνύματα διευρύνθηκαν ώστε να συμπεριλαμβάνονται τα μηνύματα ισότητας και μη διάκρισης με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου και τα χαρακτηριστικά φύλου (ΟΛΚΕ Ομοφυλοφιλική Λεσβιακή Κοινότητα Ελλάδας κ.ά. 2018 Ιούνιος 7).
- Το 2018, ο τηλεοπτικός σταθμός *APT* παραπέμφθηκε στο ΕΣΡ για παραβίαση διατάξεων του νόμου ραδιοτηλεόρασης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο παρουσιαστής της εν λόγω εκπομπής, Γιώργος Καρατζαφέρης, ξεκίνησε μια δημοσκοπήση για τους θεατές: “Είστε υπέρ της ηρωποιήσεως του επίδοξου ληστή, ομοφυλόφιλου και οροθετικού” αναφερόμενος στη βίαιη δολοφονία του Ζακ Κωστόπουλου, κουήρ ακτιβιστή, HIV θετικό και υπερασπιστή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στο κέντρο της Αθήνας. Ο παρουσιαστής χρησιμοποίησε επίσης ρατσιστικό λόγο κατά των ΛΟΑΤ κατά τη διάρκεια της εκπομπής (*e-tetradio* 2018 Οκτώβριος 18). Ένα μήνα αργότερα, το ΕΣΡ επέβαλε πρόστιμο 150000 ευρώ στο κανάλι *APT* για αυτή τη “δημοσκοπήση” και απαίτησε επίσης τη δημοσίευση αυτής της απόφασης από το ίδιο το κανάλι (*Protagon Team* 2018 Νοέμβριος 29).

- Το Μάρτιο του 2019, ψηφίστηκε από το ελληνικό κοινοβούλιο ο Ν. 4604/2019. Το αρχικό νομοσχέδιο είχε κατατεθεί από το Υπουργείο Εσωτερικών. Ο νόμος αφορά – μεταξύ άλλων – την προώθηση της ισότητας των φύλων καθώς και την πρόληψη και καταπολέμηση της έμφυλης βίας. Στην παράγραφο 1 του Άρθρου 24 «Μέτρα για την προώθηση της ισότητας των φύλων στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, στη διαφήμιση και στις αρμοδιότητες του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης», προβλέπεται ότι «στους κώδικες δεοντολογίας που καταρτίζονται από παράγοντες της δημόσιας επικοινωνίας, σε συμβάσεις αυτοδέσμευσης που τυχόν συνάπτονται από αυτούς, καθώς και στους κανόνες αυτορρύθμισης που θεσπίζονται και τυχόν εγκρίνονται από τις αρμόδιες αρχές, υιοθετούνται υποχρεωτικά ρυθμίσεις που αποβλέπουν στην πραγμάτωση της αρχής της ισότητας των φύλων και στην εξάλειψη των στερεοτύπων λόγω φύλου, ταυτότητας φύλου και σεξουαλικού προσανατολισμού στο χώρο δραστηριοποίησής τους». Παρά τη ρητή αναφορά σε ταυτότητα φύλου και σεξουαλικό προσανατολισμό, θα ήταν σκόπιμη η ρητή αναφορά και σε χαρακτηριστικά φύλου ώστε να συμπεριληφθούν και να προστατευτούν και οι ίντερσεξ άνθρωποι.

Στην ίδια παράγραφο, αν και προβλέπεται η «ισότιμη προβολή της παρουσίας του γυναικείου φύλου σε όλους τους τομείς της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτιστικής και πολιτικής ζωής της χώρας» από τους κρατικούς και ιδιωτικούς τηλεοπτικούς και ραδιοφωνικούς σταθμούς, καθώς και η συμπερίληψη θεματικών τις εκπομπές τους «που συμβάλλουν στην προώθηση της ισότητας των Φύλων, στον εντοπισμό και άρση των διακρίσεων, καθώς και στην καταπολέμηση των στερεοτύπων», δεν γίνεται ξανά ρητή αναφορά σε ταυτότητα φύλου και σεξουαλικό προσανατολισμό. Επιπλέον, στην ίδια πάντα παράγραφο, αν και επίσης προβλέπεται η απαγόρευση της χρήσης λόγου «που εμπεριέχει έμφυλη διάκριση, καθώς και κάθε αναφορά με αντίστοιχη λεκτική ή άλλη συμπεριφορά» κατά «την αναπαραγωγή διαφημιστικών, τηλεοπτικών ή ραδιοφωνικών, μηνυμάτων», θα ήταν σκόπιμη η ρητή συμπερίληψη και ομοφοβικού / αμφιφοβικού / τρανσφοβικού λόγου και περιεχομένου.

Όμως, στην παράγραφο 2 του Άρθρου 24, ο νομοθέτης επανέρχεται προβλέποντας ότι το ΕΣΡ «προβαίνει στην έκδοση οδηγιών για την ενσωμάτωση της αρχής της ισότητας των φύλων και της μη διάκρισης λόγω φύλου, ταυτότητας φύλου και σεξουαλικού προσανατολισμού στα μεταδιδόμενα προγράμματα των ραδιοτηλεοπτικών φορέων, ανεξαρτήτως μέσου εκπομπής τους, και ιδίως για την εφαρμογή των ρυθμίσεων της παραγράφου 1».

Στις επόμενες παραγράφους του ίδιου άρθρου, επισημαίνεται η δυνατότητα του ΕΣΡ να επιβάλλει κυρώσεις σε περίπτωση παραβίασης των παραπάνω διατάξεων, καθώς και την υποχρέωσή του Συμβουλίου να συμπεριλαμβάνει υποχρεωτικά στην ετήσια Έκθεση Πεπραγμένων του «κεφάλαιο με αντικείμενο την παρακολούθηση της εφαρμογής των διατάξεων του παρόντος νόμου από τους ραδιοτηλεοπτικούς φορείς, και την έκδοση σχετικών οδηγιών και συστάσεων, για το σκοπό αυτό».

Τέλος, οι αποφάσεις του ΕΣΡ σχετικά με το τηλεοπτικό σποτ του Athens Pride στο πρόσφατο παρελθόν είναι ένα ενδεικτικό παράδειγμα αυτής της αντιφατικής στάσης της Πολιτείας: το 2015 το ΕΣΡ ενέκρινε την μετάδοση του τηλεοπτικού σποτ για το Athens Pride ως κοινωνικό μήνυμα (Athens Pride 2015 Ιούνιος 07): αυτή ήταν η πρώτη φορά που ένα σποτ που επικεντρώνεται σε θέματα ΛΟΑΤ ενδιαφέροντος αναγνωρίστηκε ως κοινωνικό μήνυμα και μεταδόθηκε από τηλεοπτικούς και ραδιοφωνικούς σταθμούς. Το 2016 το ΕΣΡ δεν ενέκρινε το τηλεοπτικό σποτ για το Athens Pride, το θέμα του οποίου ήταν “Ανδρας/Γυναίκα δεν γεννιέσαι, γίνεσαι”, δηλώνοντας ότι “δεν περιλαμβάνει ένα κοινωνικό μήνυμα αλλά έναν ισχυρισμό” και ότι “η νομική αναγνώριση ταυτότητας φύλου δεν υπάρχει σε πολλές χώρες, και υπάρχουν πολλοί άνθρωποι που πιστεύουν ότι γεννιέσαι άνδρας ή γυναίκα, οπότε το μήνυμα μπορεί να δημιουργήσει στους ανθρώπους απορίες” (Creta live 2016 Ιούνιος 03).

Την επόμενη χρονιά το ΕΣΡ ενέκρινε το σποτ του Athens Pride, το οποίο προβλήθηκε ως κοινωνικό μήνυμα (Athens Pride 2017 Μάιος 25). Το 2018, η απόφαση του ΕΣΡ ήταν θετική, αλλά η μετάδοση του σποτ περιορίστηκε σε συγκεκριμένες ώρες, δεδομένου ότι – σύμφωνα με το ΕΣΡ – “η διατύπωση και η όλη παρουσίαση των μηνυμάτων γίνεται κατά τρόπο που μπορεί να προκαλέσει σε ανήλικα πρόσωπα κάτω των δεκαπέντε (15) ετών απορία και σύγχυση ως προς το πραγματικό νόημα των λεγομένων” (Athens Pride 2018 Ιούνιος 01).

5. Καλές Πρακτικές

Εκτός από την προαναφερθείσα απόφαση της *EPT* να γίνει χορηγός επικοινωνίας του Athens Pride και της Γραμμής υποστήριξης “11528”, μερικές από τις καλές πρακτικές για να γίνεις σύμμαχος των ΛΟΑΤ, που υιοθετήθηκαν από τα ελληνικά ΜΜΕ, περιλαμβάνουν την υποστήριξη ή/και συμμετοχή σε έργα με παρόμοια χαρακτηριστικά και στόχους με το Έργο Ε.Τ.Ηο.Σ.

Στα παραδείγματα περιλαμβάνονται σεμινάρια για δημοσιογράφους σχετικά με την ομοφοβία και την τρανσφοβία, που υλοποιούνται από το ελληνικό δίκτυο του “Processwork Hub” και την ομάδα κοινωνικού θεάτρου “Amate Performance” με την υποστήριξη της Ένωσης Συντακτών Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών (ΕΣΗΕΑ), (ΕΣΗΕΑ 2014 Οκτώβριος 21), ένα από τα σημαντικότερα επαγγελματικά σωματεία των ΜΜΕ στην Ελλάδα. Πιο πρόσφατα, στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού έργου (REC 2014-2020) “Respect Words”,¹⁵ η *EPT* διοργάνωσε σεμινάρια για δημοσιογράφους σχετικά με την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους (Αλεξόπουλος 2017 Απρίλιος 20). Ένα άλλο παράδειγμα είναι το ευρωπαϊκό έργο (REC 2014-2020) “Πρόληψη και Καταπολέμηση της Ομο- και Τρανσφοβίας σε μικρές και

¹⁵ Μάθετε περισσότερα εδώ: www.respectwords.org

μεσαίες πόλεις της Ευρώπης”¹⁶ στο πλαίσιο του οποίου οργανώθηκαν σεμινάρια για δημοσιογράφους και bloggers σχετικά με ΛΟΑΤ θέματα (ΚΜΟΠ 2017 Ιούλιος 10; Δήμος Νεάπολης - Συκεών 2017 Νοέμβριος 27).

Η ΕΣΗΕΑ έχει επίσης εκφράσει το ενδιαφέρον της για την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ΛΟΑΤ ατόμων, φιλοξενώντας αφιλοκεδώς εκδηλώσεις που διοργανώθηκαν από την Colour Youth για την Διεθνή Ημέρα κατά της Ομοφοβίας, της Τρανσφοβίας, και της Αμφιφοβίας (17 Μαΐου). (Colour Youth 2015 Μάιος 17; Colour Youth 2016 Μάιος 17; Colour Youth 2017 Μάιος 8). Το 2014, το Μορφωτικό Ίδρυμα της ΕΣΗΕΑ ίδρυσε το Παρατηρητήριο για τον ρατσιστικό και φασιστικό λόγο στα ΜΜΕ, του οποίου ο σκοπός περιλαμβάνει την αναφορά και καταγραφή περιστατικών φασιστικής και ρατσιστικής ρητορικής στα μέσα ενημέρωσης και την οργάνωση εκστρατειών ευαισθητοποίησης για βίαιες νεοναζιστικές δραστηριότητες που στοχεύουν στους επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης και στα σωματεία τους, καθώς και σε άλλες δημοκρατικές και κοινωνικές οργανώσεις και ακτιβιστές-στριες (ΕΣΗΕΑ 2014 Μάιος 4).

Αν και ο Κώδικας Επαγγελματικής Ηθικής και Κοινωνικής Ευθύνης της ΕΣΗΕΑ δεν περιλαμβάνει ΛΟΑΤ θέματα, το Νοέμβριο του 2016 η Ένωση Εκδοτών Διαδικτύου (ΕΝΕΔ) παρουσίασε τον Κώδικα Δεοντολογίας Ψηφιακών Μέσων Ενημέρωσης που περιλαμβάνει ένα κεφάλαιο με τίτλο “Διακρίσεις με Βάση τη Φυλή, το Χρώμα, τη Θρησκεία, το Φύλο και τον Σεξουαλικό Προσανατολισμό” στο οποίο αναφέρονται θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου και προτείνονται καλές πρακτικές για την εκπροσώπηση των ΛΟΑΤ θεμάτων και των ατόμων (ΕΝΕΔ χ.χ.; *Ert.gr* 2016 Νοέμβριος 30).

Το 2016, η Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Μακεδονίας - Θράκης (ΕΣΗΕΜΘ) δημιούργησε το Δίκτυο “Χάρτα της Ειδομένης” για την ανάπτυξη ενός αντιρατσιστικού κώδικα δεοντολογίας για τους Έλληνες δημοσιογράφους (ΕΣΗΕΜΘ 2016 Μάιος 12). Μέλη αυτού του δικτύου είναι δημοσιογράφοι, πανεπιστημιακοί, καθώς και μέλη και εκπρόσωποι οργανισμών με αντικείμενο την Ενημέρωση ή τα ανθρώπινα δικαιώματα.¹⁷ Στο πλαίσιο του παρόντος δικτύου, δημιουργήθηκε ένα παρατηρητήριο πληροφοριών για να καταγράψει τον τρόπο με τον οποίο τα ΜΜΕ ασχολούνται και καλύπτουν ζητήματα που σχετίζονται με τους δικαιούχους διεθνούς προστασίας (πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο, θύματα εμπορίας ανθρώπων, μετανάστες) και άλλες μειονεκτούσες κοινωνικές ομάδες (ΕΣΗΕΜΘ 2016 Μάιος 12). Επίσης οργανώθηκαν εκπαιδευτικά εργαστήρια για επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης (ΕΣΗΕΜΘ 2016 Οκτώβριος 14).

¹⁶ Μάθετε περισσότερα εδώ: www.divercity.ub.edu

¹⁷ Στο δίκτυο αυτό συμμετέχουν η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, το Τμήμα Δημοσιογραφίας και ΜΜΕ του ΑΠΘ, το Εργαστήριο για την Ειρηνευτική Δημοσιογραφία του ΑΠΘ, η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου κ.ά. Τέλος, το Δίκτυο υποστηρίζεται από την Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Δημοσιογράφων (European Federation of Journalists - EFJ), τον Οργανισμό για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΑ), την Ένωση “Χάρτα της Ρώμης” και το Osservatorio peri Balcani e il Caucaso (OBC).

Το 2018, το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ), κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του Έργου “Πρόληψη και καταπολέμηση του σεξισμού και των διακρίσεων σε θέματα ταυτότητας φύλου και σεξουαλικού προσανατολισμού”,¹⁸ οργάνωσε εκπαιδευτικά σεμινάρια για δημοσιογράφους και επαγγελματίες των ΜΜΕ, με την υποστήριξη των ΕΣΗΕΑ, ΕΣΗΕΜΘ, Ένωσης Συντακτών Περιοδικού - Ηλεκτρονικού Τύπου (ΕΣΠΗΤ) και του καναλιού 3 της *EPT (EPT3)* (ΚΕΘΙ 2018 Μάιος 30).

Επιπλέον, ορισμένα ΜΜΕ εθνικής ή τοπικής εμβέλειας έχουν γίνει χορηγοί σε φεστιβάλ υπερηφάνειας (*prides*) στην Ελλάδα: *Εφημερίδα των Συντακτών* (εφημερίδα και ιστότοπος), *Lifo* (εφημερίδα και ιστότοπος), *Vice.gr* (ιστότοπος), *E-radio* (ραδιοφωνικός σταθμός), *Mad* (τηλεοπτικό κανάλι), *Polis Free Press* (δωρεάν περιοδικό στη Θεσσαλονίκη), *Σχεδία* (περιοδικό δρόμου σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη), *TV 100* (τοπικό τηλεοπτικό κανάλι Θεσσαλονίκης), *V-FM 91,1* (τοπικός ραδιοφωνικός σταθμός Θεσσαλονίκης). Τέλος, το 2018, το κανάλι *ANT1*, ένα από τα παλαιότερα ιδιωτικά τηλεοπτικά κανάλια της χώρας, ξεκίνησε την εκστρατεία “Είμαστε ένα” για να προωθήσει το πρόγραμμά του για τη νέα τηλεοπτική σεζόν (*ANT1* Αύγουστος 30 2018). Δύο άνδρες, δύο γυναίκες και δύο άνδρες με το παιδί τους πρωταγωνιστούν στο τηλεοπτικό σποτ της εκστρατείας (*ANT1* Αύγουστος 30 2018). Όλοι-ες τους απεικονίζονται ως συνηθισμένα ζευγάρια δίπλα σε ένα *cis-straight* ζευγάρι.

Απαντώντας στο δημόσιο διάλογο γύρω από τη δολοφονία του Ζακ Κωστόπουλου τον Οκτώβριο του 2018, περισσότεροι-ες από 260 δημοσιογράφοι και φωτογράφοι – μεταξύ των οποίων πέντε εκπρόσωποι σωματείων και μέλη του Δ.Σ της ΕΣΗΕΑ και της ΕΣΠΗΤ – υπέγραψαν μια ανακοίνωση καλώντας τους/τις συναδέλφους τους να καλύψουν τον θάνατο του Ζακ, τηρώντας τον κώδικα δεοντολογίας, με σεβασμό, ερευνώντας προσεκτικά και με επιφύλαξη όλες τις πληροφορίες που προέρχονται από τις Αρχές. Η ανακοίνωση καλεί επίσης το διοικητικό συμβούλιο της ΕΣΗΕΑ να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα για να διασφαλίσει ότι η υπόθεση καλύπτεται κατά τρόπο που θα προστατεύει την αξιοπρέπεια των μέσων ενημέρωσης. Η ανακοίνωση αναφέρει: “Μας ανησυχούν ιδιαίτερα φαινόμενα κοινωνικού κανιβαλισμού, που εμφανίζονται τόσο στα βίντεο που κυκλοφορούν από το συμβάν όσο και στον δημόσιο λόγο. [...] Ο αποτροπιασμός μας επομένως πολλαπλασιάζεται διαπιστώνοντας ότι μεγάλη μερίδα ΜΜΕ αναπαράγει και συμβάλλει σε αυτό τον κανιβαλισμό [...]” (*ΣΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ* 2018 Οκτώβριος 18).

¹⁸ Μάθετε περισσότερα εδώ: www.kethi.gr/program/prolipsi-ke-katapolemisi-tou-sexismo/

6. Συμπεράσματα και συστάσεις

Πρέπει να επισημανθεί ότι τα τελευταία τρία χρόνια έχουν σημειωθεί ορισμένες σημαντικές θετικές εξελίξεις όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα των ΛΟΑΤ ατόμων στην Ελλάδα, όπως η επέκταση του συμφώνου συμβίωσης στα ομόφυλα ζευγάρια και η νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου (δείτε το κεφάλαιο “Η κατάσταση των ΛΟΑΤ ατόμων στην Ελλάδα”). Επιπλέον, κατά την τελευταία δεκαετία, η ελληνική ΛΟΑΤ κοινότητα έχει πιο ενεργό ρόλο στην προώθηση των δικαιωμάτων και των θεμάτων ΛΟΑΤ ενδιαφέροντος: ιδρύθηκαν νέες ΛΟΑΤ ΜΚΟ, οργανώνονται φεστιβάλ υπερηφάνειας σε περισσότερες ελληνικές πόλεις και υλοποιούνται περισσότερα Έργα με επίκεντρο τα σχετικά θέματα.

Έτσι, η ΛΟΑΤ κοινότητα και τα ζητήματα που την απασχολούν έχουν αποκτήσει μεγαλύτερη ορατότητα στη χώρα και ορισμένα από τα κύρια μέσα ενημέρωσης προσπαθούν να προσαρμοστούν σε αυτή τη νέα εποχή και να προσεγγίσουν το νέο αυτό κοινό. Ορισμένα από τα καθιερωμένα μέσα ενημέρωσης, καθώς και τα επαγγελματικά σωματεία ΜΜΕ, υποστηρίζουν ή/και συμμετέχουν σε Έργα τα οποία επικεντρώνονται στην καταπολέμηση της ρητορικής μίσους, του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και της ομο-/τρανσ-/αμφιφοβίας, από και μέσω των ΜΜΕ. Άλλα υποστηρίζουν επίσης μεγάλα ΛΟΑΤ εκδηλώσεις όπως τα φεστιβάλ υπερηφάνειας. Παρά το γεγονός ότι τα οικονομικά κέρδη και το “branding” (δημιουργία μιας γενικά καλής φήμης στους πολίτες/καταναλωτές) ίσως αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα κίνητρα πίσω από τέτοιες πρακτικές των κύριων μέσων ενημέρωσης, ο θετικός αντίκτυπός τους στην προώθηση ενός περιβάλλοντος χωρίς αποκλεισμούς και χωρίς διακρίσεις δεν μπορεί να αμφισβητηθεί.

Ωστόσο, υπάρχουν πολλά ακόμη που πρέπει να γίνουν, καθώς ο ομο-/τρανσ-/αμφιφοβικός λόγος και η (ανα)παραγωγή αρνητικών στερεοτύπων και προκαταλήψεων, από και μέσω των ελληνικών μέσων ενημέρωσης, εξακολουθεί να είναι ένα διαδεδομένο φαινόμενο. Ορισμένες από τις βασικές συστάσεις περιλαμβάνουν:

- Εισαγωγή μαθημάτων για τα ανθρώπινα δικαιώματα σε όλα τα προγράμματα σπουδών των σχολών των μέσων μαζικής ενημέρωσης, που θα καλύπτουν και τη ΛΟΑΤ θεματολογία (π.χ. βασική ορολογία, νομικό πλαίσιο, καλές πρακτικές).
- Συνεχείς δράσεις κατάρτισης και ευαισθητοποίησης επαγγελματιών των μέσων ενημέρωσης σχετικά με την ρητορική μίσους, τα στερεότυπα, τις προκαταλήψεις και τις κατάλληλες και μη κακοποιητικές ή προκατειλημμένες αναφορές στα ρεπορτάζ, με την υποστήριξη ή/και διοργάνωση από το αρμόδιο Υπουργείο, από ενώσεις επαγγελματιών του κλάδου των μέσων ενημέρωσης ή/και από οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

- Κυρώσεις για τα μέσα ενημέρωσης που παραβιάζουν τον κώδικα δεοντολογίας και το Νόμο σχετικά με την ρητορική μίσους και τις διακρίσεις.
- Ευαισθητοποίηση των κύριων μέσων ενημέρωσης από ΛΟΑΤ οργανώσεις, προκειμένου να αυξηθεί (θετικά) η ορατότητα και η συμπερίληψη των ΛΟΑΤ ατόμων και των ζητημάτων που τα αφορούν στο περιεχόμενο των μέσων ενημέρωσης, καθώς και να αυξηθεί η υποστήριξη εκδηλώσεων και έργων (projects) ΛΟΑΤ ενδιαφέροντος.
- Διάδοση υλικού εκπαίδευσης, ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης πάνω σε ζητήματα ΛΟΑΤ ενδιαφέροντος, καθώς και υλικό άλλων οργανώσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα, σε όλα τα μέλη των επαγγελματικών σωματείων των μέσων ενημέρωσης.
- Δημιουργία και διατήρηση μιας “υγειονομικής ζώνης” από τα μέσα ενημέρωσης για την προστασία από ομάδες μίσους και τη ρητορική μίσους.

7. Χρήσιμες επαφές

Ελληνικά ΜΜΕ που επικεντρώνονται σε ΛΟΑΤ θέματα:

- **10% Magazine**
E-mail: info@10percent.gr
Ιστοσελίδα: www.10percent.gr
- **Antivirus Magazine**
E-mail: info@avmag.gr
Ιστοσελίδα: www.avmag.gr
- **Gayguide.gr**
E-mail: info@gayguide.gr
Website: www.gayguide.gr
- **GayHellas.gr**
E-mail: office@gayhellas.gr
Ιστοσελίδα: www.gayhellas.gr
- **LesbianGr**
E-mail: info@lesbian.gr
Ιστοσελίδα: www.lesbian.gr
- **T-ZINE**
E-mail: tzine2016@gmail.com
Ιστοσελίδα: www.t-zine.gr

Ελληνικά ΜΜΕ που επικεντρώνονται σε φεμινιστικά θέματα:

- **Καμένα Σουτιέν**
Ιστοσελίδα: www.kamenasoutien.com
- **Το Μωβ**
E-mail: info@tomov.gr
Ιστοσελίδα: www.tomov.gr

Φορείς υποστήριξης ΛΟΑΤ ανθρώπων στην Ελλάδα:

- **Athens Pride** (Αθήνα)
Τηλ.: (+30) 6974187383
E-mail: contact@athenspride.eu
Ιστοσελίδα: www.athenspride.eu
- **Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας**
Τηλ.: (+30) 6945583395
E-mail: info@colouroyouth.gr
Ιστοσελίδα: www.colouroyouth.gr
- **ΛΟΑΤ ΑμεΑ** (Αθήνα)
Email: greeklgbtdisabled@gmail.com
Facebook Page: www.facebook.com/loatamea/
- **LGBTQI+ Pride Κρήτης / HerPride - Αυτοοργανωμένο Φεστιβάλ Φύλου Σώματος Σεξουαλικότητας Ηρακλείου**
E-mail: cretepride@gmail.com / prideher2018@gmail.com
Ιστοσελίδα: cretepride.blogspot.com / herpride2018.wordpress.com
- **Οικογένειες Ουράνιο Τόξο** (Αθήνα)
E-mail: ouraniotoksofamilies@gmail.com
Ιστοσελίδα: www.rainbowfamiliesgreece.com
- **ΟΛΚΕ – Ομοφυλοφιλική Λεσβιακή Κοινότητα Ελλάδας** (Αθήνα)
Τηλ.: (+30) 693 147 1567
E-mail: info.olke@gmail.com
Ιστοσελίδα: www.olkegr.blogspot.gr
- **Orlando LGBT: Ψυχική υγεία χωρίς στίγμα** (Αθήνα)
E-mail: contact@orlandolgbt.gr
Ιστοσελίδα: www.orlandolgbt.gr
- **Patras Pride**
E-mail: pridepatras@gmail.com
Ιστοσελίδα: www.patraspride.blogspot.com
- **Πολύχρωμο Σχολείο** (Αθήνα)
Τηλ.: (+30) 693 1471 567
E-mail: info@rainbowschool.gr
Ιστοσελίδα: www.rainbowschool.gr

- **Proud Seniors Greece** (Αθήνα)
Τηλ.: (+30) 6973355124
E-mail: proudseniorgreece@gmail.com
Facebook Page: <https://el-gr.facebook.com/proudseniorgreece/>
- **Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών** (Αθήνα)
Tel: (+30) 210 9210697
E-mail: transgender.support.association@gmail.com
Ιστοσελίδα: www.transgender-association.gr
- **Thessaloniki Pride** (Θεσσαλονίκη)
Τηλ.: (+30) 231 1289320
E-mail: contact@thessalonikipride.com
Ιστοσελίδα: www.thessalonikipride.com
- **Υπερήφανοι Γονείς** (Αθήνα)
Τηλ.: (+30) 6977839037
E-mail: proudparentsgreece@gmail.com
Facebook Page: www.facebook.com/proudparentsgreece

Φορέας παρακολούθησης και προώθησης της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης στον ιδιωτικό, στο δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα:

- **Συνήγορος του Πολίτη**
Τηλ.: (+30) 2131306600
Υποβολή ηλεκτρονικής αναφοράς:
<https://www.synigoros.gr/?i=submission-system.el.upobolianaforas>
Ιστοσελίδα: www.synigoros.gr

Φορέας εποπτείας λειτουργίας των ιδιωτικών ραδιοτηλεοπτικών σταθμών και της δημόσιας ραδιοτηλεόρασης:

- **Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ)**
Τηλ.: (+30) 213 1502300 / (+30) 213 1502390
E-mail: ncrtv@otenet.gr
Ιστοσελίδα: www.esr.gr

Οργανισμοί και Φορείς για την Ισότητα των Φύλων στην Ελλάδα:

- **Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων (Αθήνα)**
Τηλ.: (+30) 2131511102-103
E-mail: info@isotita.gr
Ιστοσελίδα: www.isotita.gr
- **ΔΙΟΤΙΜΑ - Κέντρο Γυναικείων Ερευνών και Μελετών (Αθήνα)**
Τηλ.: (+30) 210 3244380
E-mail: diotima@otenet.gr
Ιστοσελίδα: <http://diotima.org.gr/>
- **Εργαστήριο Σπουδών Φύλου Τμήματος Κοινωνικής Πολιτικής του Παντείου Πανεπιστημίου (Αθήνα)**
Tel: (+30) 210 9201516
E-mail: genderpanteion@gmail.com / genderstudies@panteion.gr
Ιστοσελίδα: www.genderstudies-panteion.gr
- **ΚΕΘΙ - Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Αθήνα)**
Τηλ.: (+30) 2103898000
E-mail: kethi@kethi.gr
Ιστοσελίδα: www.kethi.gr

Αστυνομικές Υπηρεσίες:

- **Διεύθυνση Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος**
Στις αρμοδιότητες του Τμήματος Διαδικτυακής Προστασίας Ανηλίκων και Ψηφιακής Διερεύνησης περιλαμβάνεται η διερεύνηση υποθέσεων διαδικτυακής ή ηλεκτρονικής παρενόχλησης (cyber bullying) και ρατσισμού.
Τηλ.: 11188 (24ωρη γραμμή)
E-mail: ccu@cybercrimeunit.gov.gr
Ιστοσελίδα: www.cyberkid.gr / www.cyberalert.gr/feelsafe
- **Υπηρεσία Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας.**
Τηλ.: 11414 (24ωρη γραμμή)
Υποβολή Ηλεκτρονικής Αναφοράς:
http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&&perform=view&id=18224&Itemid=0&lang=

Αναφορές και Πηγές:

- 11528 - Δίπλα σου. 2016 Ιούνιος 6. «Ανακοίνωση Διαμαρτυρίας Τεσσάρων Οργανώσεων». Ανακτήθηκε από: <http://11528.gr/anakinosi-diamartyrias-tessarou-organoseon/>
- Αλεξόπουλος, Δ. 2017 Απρίλιος 20. «Σεμινάριο από την ΕΡΤ για την αντιμετώπιση της ρητορικής του μίσους», *ert.gr*. Ανακτήθηκε από: <http://www.ert.gr/eidiseis/ellada/kinonia/seminario-apo-tin-ert-gia-tin-antimetopisi-tis-ritorikis-tou-misous/>
- ANΤ1. 2018 Αύγουστος 30. «Είμαστε Ένα. Η νέα καμπάνια του ANΤ1». Ανακτήθηκε από: <https://www.antenna.gr/watch/1218409/eimaste-ena>
- Antivirus Magazine Team. 2016 Μάιος 27. «Περηφανος χορηγός η ΕΡΤ στο πρόγραμμα «11528 - ΔΙΠΛΑΣΟΥ΄ και στα Athens & Thessaloniki Pride», *Antivirus Magazine*. Ανακτήθηκε από: <https://avmag.gr/65083/perifanos-chorigos-i-ert-sto-programma-11528-ke-sta-athens-thessaloniki-pride/>
- Αντωνόπουλος, Θ. 2011 Νοέμβριος 15. «Ελευθερία έκφρασης vs. αξιοπρέπεια», *Lifo.gr*. Ανακτήθηκε από: <https://www.lifo.gr/mag/columns/4390>
- Athens Pride. 2015 Ιούνιος 07. «Ιστορική απόφαση του ΕΣΡ: εγκρίνει σποτ του Athens Pride». Ανακτήθηκε από: <http://athenspride.eu/ιστορική-απόφαση-του-εσρ-εγκρίνει-σπο/>
- Athens Pride. 2017 Μάιος 25. «Επίσημη έγκριση για το Athens Pride από το ΕΣΡ». Ανακτήθηκε από: <http://athenspride.eu/episimi-egkrisi-gia-athens-pride-apo-esr/>
- Athens Pride. 2018 Ιούνιος 01. «ΕΣΡ: Υπό περιορισμούς η προβολή του φετινού τηλεοπτικού σποτ του Athens Pride». Ανακτήθηκε από: <http://athenspride.eu/esr-ypo-periorismoys-i-provoli-toy-fetinoy-tileoptikoy-spot-toy-athens-pride/>
- Βαμβακούλα, Χ. 2018 Φεβρουάριος 13. “Αυτό είναι το ποσό που πλήρωσε ο Γιώργος Λιάγκας στον Σπύρο Μπιμπίλα”, *Athens Voice*. Ανακτήθηκε από: https://www.athensvoice.gr/viral/showbiz/418598_ayto-einai-poso-poy-plirose-o-giorgos-liagkas-ston-spyro-mpimpila
- Calvi, D. 2013 Ιανουάριος 18. «KRAKXIMO». *BUTTMAGAZINE.COM*. Ανακτήθηκε από: <http://www.buttmagazine.com/magazine/pictures/kraximo/>

- Colour Youth Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας. 2015 Μάιος 17. «Στρογγυλή Τράπεζα με θέμα «Νεολαία, ομοφοβική/τρανσφοβική βία και διακρίσεις: ο ρόλος της Πολιτείας» ». Ανακτήθηκε από: <https://www.colouryouth.gr/2015/05/17/strongili-trapeza-thema-neolea-omofovikitransfoviki-via-ke-diakrisis-o-rolos-tis-politias/>
- Colour Youth Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας. 2016 Μάιος 17. «Πραγματοποίηση Εκδήλωσης με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα κατά της Ομοφοβίας, Τρανσφοβίας και Αμφιφοβίας (17/05)». Ανακτήθηκε από: <https://www.colouryouth.gr/2016/05/17/idahobit2016/>
- Colour Youth Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας. 2017 Μάιος 8. «Ημερίδα: «Ψυχική Υγεία και ΛΟΑΤΚΙ+ Νεολαία: Ο ρόλος της Πολιτείας». Ανακτήθηκε από: <https://www.colouryouth.gr/2017/05/08/imerida-psychiki-ygeias-kai-loatki-neolaia-o-rolos-tis-politeias/>
- *Creta live*. 2016 Ιούνιος 03. «Το ΕΣΡ “έκοψε” το τηλεοπτικό σποτ του Athens Pride». Ανακτήθηκε από: <https://www.cretalive.gr/ellada/to-esr-ekopse-to-thleoptiko-spot-toy-athens-pride>
- Δήμος Νεάπολης - Συκεών. 2017 Νοέμβριος 27. Δελτίο Τύπου «Καταπολεμούμε το μίσος και το ρατσισμό». Ανακτήθηκε από: http://www.dimosneapolis-sykeon.gr/web/guest/dt?p_p_id=bs_news&p_p_action=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1&bs_news_struts_action=%2Fext%2Fnews%2Fload&bs_news_mainid=22686&bs_news_loadaction=view&bs_news_redirect=%2Fweb%2Fguest%2Fdt%3Fp_p_id%3Dbs_news%26p_p_action%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-2%26p_p_col_count%3D1%26bs_news_struts_action%3D%252Fext%252Fnews%252Flist
- ΔΚΠΡΒ – Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας. 2014 Μάρτιος 28. «Συνέντευξη Τύπου Παρουσίασης της Ετήσιας Έκθεσης 2013». Ανακτήθηκε από: <http://rvrn.org/2014/03/%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%AD%CE%BD%CF%84%CE%B5%CF%85%CE%BE%CE%B7-%CF%84%CF%8D%CF%80%CE%BF%CF%85-%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%83%CE%B7%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CF%84%CE%AE/>

- ΔΚΠΡΒ – Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας. 2016 Απρίλιος 15. «Πρόσκληση σε Συνέντευξη Τύπου Παρουσίασης της Ετήσιας Έκθεσης 2015». Ανακτήθηκε από: <http://rvrn.org/2016/04/%CF%80%CF%81%CF%8C%CF%83%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CF%83%CE%B5-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%AD%CE%BD%CF%84%CE%B5%CF%85%CE%BE%CE%B7-%CF%84%CF%8D%CF%80%CE%BF%CF%85-%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83/>
- ΔΚΠΡΒ – Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας. 2016 Απρίλιος 19. «Ετήσια Έκθεση 2015». Ανακτήθηκε από: http://rvrn.org/wp-content/uploads/2016/04/Report_2015gr.pdf
- ΔΚΠΡΒ – Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας. 2017 Μάρτιος 31. «Πρόσκληση σε Συνέντευξη Τύπου Παρουσίασης της Ετήσιας Έκθεσης 2016». Ανακτήθηκε από: <http://rvrn.org/2017/03/%CF%80%CF%81%CF%8C%CF%83%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CF%83%CE%B5-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%AD%CE%BD%CF%84%CE%B5%CF%85%CE%BE%CE%B7-%CF%84%CF%8D%CF%80%CE%BF%CF%85-%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83-2/>
- ΔΚΠΡΒ – Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας. 2017 Απρίλιος 4. «Ετήσια Έκθεση 2016». Ανακτήθηκε από: http://rvrn.org/wp-content/uploads/2017/04/Report_2016gr.pdf
- ΔΚΠΡΒ – Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας. 2018 Μάρτιος 23. «Πρόσκληση σε Συνέντευξη Τύπου Παρουσίασης της Ετήσιας Έκθεσης 2017». Ανακτήθηκε από: <http://rvrn.org/2018/03/%CF%80%CF%81%CF%8C%CF%83%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CF%83%CE%B5-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%AD%CE%BD%CF%84%CE%B5%CF%85%CE%BE%CE%B7-%CF%84%CF%8D%CF%80%CE%BF%CF%85-%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83-3/>
- ΔΚΠΡΒ – Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας. 2018 Μάρτιος 28. «Ετήσια Έκθεση 2017». Ανακτήθηκε από: http://rvrn.org/wp-content/uploads/2018/03/Report_2017gr.pdf
- ΕΝΕΔ - Ένωση Εκδοτών Διαδικτύου. N.d. «ΚΩΔΙΚΑΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ Ψηφιακών Μέσων Ενημέρωσης». Ανακτήθηκε από: http://www.ened.gr/Content/Files/Code_of_ethics_greek_version.pdf

- *Enet.gr*. 2010 Απρίλιος 27. «ΕΣΡ: Πρόστιμο σε εκπομπή για τη «Στρέλλα» του Κούτρα». Ανακτήθηκε από: <http://www.enet.gr/?i=news.el.ellada&id=156145>
- *Ert.gr*. 2016 Νοέμβριος 30. «Κώδικας Δεοντολογίας για τα Ελληνικά Ψηφιακά ΜΜΕ». Ανακτήθηκε από: <http://www.ert.gr/eidiseis/ellada/kinonia/kodikas-deontologias-gia-ta-ellinika-psifiaka-mme-video/>
- ΕΣΗΕΜΘ - Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Μακεδονίας Θράκης. 2016 Μαΐ 12. «Σε πλήρη ανάπτυξη η πρωτοβουλία της ΕΣΗΕΜ-Θ για τη «Χάρτα της Ειδομένης»». Ανακτήθηκε από: <http://www.esiemth.gr/se-pliri-anaptixi-i-protovoulia-tis-esiem-th-gia-ti-charta-tis-idomenis/>
- ΕΣΗΕΜΘ - Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Μακεδονίας Θράκης. 2016 Οκτώβριος 14. «Εργαστήριο για την ερευνητική δημοσιογραφία και τη δυσφήμιση διά του Τύπου στην ΕΣΗΕΜ-Θ». Ανακτήθηκε από: <http://www.esiemth.gr/ergastirio-gia-tin-erevnitiki-dimosiografia-ke-ti-disfimisi-dia-tou-tipou-stin-esiem-th-2/>
- ΕΣΗΕΑ - Ένωσις Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών. 2014 Οκτώβριος 21. Δελτίο Τύπου «Το Μορφωτικό Ίδρυμα για το Ελληνικό Παρατηρητήριο ενάντια στο Φασισμό και στο Ρατσιστικό Μίσος και Λόγο στα ΜΜΕ». Ανακτήθηκε από: <https://www.esiea.gr/to-morfotiko-idryma-gia-to-elliniko-paratiritirio-enantia-ston-fasismo-kai-to-ratsistiko-misos-kai-logo-sta-mme/>
- ΕΣΗΕΑ - Ένωσις Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών. 2014 Οκτώβριος 21. «Σεμινάριο κατά της ομοφοβίας στην ΕΣΗΕΑ». Ανακτήθηκε από: <https://www.esiea.gr/seminario-kata-tis-omofovias-stin-esi/>
- *E-tetradio*. 2018 Οκτώβριος 18. «Στο ΕΣΡ το ΑΡΤ για τον Ζακ Κωστόπουλο». Ανακτήθηκε από: <http://www.e-tetradio.gr/Article/16930/sto-esr-to-art-gia-ton-zak-kwstopoylo>
- *Huffington Post*. 2018 Απρίλιος 3. «Καταδίκη του Δήμου Βερούκιου για την ομοφοβική επίθεση στον Αύγουστο Κορτώ». Ανακτήθηκε από: https://www.huffingtonpost.gr/entry/katadike-toe-demoe-verekioe-gia-ten-omofovike-epithese-ston-aeyoesto-korto-gr_5ac361bce4b09712fec43008
- Θεοδώρου, Β. 2017 Δεκέμβριος 20. “Σπύρος Μπιμπίλας: Μηνύει τον Γιώργο Λιάγκα για τη ραδιοφωνική φάρσα με τον gay”, *Peoplegreece.com*. Ανακτήθηκε από: <http://www.peoplegreece.com/article/spiros-bimpilas-minii-ton-giorgo-liagka-gia-ti-radiofoniki-farsa-ton-gay/>

- *iefimerida.gr*. 2012 Οκτώβριος 16. «Ο διευθυντής προγράμματος Σπυρόπουλος έκοψε το gay φιλί». Ανακτήθηκε από: <http://www.iefimerida.gr/news/72413/o-dieuθυνth-s-prográmmatos-kwstas-spyrópoulos-ékoψe-to-γκéι-φίλι>
- *In.gr*. 2006 Νοέμβριος 28. «Το Συμβούλιο της Επικρατείας «αθώωσε» το επίμαχο φιλί του Παπακαλιάτη». Ανακτήθηκε από: <http://www.in.gr/2006/11/28/culture/to-symbolio-tis-epikrateias-athwwse-to-epimaxo-fili-toy-papakaliati/>
- Ιωαννίδης, Α. 2013 Φεβρουάριος 2. «Λουκάς Θεοδωρακόπουλος: η συνέντευξη της ζωής του», *Lifo.gr*. Ανακτήθηκε από: <https://www.lifo.gr/team/gayandlesbian/35779>
- Karakoulaki, M. and Tosidis, D. 2018 Ιούλιος 8. «Transgender refugees in Greece reclaim their dignity». *Deutsche Welle*. Ανακτήθηκε από: <https://www.dw.com/en/transgender-refugees-in-greece-reclaim-their-dignity/a-44551880>
- Καρουζάκης, Γ. 2008 Απρίλιος 17. «Ποιος είναι αυτός ο Κοκτός;», *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από: http://web.archive.org/web/20110205121420/archive.enet.gr/online/online_text/c=113,id=53473856
- ΚΕΘΙ - Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας. 2018 Μάιος 30. ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ «Ολοκλήρωση επιμόρφωσης δημοσιογράφων και επαγγελματιών στο πεδίο των ΜΜΕ». Ανακτήθηκε από: <https://kethi.gr/deltio-tyrou-oloklirosi-epimorfosis-dimosiografon-kai-epaggelmation-sto-pedio-ton-mme/>
- ΚΜΟΠ - Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας. 2017 Ιούλιος 10. «Πρόσκληση σε επιμορφωτικό σεμινάριο, για δημοσιογράφους & bloggers». Ανακτήθηκε από: <https://www.kmop.gr/index.php/el/νέα-και-εκδηλώσεις/ανακοινώσεις/347-πρόσκληση-σε-επιμορφωτικό-σεμινάριο,-για-δημοσιογράφους-bloggers>
- *Lifo.gr*. 2014 Απρίλιος 26. «Πέθανε ο Λουκάς Θεοδωρακόπουλος». Ανακτήθηκε από: <https://www.lifo.gr/now/greece/26295>
- *Lifo.gr*. 2017 Δεκέμβριος 20. «Ο Σπύρος Μπιμπίλας πάει τον Γιώργο Λιάγκα στα δικαστήρια για τη ραδιοφωνική φάρσα με τον gay». Ανακτήθηκε από: <https://www.lifo.gr/now/people/173688>
- Νόμος Νο. 927. Περί κολασμού πράξεων ή ενεργειών αποσκοπούσων εις φυλετικές διακρίσεις. ΦΕΚ Α' 139/28-06-1979. Ανακτήθηκε από: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-anthropina-dikaiomata/n-927-1979.html>

- Νόμος Νο. 4285. Τροποποίηση του ν. 927/1979 (Α' 139) και προσαρμογή του στην απόφαση - πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ της 28ης Νοεμβρίου 2008, για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου (L 328) και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ Α 191/10.9.2014. Ανακτήθηκε από: <http://www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=Ik2xQr3jlk%3D&tabid=132>
- Νόμος Νο. 4356. Σύμφωνο συμβίωσης, άσκηση δικαιωμάτων, ποινικές και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ Α' 181/24-12-2015. Ανακτήθηκε από: <http://www.ministryofjustice.gr/site/Portals/0/4356-2015.pdf>
- Νόμος Νο. 4443. I) Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2000/43/ΕΚ περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία και της Οδηγίας 2014/54/ΕΕ περί μέτρων που διευκολύνουν την άσκηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, II) λήψη αναγκαίων μέτρων συμμόρφωσης με τα άρθρα 22, 23, 30, 31 παρ. 1, 32 και 34 του Κανονισμού 596/2014 για την κατάχρηση της αγοράς και την κατάργηση της Οδηγίας 2003/6/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και των Οδηγιών της Επιτροπής 2003/124/ΕΚ, 2003/125 ΕΚ και 2004/72/ΕΚ και ενσωμάτωση της Οδηγίας 2014/57/ΕΕ περί ποινικών κυρώσεων για την κατάχρηση αγοράς και της εκτελεστικής Οδηγίας 2015/2392, III) ενσωμάτωση της Οδηγίας 2014/62 σχετικά με την προστασία του ευρώ και άλλων νομισμάτων από την παραχάραξη και την κιβδηλεία μέσω του ποινικού δικαίου και για την αντικατάσταση της απόφασης - πλαισίου 2000/383/ΔΕΥ του Συμβουλίου και IV) Σύσταση Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας στα σώματα ασφαλείας και τους υπαλλήλους των καταστημάτων κράτησης και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ Α' 232/9.12.2016. Ανακτήθηκε από: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-anthropina-dikaiomata/nomos-4443-2016-fek-232a-9-12-2016.html>
- Νόμος Νο. 4491. Νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου - Εθνικός Μηχανισμός Εκπόνησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ Α' 152/13-10-2017. Ανακτήθηκε από: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-nomothesia-genikou-endiapherontos/nomos-4491-2017-fek-152a-13-10-2017.html>
- Νόμος Νο 4538. Μέτρα για την προώθηση των Θεσμών της Αναδοχής και Υιοθεσίας και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ Α' 85/16-05-2018. Ανακτήθηκε από: <https://www.e-nomothesia.gr/oikogeneia/nomos-4538-2018-phek-85a-16-5-2018.html>

- Νόμος Νο. 4604. Προώθηση της ουσιαστικής ισότητας των φύλων, πρόληψη και καταπολέμηση της έμφυλης βίας - Ρυθμίσεις για την απονομή Ιθαγένειας - Διατάξεις σχετικές με τις εκλογές στην Τοπική Αυτοδιοίκηση - Λοιπές διατάξεις. ΦΕΚ Α' 50/26-03-2019.
- Ξυνόπουλος, Γ. 2017 Δεκέμβριος 29. "Ο Σπύρος Μπιμπίλας κατέθεσε μήνυση στον Γιώργο Λιάγκα", *parapolitika.gr*. Ανακτήθηκε από: <https://www.parapolitika.gr/article/spiros-mpimpilas-katethese-minisi-ston-giorgo-liagka-vid>
- Οικογένειες Ουράνιο Τόξο. 2018 May 11. «For the first time same-sex couples can become foster parents (but not adoptive parents) of the same child in Greece». Ανακτήθηκε από: <http://ouraniotoksofamilies.blogspot.com/2018/05/for-first-time-same-sex-couples-can.html>
- Ομοφυλοφιλική και Λεσβιακή Κοινότητα Ελλάδας (ΟΛΚΕ), Athens Pride, Thessaloniki Pride, Proud Seniors Greece, ΛΟΑΤ ΑμεΑ, Colour Youth Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας, Οικογένειες Ουράνιο Τόξο, Πολύχρωμο Σχολείο, Σύλλογος Οροθετικών Ελλάδας «Θετική Φωνή». 2018 Ιούνιος 7. Κοινή Ανακοίνωση «Χαιρετίζουμε την πρωτοβουλία του Υπουργείου Ψηφιακής Πολιτικής για την Αναθεώρηση της Κ.Υ.Α δωρεάν Μετάδοσης Μηνυμάτων Κοινωνικού Περιεχομένου», Athens Pride. Ανακτήθηκε από: <http://athenspride.eu/chairetizoyme-tin-protovoylia-toy-ypoyrgeiou-psifiakis-politikis-gia-tin-anatheorisi-tis-k-y-a-dorean-metadodis-minymaton-koinonikoy-periechomenoy/>
- Protagon Team. 2018 Νοέμβριος 29. «ΕΣΡ: Πρόστιμο €150.000 στο ΑΡΤ του Καρατζαφέρη για το «γκάλοπ» του Ζακ Κωστόπουλου», *Protagon.gr*. Ανακτήθηκε από: <https://www.protagon.gr/epikairota/esr-prostimo-150-000-sto-art-tou-karatzafe-ri-gia-to-gkalop-tou-zak-kwstopoulou-44341735731>
- Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών. 2017 Οκτώβριος 10. «Το ΣΥΔ καλωσορίζει την ψήφιση του νόμου για τη νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου και συνεχίζει τον αγώνα για την βελτίωσή του». Ανακτήθηκε από: <https://transgendertsupportassociation.wordpress.com//2017/10/10/δελτιο-τυπου-το-συδ-καλωσοριζει-την-ψ/>
- Σωτηρόπουλος, Β. 2011 Νοέμβριος 27. «Δύο καταδίκες για ομοερωτοφοβικό λόγο». Ανακτήθηκε από: http://elawyer.blogspot.com/2011/11/blog-post_27.html
- Σωτηρόπουλος, Β. 2015 Δεκέμβριος 23. «Μια νέα μέρα για τα ανθρώπινα δικαιώματα». Ανακτήθηκε από: http://elawyer.blogspot.com/2015/12/blog-post_23.html
- Σωτηρόπουλος, Β. 2016 Δεκέμβριος 22. «Ένας χρόνος σύμφωνο συμβίωσης για ομόφυλα ζευγάρια». Ανακτήθηκε από: http://elawyer.blogspot.com/2016/12/blog-post_22.html

- Σωτηρόπουλος, Β. 2018 Απρίλιος 4. «Θεμελιώνοντας το δικαίωμα στην αγάπη». Ανακτήθηκε από: <https://elawyer.blogspot.com/2018/04/blog-post.html>
- ΣΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ. 2018 Οκτώβριος 18. «260+ δημοσιογράφοι & φωτορεπόρτερ ζητούν την τήρηση της δεοντολογίας στην κάλυψη της υπόθεσης θανάτου του Ζακ Κωστόπουλου». Ανακτήθηκε από: <http://www.stokokino.gr/article/1000000000069905/tin-tirisi-tis-deontologias-stin-kalupsi-tis-upothesis-Zak-Kostopoulou.>
- Theofilopoulos, T., Serafeim, I., Moudatsou, M. and Farmakidis, K. “Greece: Heading in the Right Direction, but with a Long Road Ahead”. Pp. 116-141 in Godzisz, P. & Viggiani, V. (eds.). 2018. Running through Hurdles: Obstacles in the Access to Justice for Victims of Anti-LGBTI Hate Crimes, Warsaw: Lambda Warsaw Association. Ανακτήθηκε από: <http://www.lgbthatecrime.eu/researchbook/2018%20Running%20through%20hurdles.pdf>
- ΤΑ ΝΕΑ. 2012 Οκτώβριος 16. «Κόπηκε «λόγω ώρας» αλλά... «δεν λογοκρίθηκε» το φιλί μεταξύ δύο ανδρών». Ανακτήθηκε από: <http://www.tanea.gr/2012/10/16/lifearts/culture/kopike-logw-wras-alla-den-logokrithike-to-fili-metaksy-dyo-andrwn/>
- Tvxs.gr. 2010 Απρίλιος 28. «Την ομοφοβική συμπεριφορά του ΕΣΡ καταδικάζει ο σκηνοθέτης Π. Κούτρας». Ανακτήθηκε από: <https://tvxs.gr/news/πολιτισμός/την-ομοφοβική-συμπεριφορά-του-εσρ-καταδικάζει-ο-σκηνοθέτης-π-κούτρας>
- Tvxs.gr. 2011 Νοέμβριος 4. «Για ομοφοβία καταδικάστηκε ο Κώστας Πλεύρης». Ανακτήθηκε από: <https://tvxs.gr/news/ellada/gia-omofobia-katadikastike-o-kostas-pleyris>

Παραρτήματα

Παράρτημα 1

Ευρωπαϊκό πλαίσιο για εγκλήματα και ρητορική μίσους σε σχέση (μεταξύ άλλων) με τα μέσα ενημέρωσης.

- **Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου** όπως τροποποιήθηκε από τα Πρωτόκολλα υπ' αριθ. 11 και 14 συνοδευόμενη από τα Πρωτόκολλα υπ' αριθ. 1, 4, 6, 7, 12, 13 και 16.

Άρθρο 10

Ελευθερία έκφρασης

1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν εκφράσεως. Το δικαίωμα τούτο περιλαμβάνει την ελευθερίαν γνώμης ως και την ελευθερίαν λήψεως ή μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών, άνευ επεμβάσεως δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων. Το παρόν άρθρον δεν κωλύει τα Κράτη από του να υποβάλωσι τας επιχειρήσεις ραδιοφωνίας, κινηματογράφου ή τηλεοράσεως εις κανονισμούς εκδόσεως αδειών λειτουργίας.

2. Η άσκησις των ελευθεριών τούτων, συνεπαγομένων καθήκοντα και ευθύνας δύναται να υπαχθή εις ωρισμένας διατυπώσεις, όρους, περιορισμούς ή κυρώσεις, προβλεπομένους υπό του νόμου και αποτελούντας αναγκαία μέτρα εν δημοκρατική κοινωνία δια την εθνικήν ασφάλειαν, την εδαφικήν ακεραιότητα ή δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της τάξεως και πρόληψιν του εγκλήματος, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, την προστασίαν της υπολήψεως ή των δικαιωμάτων των τρίτων, την παρεμπόδισιν της κοινολογήσεως εμπιστευτικών πληροφοριών ή την διασφάλισιν του κύρους και αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας.

(...)

Άρθρο 14

Απαγόρευση των διακρίσεων

Η χρήσις των αναγνωριζομένων εν τη παρούση Συμβάσει δικαιωμάτων και ελευθεριών δέον να εξασφαλισθή ασχέτως διακρίσεως φύλου, φυλής, χρώματος, γλώσσης, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προελεύσεως, συμμετοχής εις εθνικήν μειονότητα, περιουσίας, γεννήσεως ή άλλης καταστάσεως».

- **ΑΠΟΦΑΣΗ-ΠΛΑΙΣΙΟ 2008/913/ΔΕΥ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 28ης Νοεμβρίου 2008 για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου**

«Άρθρο 1

Αδικήματα ρατσισμού και ξενοφοβίας

1. Κάθε κράτος μέλος λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα ώστε να εξασφαλίσει ότι τιμωρούνται οι ακόλουθες εκ προθέσεως τελούμενες πράξεις:

α) η δημόσια υποκίνηση βίας ή μίσους που στρέφεται κατά ομάδες προσώπων ή μέλους ομάδας, που προσδιορίζεται βάσει της φυλής, του χρώματος, της θρησκείας, των γενεαλογικών καταβολών ή της εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής,

β) η τέλεση πράξης που αναφέρεται στο στοιχείο α) με δημόσια διάδοση ή διανομή φυλλαδίων, εικόνων ή άλλου υλικού,

γ) η δημόσια επιδοκιμασία, η άρνηση ή η χονδροειδής υποτίμηση της σοβαρότητας όσον αφορά εγκλήματα γενοκτονίας, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και εγκλήματα πολέμου, όπως ορίζονται στα άρθρα 6, 7 και 8 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, και η οποία στρέφεται κατά ομάδας προσώπων ή μέλους ομάδας που προσδιορίζεται βάσει της φυλής, του χρώματος, της θρησκείας, των γενεαλογικών καταβολών ή της εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής όταν η συμπεριφορά εκδηλώνεται κατά τρόπο που είναι πιθανόν να υποκινήσει βία ή μίσος στρεφόμενο κατά μιας τέτοιας ομάδας ή μέλους μιας τέτοιας ομάδας,

δ) η δημόσια επιδοκιμασία, άρνηση ή χονδροειδής υποτίμηση της σοβαρότητας των εγκλημάτων τα οποία ορίζονται στο άρθρο 6 του Καταστατικού του Διεθνούς Στρατοδικείου που προσαρτάται στη συμφωνία του Λονδίνου της 8ης Αυγούστου 1945, η οποία στρέφεται κατά ομάδας προσώπων ή μέλους τέτοιας ομάδας που προσδιορίζεται βάσει της φυλής, του χρώματος, της θρησκείας, των γενεαλογικών καταβολών ή της εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, όταν η συμπεριφορά εκδηλώνεται κατά τρόπο που είναι πιθανόν να υποκινήσει βία ή μίσος στρεφόμενο κατά μιας τέτοιας ομάδας ή μέλους μιας τέτοιας ομάδας».

- **ΟΔΗΓΙΑ 2010/13/ΕΕ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 10ης Μαρτίου 2010 για τον συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την παροχή υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων (οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων).**

«Άρθρο 6

Τα κράτη μέλη μεριμνούν με τα ενδεδειγμένα μέσα ώστε οι υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων που παρέχονται από παρόχους υπό τη δικαιοδοσία τους να μην περιέχουν οποιαδήποτε πρόκληση μίσους βάσει φυλής, φύλου, θρησκείας ή εθνικότητας.

(...)

Άρθρο 9

1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι οπτικοακουστικές εμπορικές ανακοινώσεις που μεταδίδονται από παρόχους που βρίσκονται υπό τη δικαιοδοσία τους να πληρούν τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

(...)

γ) οι οπτικοακουστικές εμπορικές ανακοινώσεις απαγορεύεται:

i) να θίγουν τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας·

ii) να εισάγουν ή να προάγουν διακρίσεις βάσει φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, εθνικότητας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή σεξουαλικού προσανατολισμού».

Παράρτημα 2

Σχετικές συστάσεις των ευρωπαϊκών οργάνων/θεσμικών οργάνων.

- Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύσταση αριθ. R (97) 20 της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με την “ρητορική μίσους” (Εγκρίθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 30 Οκτωβρίου 1997 κατά την 607η συνεδρίαση των αντιπροσώπων των υπουργών).

Η Επιτροπή Υπουργών συνιστά στις κυβερνήσεις των κρατών μελών:

“1. Να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους βάσει των αρχών που ορίζονται στην παρούσα σύσταση,

2. να διασφαλίσουν ότι τα μέτρα αυτά αποτελούν μέρος μιας συνολικής προσέγγισης του φαινομένου, η οποία επίσης εστιάζει στις κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές, πολιτιστικές και άλλες αιτίες του.

3. όπου δεν το έχουν πράξει, να υπογράψουν, να επικυρώσουν και να εφαρμόσουν αποτελεσματικά στην εθνική νομοθεσία τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την εξάλειψη κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων, σύμφωνα με το ψήφισμα (68) 30 της Επιτροπής Υπουργών σχετικά με τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν κατά της προτροπής σε φυλετικό, εθνικό και θρησκευτικό μίσος

4. να επανεξετάσουν την εθνική νομοθεσία και πρακτική τους προκειμένου να διασφαλίσουν ότι συμμορφώνονται με τις αρχές που ορίζονται στο προσάρτημα της παρούσας σύστασης.

Προσάρτημα της σύστασης αριθ. R (97) 20

Πεδίο εφαρμογής

Οι αρχές που ορίζονται στη συνέχεια ισχύουν για την ρητορική μίσους, ιδίως την ρητορική μίσους που διαδίδεται μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Για τους σκοπούς της εφαρμογής αυτών των αρχών, ο όρος “ρητορική μίσους” νοείται πως καλύπτει όλες τις μορφές έκφρασης που διαδίδουν, υποκινούν, προωθούν ή δικαιολογούν το φυλετικό μίσος, την ξενοφοβία, τον αντισημιτισμό ή άλλες μορφές μίσους που βασίζονται στη μισαλλοδοξία, όπως: η μισαλλοδοξία που εκφράζεται από τον επιθετικό εθνικισμό και τον εθνοκεντρισμό, τις διακρίσεις και την εχθρότητα έναντι των μειονοτήτων, των μεταναστών και των ατόμων που κατάγονται από μετανάστες.

Αρχή 1

Οι κυβερνήσεις των κρατών μελών, οι δημόσιες αρχές και οι δημόσιοι οργανισμοί σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, καθώς και οι αξιωματούχοι, έχουν ιδιαίτερη ευθύνη να απέχουν από δηλώσεις, ιδίως στα μέσα ενημέρωσης, οι οποίες μπορεί ευλόγως να θεωρηθούν ρητορική μίσους, ή ως λόγος που μπορεί να προκαλέσει την νομιμοποίηση, της εξάπλωση ή της προώθηση του φυλετικού μίσους, της ξενοφοβίας, του αντισημιτισμού ή άλλων μορφών διακρίσεων ή μίσους που βασίζονται στη μισαλλοδοξία. Τέτοιες δηλώσεις θα πρέπει να απαγορεύονται και να αποκηρύσσονται δημοσίως όποτε συμβαίνουν.

Αρχή 2

Οι κυβερνήσεις των κρατών μελών θα πρέπει να θεσπίσουν ή να διατηρήσουν ένα υγιές νομικό πλαίσιο αποτελούμενο από αστικές, ποινικές και διοικητικές διατάξεις για την ομιλία μίσους, οι οποίες θα επιτρέψουν στις διοικητικές και δικαστικές αρχές να συνδυάζουν σε κάθε περίπτωση τον σεβασμό της ελευθερίας της έκφρασης με τον σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και την προστασία της φήμης ή των δικαιωμάτων των άλλων.

Για το σκοπό αυτό, οι κυβερνήσεις των κρατών μελών θα πρέπει να εξετάσουν τρόπους και μέσα για:

- να τονώσουν και συντονίσουν την έρευνα σχετικά με την αποτελεσματικότητα της ισχύουσας νομοθεσίας και πρακτικής,
- να αναθεωρήσουν το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο προκειμένου να διασφαλίσουν ότι εφαρμόζεται με ικανοποιητικό τρόπο στις διάφορες νέες υπηρεσίες και δίκτυα μέσων ενημέρωσης και επικοινωνίας · να αναπτύξουν συντονισμένη πολιτική δίωξης βασισμένη σε εθνικές κατευθυντήριες γραμμές που θα σέβονται τις αρχές που ορίζονται στην παρούσα σύσταση ·
- να εισάγουν την κοινωφελή εργασία στο φάσμα των πιθανών ποινικών κυρώσεων,
- να ενισχύσουν τις δυνατότητες καταπολέμησης της ρητορικής μίσους μέσω του αστικού δικαίου, για παράδειγμα επιτρέποντας στις ενδιαφερόμενες μη κυβερνητικές οργανώσεις να ασκήσουν αγωγές αστικού δικαίου, προβλέποντας αποζημίωση για τα θύματα ρητορικής μίσους και προβλέποντας την δυνατότητα δικαστικής διαταγής που επιτρέπει στα θύματα να έχουν δικαίωμα απάντησης ή το δικαίωμα να ζητήσουν ανάκληση ·
- να παρέχουν στο κοινό και στους επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης πληροφορίες σχετικά με τις νομικές διατάξεις που ισχύουν για την ρητορική μίσους.

Αρχή 3

Οι κυβερνήσεις των κρατών μελών θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι στο νομικό πλαίσιο που αναφέρεται στην Αρχή 2 οι παρεμβάσεις στην ελευθερία της έκφρασης θα οριοθετούνται στενά και θα εφαρμόζονται με νόμιμο και μη αυθαίρετο τρόπο βάσει αντικειμενικών κριτηρίων. Επιπλέον, σύμφωνα με τη θεμελιώδη προϋπόθεση του κράτους δικαίου, κάθε περιορισμός ή παρέμβαση στην ελευθερία έκφρασης πρέπει να υπόκειται σε ανεξάρτητο δικαστικό έλεγχο. Η προϋπόθεση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική στις περιπτώσεις όπου η ελευθερία της έκφρασης πρέπει να συμβιβάζεται με τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και την προστασία της φήμης ή των δικαιωμάτων των άλλων.

Αρχή 4

Το εθνικό δίκαιο και η πρακτική του θα πρέπει να επιτρέπουν στα δικαστήρια να λαμβάνουν υπόψη ότι συγκεκριμένες περιπτώσεις ρητορικής μίσους μπορεί να είναι τόσο προσβλητικές για άτομα ή ομάδες ώστε να μην απολαμβάνουν το επίπεδο προστασίας που παρέχει το άρθρο 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σε άλλες μορφές έκφρασης. Αυτή είναι η περίπτωση κατά την οποία η ρητορική μίσους αποσκοπεί στην καταστροφή των δικαιωμάτων και ελευθεριών που προβλέπονται στη σύμβαση ή στον περιορισμό τους σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ό, τι προβλέπεται σε αυτήν.

Αρχή 5

Το εθνικό δίκαιο και η πρακτική του θα πρέπει να επιτρέπουν στις αρμόδιες εισαγγελικές αρχές να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή, όσο το επιτρέπει η διακριτική τους ευχέρεια, σε υποθέσεις που αφορούν ρητορική μίσους. Στο πλαίσιο αυτό, οι εν λόγω αρχές θα πρέπει, συγκεκριμένα, να δώσουν ιδιαίτερη προσοχή στο δικαίωμα του υπόπτου στην ελευθερία έκφρασης, δεδομένου ότι η επιβολή ποινικών κυρώσεων συνιστά γενικώς σοβαρή παρέμβαση στην ελευθερία αυτή. Τα αρμόδια δικαστήρια θα πρέπει, κατά την επιβολή ποινικών κυρώσεων σε πρόσωπα που έχουν καταδικαστεί για αδικήματα ρητορικής μίσους, να διασφαλίζουν τον αυστηρό σεβασμό της αρχής της αναλογικότητας.

Αρχή 6

Το εθνικό δίκαιο και η πρακτική του στον τομέα της ρητορικής μίσους θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τον ρόλο των μέσων ενημέρωσης στην κοινοποίηση πληροφοριών και ιδεών που εκθέτουν, αναλύουν και εξηγούν συγκεκριμένες περιπτώσεις ρητορικής μίσους και το υποβόσκον φαινόμενο γενικότερα, καθώς και το δικαίωμα του κοινού να λαμβάνει τέτοιες πληροφορίες και ιδέες.

Για τον σκοπό αυτό, η εθνική νομοθεσία και η πρακτική της θα πρέπει να διακρίνει με σαφήνεια μεταξύ της ευθύνης του συντάκτη της ρητορικής μίσους, αφενός, και κάθε ευθύνης των επαγγελματιών των μέσων ενημέρωσης και των μέσων ενημέρωσης που συμβάλλουν στη διάδοσή της, στο πλαίσιο του σκοπού τους να κοινοποιούν πληροφορίες και ιδέες για θέματα δημοσίου συμφέροντος, αφετέρου.

Αρχή 7

Για την προαγωγή της Αρχής 6, το εθνικό δίκαιο και η πρακτική του θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι:

- η καταγγελία για ρατσισμό, ξενοφοβία, αντισημιτισμό ή άλλες μορφές μισαλλοδοξίας προστατεύεται πλήρως από το άρθρο 10 παράγραφος 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και μπορεί να γίνεται παρέμβαση σε αυτή μόνο υπό τους όρους που προβλέπονται στην παράγραφο 2 της εν λόγω διατάξεως·

- τα πρότυπα που εφαρμόζονται από τις εθνικές αρχές για την αξιολόγηση της αναγκαιότητας περιορισμού της ελευθερίας της έκφρασης πρέπει να συνάδουν με τις αρχές που περιλαμβάνονται στο Άρθρο 10, όπως καθορίζονται στη νομολογία των οργάνων της Σύμβασης, λαμβάνοντας υπόψη, μεταξύ άλλων, τον τρόπο, το περιεχόμενο, το πλαίσιο και τον σκοπό της καταγγελίας·

- ο σεβασμός των δημοσιογραφικών ελευθεριών συνεπάγεται επίσης ότι δεν εναπόκειται στα δικαστήρια ή στις δημόσιες αρχές να επιβάλλουν τις απόψεις τους στα μέσα ενημέρωσης ως προς τις τεχνικές ρεπορτάζ που πρέπει να υιοθετηθούν από τους δημοσιογράφους”.

- **Συμβούλιο της Ευρώπης, σύσταση αριθ. R (97) 21 της επιτροπής υπουργών στα κράτη μέλη σχετικά με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και την προώθηση κλίματος ανεκτικότητας** (Εγκρίθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 30 Οκτωβρίου 1997 κατά την 607η συνεδρίαση των αντιπροσώπων των υπουργών).

Η Επιτροπή Υπουργών συνιστά στις κυβερνήσεις των κρατών μελών:

“1. Να καταστήσουν τις ακόλουθες ομάδες στόχους ενήμερες για τα μέσα δράσης που καθορίζονται στο προσάρτημα της παρούσας σύστασης:

- επιχειρήσεις τύπου, ραδιοφωνίας και τηλεόρασης, καθώς και τους νέους τομείς επικοινωνίας και διαφήμισης,

- τα αντιπροσωπευτικά όργανα των επαγγελματιών των μέσων ενημέρωσης σε αυτούς τους τομείς,
- τα ρυθμιστικά και αυτορρυθμιστικά όργανα στους εν λόγω τομείς,
- Σχολές δημοσιογραφίας και εκπαιδευτικά ιδρύματα ·

2. να εξετάσει με θετικό πνεύμα κάθε αίτημα στήριξης των πρωτοβουλιών που αναλαμβάνονται για την επίτευξη των στόχων της παρούσας σύστασης.

Προσάρτημα της σύστασης αριθ. R (97) 21

Πεδίο εφαρμογής

Τα μέσα δράσης που παρατίθενται από εδώ και πέρα στοχεύουν στην επισήμανση μη εξαντλητικών παραδειγμάτων επαγγελματικών πρακτικών που συμβάλλουν στην προώθηση ενός κλίματος ανεκτικότητας που αξίζει γενικότερης εφαρμογής στους διάφορους τομείς των μέσων ενημέρωσης που αναφέρονται παραπάνω.

Επαγγελματικές πρακτικές που συμβάλλουν στην προώθηση μιας κουλτούρας ανοχής

1. Εκπαίδευση

Αρχική εκπαίδευση

Οι σχολές δημοσιογραφίας και τα εκπαιδευτικά κέντρα των μέσων ενημέρωσης, εφόσον δεν το έχουν κάνει ακόμα, θα μπορούσαν να εισαγάγουν με χρήσιμο τρόπο εξειδικευμένα μαθήματα στο βασικό πρόγραμμα σπουδών τους, με σκοπό να αναπτύξουν ένα αίσθημα επαγγελματισμού και ευαισθησίας για την:

- συμμετοχή των μέσων ενημέρωσης σε πολυεθνικές και πολυπολιτισμικές κοινωνίες,
- τη συμβολή των μέσων ενημέρωσης για μια καλύτερη κατανόηση μεταξύ των διαφόρων εθνοτικών, πολιτιστικών και θρησκευτικών κοινοτήτων..

Περαιτέρω εκπαίδευση

Οι επιχειρήσεις ΜΜΕ θα μπορούσαν να παρέχουν ενδοεπιχειρησιακή κατάρτιση ή ευκαιρίες για εξωτερική κατάρτιση για τους επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης, σε όλα τα επίπεδα, σχετικά με τα επαγγελματικά πρότυπα για την ανοχή και την μισαλλοδοξία.

2. Επιχειρήσεις ΜΜΕ

Το πρόβλημα της μισαλλοδοξίας απαιτεί προβληματισμό τόσο από το κοινό όσο και από τα μέσα ενημέρωσης. Η εμπειρία σε επαγγελματικούς κύκλους μέσων ενημέρωσης έδειξε ότι οι επιχειρήσεις των μέσων ενημέρωσης θα μπορούσαν ενδεχομένως να προβληματιστούν σχετικά με τα εξής:

- την μετάδοση, αντικειμενικά και με ακρίβεια, των πράξεων ρατσισμού και μισαλλοδοξίας,
- την μετάδοση με διακριτικό τρόπο των καταστάσεων έντασης μεταξύ κοινοτήτων,
- την αποφυγή της υποτιμητικής στερεότυπης απεικόνισης των μελών πολιτιστικών, εθνικών ή θρησκευτικών κοινοτήτων σε δημοσιεύσεις και υπηρεσίες προγραμμάτων,
- την αντιμετώπιση της ατομικής συμπεριφοράς, χωρίς να την συνδέουν με τη συμμετοχή ενός ατόμου σε τέτοιες κοινότητες, όταν αυτό δεν έχει σημασία,
- την απεικόνιση των πολιτιστικών, εθνοτικών και θρησκευτικών κοινοτήτων με ισορροπημένο και αντικειμενικό τρόπο και με τρόπο που να αντικατοπτρίζει επίσης τις απόψεις και τις προοπτικές των εν λόγω Κοινοτήτων,
- την προειδοποίηση της κοινής γνώμης για τα δεινά της μισαλλοδοξίας,
- την εμπάθυνση της κατανόησης και εκτίμησης του κοινού για την ετερότητα,
- την αμφισβήτηση των υποθέσεων στις οποίες βασίζονται οι μισαλλόδοξες παρατηρήσεις των ομιλητών κατά τη διάρκεια συνεντεύξεων, εκθέσεων, προγραμμάτων συζήτησης κ.λπ,
- το να λαμβάνεται υπόψη η επιρροή της πηγής των πληροφοριών στο ρεπορτάζ.
- την ποικιλομορφία του εργατικού δυναμικού των επιχειρήσεων των μέσων ενημέρωσης και το βαθμό στον οποίο αυτή αντιστοιχεί στον πολυεθνικό, πολυπολιτισμικό χαρακτήρα των αναγνωστών, των ακροατών ή των θεατών τους.

3. Αντιπροσωπευτικά όργανα των επαγγελματιών των μέσων ενημέρωσης

Τα αντιπροσωπευτικά όργανα των διαφόρων κατηγοριών επαγγελματιών των μέσων ενημέρωσης θα μπορούσαν να αναλάβουν δράση, με προγράμματα ή πρακτικές πρωτοβουλίες για την προώθηση μιας κουλτούρας ανοχής.

4. Κώδικες δεοντολογίας

Τέτοιες πρωτοβουλίες και δράσεις θα μπορούσαν να συμβαδίζουν με επαγγελματικούς κώδικες δεοντολογίας, ανεπτυγμένους μέσα στους διάφορους τομείς των μέσων

ενημέρωσης, οι οποίοι θα αντιμετωπίζουν τα προβλήματα των διακρίσεων και της μισαλλοδοξίας ενθαρρύνοντας τους επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης να συμβάλλουν θετικά στην ανάπτυξη ανοχής και αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ των θρησκευτικών, εθνοτικών και πολιτιστικών ομάδων στην κοινωνία.

5. Ραδιοτηλεόραση

Ενώ οι δημόσιοι ραδιοτηλεοπτικοί φορείς έχουν μια ιδιαίτερη δέσμευση να προωθήσουν μια κουλτούρα ανοχής και κατανόησης, τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα στο σύνολό τους αποτελούν ισχυρή δύναμη για τη δημιουργία μιας ατμόσφαιρας στην οποία μπορεί να αμφισβητηθεί η μισαλλοδοξία. Θα μπορούσαν να βρουν έμπνευση από τους ραδιοτηλεοπτικούς φορείς που, για παράδειγμα:

- έχουν επαρκή πρόβλεψη για υπηρεσίες προγραμμάτων, ακόμη και σε δημοφιλείς ώρες προβολής, οι οποίες συμβάλλουν στην προώθηση της ένταξης όλων των ατόμων, ομάδων και κοινοτήτων, καθώς και ανάλογες ποσότητες χρόνου εκπομπής για τις διάφορες εθνικές, θρησκευτικές και άλλες κοινότητες,
- αναπτύσσουν μια πολυπολιτισμική προσέγγιση στο περιεχόμενο του προγράμματός τους, έτσι ώστε να αποφεύγονται προγράμματα που παρουσιάζουν την κοινωνία με μονοπολιτισμικούς και μονογλωσστικούς όρους,
- προωθούν μια πολυπολιτισμική προσέγγιση σε προγράμματα που απευθύνονται ειδικά στα παιδιά και τους νέους, ώστε να μπορέσουν να μεγαλώσουν με την αντίληψη ότι η πολιτιστική, θρησκευτική και εθνοτική διαφορά αποτελεί φυσικό και θετικό στοιχείο της κοινωνίας,
- αναπτύσσουν ρυθμίσεις για την ανταλλαγή, σε περιφερειακό, εθνικό ή ευρωπαϊκό επίπεδο, υλικού προγράμματος το οποίο έχει αποδείξει την αξία του στην κινητοποίηση της κοινής γνώμης κατά της μισαλλοδοξίας και στη συμβολή του στην προώθηση των κοινοτικών σχέσεων στις πολυεθνικές και πολυπολιτισμικές κοινωνίες.

6. Διαφήμιση

Παρόλο που ο πολυεθνικός και πολυπολιτισμικός χαρακτήρας της καταναλωτικής κοινωνίας αντανακλάται ήδη σε ορισμένες εμπορικές διαφημίσεις και παρόλο που ορισμένοι διαφημιστές καταβάλλουν προσπάθειες για την προετοιμασία της διαφήμισης κατά τρόπο που αντικατοπτρίζει μια θετική εικόνα της πολιτιστικής, θρησκευτικής και εθνοτικής ποικιλομορφίας, πρακτικές όπως αυτές που ορίζονται παρακάτω θα μπορούσαν να αναπτυχθούν από τους ενδιαφερόμενους επαγγελματικούς κύκλους.

Σε ορισμένες χώρες, έχουν καταρτιστεί κώδικες δεοντολογίας στον τομέα της διαφήμισης, οι οποίοι απαγορεύουν τις διακρίσεις για λόγους όπως η φυλή, το χρώμα, η εθνική καταγωγή κ. λπ.

Υπάρχουν επιχειρήσεις ΜΜΕ που αρνούνται να προβάλουν διαφημιστικά μηνύματα που απεικονίζουν την πολιτιστική, θρησκευτική ή εθνοτική διαφορά με αρνητικό τρόπο, για παράδειγμα ενισχύοντας τα στερεότυπα.

Ορισμένοι δημόσιοι και ιδιωτικοί οργανισμοί αναπτύσσουν διαφημιστικές εκστρατείες με στόχο την προώθηση της ανοχής. Τα μέσα ενημέρωσης θα μπορούσαν να κληθούν να συνεργαστούν ενεργά για τη διάδοση των εν λόγω διαφημίσεων”.

- **Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύσταση CM/Rec(2010)5 της Επιτροπής Υπουργών των κρατών μελών σχετικά με μέτρα για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου** (Υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 31 Μαρτίου 2010 κατά την 1081 συνεδρίαση των Αναπληρωτών Υπουργών).

«Παράρτημα στη Σύσταση CM/Rec(2010)5

I. Δικαίωμα στη ζωή, την ασφάλεια και την προστασία από τη βία

(...)

B. «Μισαλλόδοξος λόγος»

6. Τα κράτη μέλη οφείλουν να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα για να καταπολεμήσουν όλες τις μορφές έκφρασης, συμπεριλαμβανομένων των μέσων ενημέρωσης και του διαδικτύου, που μπορεί εύλογα να θεωρηθεί ότι παροτρύνουν, προπαγανδίζουν ή προωθούν το μίσος ή άλλες μορφές διακρίσεων κατά λεσβιών, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων και διεμφυλικών. Τέτοιος «μισαλλόδοξος λόγος» πρέπει να απαγορεύεται και να καταγγέλλεται δημόσια οπουδήποτε κι αν εμφανίζεται. Όλα τα μέτρα πρέπει να σέβονται το θεμελιώδες δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης σύμφωνα με το Άρθρο 10 της Σύμβασης και της νομολογία του Δικαστηρίου.

7. Τα κράτη μέλη οφείλουν να εγείρουν την επίγνωση των δημόσιων αρχών και δημόσιων θεσμών σε όλα τα επίπεδα των αρμοδιοτήτων τους να απέχουν από δηλώσεις, ιδιαιτέρως σε μέσα ενημέρωσης, οι οποίες μπορεί εύλογα να κατανοηθούν ως νομιμοποίηση αυτού του μίσους ή των διακρίσεων.

8. Οι δημόσιοι λειτουργοί και άλλοι εκπρόσωποι του κράτους πρέπει να ενθαρρύνονται στην προώθηση της ανεκτικότητας και στο σεβασμό των δικαιωμάτων των λεσβιών, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων και διεμφυλικών όταν εισέρχονται σε διάλογο με σημαντικούς εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων των μέσων ενημέρωσης, των φορέων αθλητισμού, των πολιτικών οργανώσεων και των θρησκευτικών κοινοτήτων».

- **Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) Γενική Σύσταση Πολιτικής αριθ. 15 για την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους, που εγκρίθηκε στις 8 Δεκεμβρίου 2015**

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας (ECRI) συνιστά στις κυβερνήσεις των κρατών μελών:

(...)

“7. να χρησιμοποιούν ρυθμιστικές εξουσίες όσον αφορά τα μέσα ενημέρωσης (συμπεριλαμβανομένων των παρόχων Διαδικτύου, των διαδικτυακών διαμεσολαβητών και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης), να προωθεί δράσεις για την καταπολέμηση της χρήσης ρητορικής μίσους και να αμφισβητεί την αποδοχή της, διασφαλίζοντας παράλληλα ότι η δράση αυτή δεν παραβιάζει το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης και της γνώμης και, ως εκ τούτου:

α. να διασφαλιστεί η αποτελεσματική χρήση των υφιστάμενων εξουσιών που είναι κατάλληλες για το σκοπό αυτό, χωρίς να παραλειφθούν οι μηχανισμοί αυτορρύθμισης,

β. να ενθαρρύνουν την υιοθέτηση και τη χρήση κατάλληλων κωδίκων δεοντολογίας ή/και όρων χρήσης όσον αφορά την ρητορική μίσους, καθώς και την χρήση των αποτελεσματικών διαύλων αναφοράς,

γ. να ενθαρρύνουν την παρακολούθηση και την καταδίκη της χρήσης και διάδοσης της ρητορικής μίσους,

δ. να ενθαρρύνουν τη χρήση, εάν είναι απαραίτητο, περιορισμών περιεχομένου, *ρομπότ φιλτραρίσματος λέξεων και άλλων τέτοιων τεχνικών,*

ε. να ενθαρρύνουν την κατάλληλη κατάρτιση των συντακτών, των δημοσιογράφων και όσων εργάζονται σε οργανώσεις μέσων ενημέρωσης ως προς τη φύση της ρητορικής μίσους και τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να αμφισβητηθεί η χρήση της,

στ. να προωθήσουν και να συνδράμουν στη θέσπιση μηχανισμών υποβολής καταγγελιών, και...

ζ. να ενθαρρύνουν τους επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης να καλλιεργούν την ηθική δημοσιογραφία,
(...)

I. Μέσα ενημέρωσης και Διαδίκτυο

Σύσταση 7

130. Η χρήση ρητορικής μίσους στη συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων γίνεται μέσω των μέσων ενημέρωσης και του Διαδικτύου, με τις σχετικές ευκαιρίες που προσφέρει αυτό, γεγονός που συχνά ενισχύει την εμβέλεια και την αμεσότητα αυτής της χρήσης. Ταυτόχρονα, τα μέσα ενημέρωσης και το Διαδίκτυο αποτελούν ένα από τα βασικά μέσα όχι μόνο για την επικοινωνία και την ενίσχυση των αξιών που επιδιώκει να υπονομεύσει η χρήση της ρητορικής μίσους αλλά και για την άσκηση του δικαιώματος στην ελευθερία έκφρασης που είναι θεμελιώδους σημασίας για μια δημοκρατική κοινωνία. Έτσι, η ιδιαίτερη εστίαση στην παρούσα σύσταση όσον αφορά τόσο τη ρύθμιση όσο και την αυτορρύθμιση των μέσων ενημέρωσης και του Διαδικτύου αντικατοπτρίζει την αναγνώριση της ιδιαίτερης σημασίας τους για την ρητορική μίσους – ως όχημα τόσο για τη χρήση όσο και για την αμφισβήτηση της – και επίσης την ανάγκη να διασφαλιστεί ότι κάθε έλεγχος που ασκείται επί της ελευθερίας της έκφρασης είναι όσο το δυνατόν πιο περιορισμένος. Παρόλο που κάποια ρύθμιση των μέσων ενημέρωσης και του Διαδικτύου δεν είναι ασυμβίβαστη με το δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης, η μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στην αυτορρύθμιση για την αντιμετώπιση της χρήσης της ρητορικής μίσους σε πολλές περιπτώσεις θα είναι όχι μόνο πιο αποτελεσματική αλλά και καταλληλότερη.

Αναγνωρίζοντας την πολυμορφία

131. Ο όρος “**μέσα ενημέρωσης και Διαδίκτυο**” αγκαλιάζει πολλές μορφές επικοινωνίας με πολύ διαφορετικά χαρακτηριστικά και αντίκτυπο. Έτσι, καλύπτει έντυπα μέσα (όπως εφημερίδες, περιοδικά και βιβλία, καθώς και φυλλάδια και αφίσες), αλλά και οπτικοακουστικά και ηλεκτρονικά μέσα (όπως ραδιόφωνο, τηλεόραση, ψηφιακές εγγραφές ήχου και εικόνας, ιστοσελίδες, εφαρμογές, ηλεκτρονικά μηνύματα και μια τεράστια ποικιλία κοινωνικών μέσων δικτύωσης και βιντεοπαιχνιδιών) και αναμφισβήτητα άλλες μορφές επικοινωνίας που μπορεί ακόμα να αναπτυχθούν. Επιπλέον, ορισμένα πράγματα που λέγονται, δημοσιεύονται ή κοινοποιούνται με άλλο τρόπο είναι πραγματικά μεμονωμένες πρωτοβουλίες, ενώ άλλα είναι προϊόν σημαντικών επιχειρήσεων. Κάποιες

τέτοιες επικοινωνίες υπόκεινται σε ποικίλες μορφές συντακτικού ελέγχου, αλλά άλλες εμφανίζονται χωρίς να ελέγχονται από οποιονδήποτε άλλο εκτός από τον δημιουργό τους, και πράγματι εμφανίζονται χωρίς την επίγνωση του ατόμου που παρέχει τα συγκεκριμένα μέσα επικοινωνίας. Σε πολλές περιπτώσεις ο συντάκτης μιας ανακοίνωσης θα είναι αναγνωρίσιμος, αλλά σε άλλες μπορεί να παραμείνει ανώνυμος. Ορισμένες επικοινωνίες θα προσεγγίσουν ένα ακροατήριο σχεδόν ακαριαία, αλλά άλλες θα εξαρτώνται από την προθυμία των ατόμων να ακούν, να διαβάζουν ή γενικά να έχουν πρόσβαση σε αυτά που κοινοποιούνται. Κάποιες επικοινωνίες θα διαδοθούν ευρέως ή/και θα διαρκέσουν, αλλά άλλες θα παρατηρηθούν ελάχιστα ή/και θα είναι εφήμερη η ύπαρξή τους. Όλες αυτές οι διαφορές πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής της ρυθμιστικής δράσης και της αυτορρύθμισης, καθώς και στο κατά πόσον οι προσδοκίες για το τι μπορούν να επιτύχουν είναι ρεαλιστικές.

132. Εκτός από τις προϋποθέσεις που ισχύουν για τις δηλώσεις και τις δημοσιεύσεις (συμπεριλαμβανομένων των εκπομπών) σύμφωνα με το γενικό δίκαιο (που εξετάζεται στο ακόλουθο κεφάλαιο), το κατά πόσο υπόκεινται τα μέσα ενημέρωσης και το Διαδίκτυο σε ειδικό κανονισμό, ποικίλλει από το ένα κράτος μέλος στο άλλο. Σε ορισμένες περιπτώσεις απαιτείται η απόκτηση άδειας ή δικαιοχρησίας. Μπορεί επίσης να υπάρξει απαίτηση να τηρηθούν ορισμένα πρότυπα, με την επιβολή κυρώσεων, συμπεριλαμβανομένης της μόνιμης ή προσωρινής απώλειας της άδειας ή της δικαιοχρησίας, όπου αυτά παραβιάζονται. Σε άλλες περιπτώσεις μπορεί να υπάρχει μόνο απαίτηση τήρησης ορισμένων προτύπων και η ύπαρξη της δυνατότητας απαγόρευσης της κυκλοφορίας του συγκεκριμένου υλικού, καθώς και η δυνατότητα άσκησης έμμεσης επιρροής μέσω της χορήγησης επιδοτήσεων σε μετρητά ή σε είδος που υπόκεινται στην εκπλήρωση ορισμένων όρων. Ωστόσο, είναι και περιπτώσεις όπου δεν υπάρχουν ιδιαίτερες απαιτήσεις που πρέπει να τηρούνται, εκτός από αυτές που προβλέπονται από το γενικώς εφαρμόσιμο δίκαιο.

Βασικές προϋποθέσεις

133. Όλες οι **ρυθμιστικές ενέργειες** σε σχέση με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και το Διαδίκτυο - συμπεριλαμβανομένων όσων απευθύνονται στη χρήση ρητορικής μίσους - πρέπει να συνάδουν με το δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης και να παρέχουν μέτρα προστασίας από την κατάχρηση εξουσίας που εφαρμόζονται σε όλα τα νομικά μέτρα που επηρεάζουν την άσκηση του δικαιώματος αυτού (εξετάζεται στο επόμενο κεφάλαιο). Η σύσταση 7 δεν υποδηλώνει ότι θα πρέπει να υιοθετηθούν νέες ρυθμιστικές εξουσίες, αλλά υποδεικνύει ότι θα πρέπει να γίνει αποτελεσματική χρήση όλων των υφιστάμενων – συμπεριλαμβανομένου του πλήρους φάσματος των διαθέσιμων κυρώσεων – που θα μπορούσαν να έχουν σημασία για την αντιμετώπιση της χρήσης ρητορικής μίσους. Για το

σκοπό αυτό, ωστόσο, είναι σημαντικό – όπως έχει ήδη παρατηρηθεί – η βασική κατανόηση της ρητορικής μίσους πρέπει να είναι τόσο ευρεία όσο αυτή που περιλαμβάνεται στη σύσταση. Επιπλέον, τέτοιες εξουσίες θα είναι χρήσιμες μόνο εάν τα αρμόδια όργανα παρακολουθούν ενεργά τις οντότητες που πρέπει να ρυθμίζουν – αναλαμβάνοντας και την πρωτοβουλία να εξετάσουν τον τρόπο με τον οποίο απεικονίζονται ορισμένες ομάδες ατόμων – και ανταποκρίνονται άμεσα σε περιπτώσεις όπου η χρήση ρητορικής μίσους πέφτει στην αντίληψή τους.

134. Ακόμη, τα ρυθμιστικά όργανα θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι υπάρχει επαρκής ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τον ρόλο τους, ώστε να τους επισημαίνονται αυτά τα περιστατικά. Δυστυχώς, υπενθυμίζεται ότι κατά τους κύκλους παρακολούθησης έχει σημειωθεί ότι οι σχετικοί φορείς ορισμένες φορές υπάρχουν μόνο στα χαρτιά, καθώς δεν έχουν πράγματι συσταθεί σωστά και αυτό πρέπει σαφώς να διορθωθεί για να πραγματοποιηθούν τυχόν ρυθμιστικές ενέργειες. Ωστόσο, σύμφωνα με την ανάγκη για σεβασμό στο δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης, όσοι έχουν ρυθμιστικούς ρόλους θα πρέπει να εκτιμούν τη σκοπιμότητα της προτίμησης στη χρήση αυτών των εξουσιών, καθώς πρέπει να ενθαρρύνουν την αποτελεσματική αυτορρύθμιση της χρήσης ρητορικής μίσους αντί να επιδιώκουν να παρέμβουν άμεσα στη λειτουργία των μέσων ενημέρωσης και του Διαδικτύου.

135. Η ανάπτυξη της σύστασης 6 σχετικά με την **αυτορρύθμιση** όσον αφορά την υιοθέτηση κατάλληλα διατυπωμένων κωδικών δεοντολογίας (ή ηθικής), μηχανισμών παρακολούθησης, μηχανισμών καταγγελιών και εκπαίδευσης, είναι γενικά εφαρμόσιμη στη λειτουργία της αυτορρύθμισης στα μέσα ενημέρωσης και το Διαδίκτυο. Συνεπώς, δεν επαναλαμβάνεται σε αυτό το κεφάλαιο, αλλά επισημαίνονται ορισμένες πτυχές ιδιαίτερης σημασίας για τα μέσα ενημέρωσης και το Διαδίκτυο.

Κώδικες δεοντολογίας

136. Όπως έχει σημειωθεί στους κύκλους παρακολούθησης, διάφοροι κώδικες δεοντολογίας (ή ηθικής) που περιέχουν διατάξεις σχετικά με την ρητορική μίσους έχουν ήδη υιοθετηθεί από πολλούς επαγγελματίες και οργανισμούς των μέσων ενημέρωσης, συμπεριλαμβανομένης της βιομηχανίας του Διαδικτύου. Ορισμένοι υιοθετήθηκαν από τους ίδιους τους επαγγελματίες και άλλοι είναι εσωτερικά έγγραφα συγκεκριμένων οργανισμών, αλλά πολλοί εφαρμόζονται σε συγκεκριμένους τομείς. Σε κάποιες περιπτώσεις είναι εξ ολοκλήρου πρωτοβουλία εκείνων που τις υιοθετούν, αλλά συχνά παρακινούνται από ρυθμιστικές πιέσεις. Ωστόσο, παρόλο που οι κώδικες αυτοί συχνά προβλέπουν συγκεκριμένα ότι δεν πρέπει να υφίσταται μίσος και ότι οι διακρίσεις δεν πρέπει να διαδίδονται, δεν καλύπτουν γενικά όλες τις πτυχές της ρητορικής μίσους, όπως

αυτή γίνεται κατανοητή στη σύσταση, συμπεριλαμβανομένων και των μορφών με τους περισσότερους κώδικες. Επιπλέον, σε ορισμένα κράτη μέλη οι μόνοι κώδικες που υπάρχουν είναι περιορισμένοι - είτε επίσημα είτε στην πράξη - μόνο στα έντυπα μέσα ενημέρωσης και μπορεί να μην ισχύουν καν για τους συνοδευτικούς ιστότοπους στους οποίους μπορεί να δημοσιεύεται ρητορική μίσους.

137. Συνεπώς, είναι αναγκαίο να ενθαρρυνθεί η υιοθέτηση κωδίκων που καλύπτουν το ευρύτερο δυνατό φάσμα μέσων και χρήσης του Διαδικτύου. Επιπλέον, τέτοιοι κώδικες – ή όροι χρήσης – θα πρέπει να τους διέπουν όλους και όχι μόνο τους επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης και τους οργανισμούς, αν και μπορεί να μην είναι δυνατόν να καλύψουν όλες τις ατομικές πρωτοβουλίες (όπως η αυτοδημοσίευση). Αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να υπάρχει μόνο ένας κώδικας, δεδομένου ότι αυτό θα καθιστούσε δύσκολη, αν όχι αδύνατη, τη εκτίμηση των διαφόρων μορφών επικοινωνίας που χρησιμοποιούνται. Ωστόσο, η συμπεριφορά που απαγορεύεται που σε αυτούς τους κώδικες θα πρέπει να χρησιμοποιεί ρητώς την κατανόηση της ρητορικής μίσους που διαπιστώνεται στη σύσταση.

138. Επιπλέον, δεδομένης της επιρροής που μπορεί να ασκηθεί από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και το Διαδίκτυο, θα ήταν σκόπιμο οι κώδικες αυτοί όχι μόνο να απαγορεύουν τη χρήση ρητορικής μίσους σε όλες τις μορφές της αλλά και να υποδεικνύουν τρόπους παρουσίασης πληροφοριών που δεν θα ενισχύσουν χωρίς λόγο τις στάσεις που στηρίζουν τη χρήση ρητορικής μίσους, να απαιτούν να λαμβάνεται δεόντως υπόψη η οπτική των ατόμων που έχουν υπάρξει στόχος ρητορικής μίσους, στις παρουσιάσεις εκθέσεων, και να ενθαρρύνουν την κάλυψη εκδηλώσεων που αμφισβητούν τις αρνητικές αντιλήψεις για συγκεκριμένες ομάδες ατόμων. Επομένως, η συμπερίληψη στα δημοσιεύματα των ειδήσεων σχετικά με την εθνοτική καταγωγή του φερόμενου ως δράστη ενός αδικήματος δεν έχει γενικά σημασία, αλλά το γεγονός αυτό μπορεί συχνά να υπενθυμιστεί παρά το ότι στην πορεία ο ενδιαφερόμενος έχει απαλλαγεί. Υπάρχει επίσης ανάγκη να ασκηθεί προσοχή κατά την αναφορά ορισμένων γεγονότων, ιδιαίτερα εκείνων που αφορούν εξτρεμιστές ή τρομοκράτες, καθώς η μεγαλοποίηση τους και η εστίαση στο δράμα μπορεί ακούσια να ενισχύσει τις προκαταλήψεις και να πυροδοτήσει έντονα συναισθήματα.

139. Επιπλέον, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το κατά πόσον ορισμένα γεγονότα που αφορούν αυτούς που στιγματίζονται συχνά αναφέρονται μόνο επειδή τα άτομα που τα αναφέρουν συμμερίζονται τις αρνητικές για αυτούς αντιλήψεις, καθώς και το κατά πόσο τα άτομα που είναι εχθρικά προς τέτοιες ομάδες έχουν πράγματι προνομιακή πρόσβαση σε ορισμένα ΜΜΕ. Ομοίως, οι όροι χρήσης για φόρουμ στο διαδίκτυο και παρόμοιες υπηρεσίες ενδέχεται να αποκλείσουν τη δυνατότητα χρήσης ανώνυμων σχολίων. Θα μπορούσαν επίσης να αποκλείσουν την χρήση τη νύχτα, όπου η δυνατότητα αυτή φαίνεται

να διευκολύνει την δημοσίευση προσβλητικών σχολίων. Ακόμα, οι καταγγελίες σχετικά με γεγονότα που εμπλέκουν ή αφορούν άτομα που συχνά γίνονται στόχος της χρήσης της ρητορικής μίσους, όπως εκείνα που αναφέρουν τη συμμετοχή τους σε κάποια εικαζόμενη διαταραχή ή διαμάχη, συχνά δεν εκφράζουν την άποψή των ατόμων αυτών για τις συγκεκριμένες περιστάσεις και επιτρέπουν έτσι την ενίσχυση της παραπληροφόρησης και των αρνητικών στερεοτύπων χωρίς καμία αμφισβήτηση. Επιπλέον, αυτά τα στερεότυπα και ο στιγματισμός θα μπορούσαν επίσης να αμφισβητηθούν με τη δημοσίευση εκθέσεων που να δείχνουν τα άτομα, που ανήκουν σε ομάδες που γίνονται στόχος της ρητορικής μίσους, με θετικό τρόπο, όπως αυτές που ασχολούνται με την επιτυχή ένταξη των ατόμων ή που εξηγούν τις αξίες του να στηρίζεις συγκεκριμένες παραδόσεις. Οι εκθέσεις αυτού του είδους θα μπορούσαν να διευκολυνθούν με την ενθάρρυνση της ανάπτυξης εργαλείων όπως το γλωσσάριο για δημοσιογράφους σχετικά με την ένταξη, που εξηγεί ορισμένους βασικούς όρους, όπως παρατηρήθηκε σε έναν κύκλο παρακολούθησης. Με αυτόν τον τρόπο, οι κώδικες θα μπορούσαν να ενθαρρύνουν τα μέσα ενημέρωσης να αναπτύξουν αντί - αφηγήσεις για το “σκεπτικό” που στηρίζει τη χρήση ρητορικής μίσους.

Παρακολούθηση

140. Μια κρίσιμη πτυχή της αυτορρύθμισης είναι η παρακολούθηση των όσων κοινοποιούνται από τα μέσα ενημέρωσης και μέσω του Διαδικτύου. Είναι γενικής σημασίας, αλλά είναι ιδιαίτερα απαραίτητη όταν αυτά δεν έχουν υποβληθεί σε καμία μορφή συντακτικού ελέγχου. Ακόμη και όταν υπάρχουν κώδικες δεοντολογίας (ή ηθικής), η παρακολούθηση δεν πραγματοποιείται πάντοτε συστηματικά. Αυτό συμβαίνει κυρίως όσον αφορά τη χρήση ρητορικής μίσους στο Διαδίκτυο. Ωστόσο, όπως έδειξαν ορισμένες υπηρεσίες στο Διαδίκτυο, υπάρχουν διάφορες αυτόματες τεχνικές που είναι διαθέσιμες για την αναζήτηση ρητορικής μίσους και που μπορούν να συνδυαστούν με συγκεκριμένες διευκολύνσεις για την αναφορά της χρήσης της, και το εν λόγω υλικό μπορεί στη συνέχεια να αφαιρεθεί σύμφωνα με τους όρους χρήσης της υπηρεσίας. Τα συστήματα αυτά θα πρέπει να εξομοιωθούν και, όπου είναι δυνατόν, να ενθαρρύνονται από τις ρυθμιστικές αρχές. Επιπλέον, η έρευνα για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητάς τους θα πρέπει να ενθαρρύνεται από τις ρυθμιστικές αρχές. Ακόμη, οι μεμονωμένοι χρήστες θα πρέπει να ενθαρρύνονται να αναφέρουν τις χρήσεις της ρητορικής μίσους και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις θα πρέπει να υποστηρίζονται στην παρακολούθηση ή τη λειτουργία σημείων επαφής ή τηλεφωνικών γραμμών έτσι ώστε να μπορούν να εντοπίζονται τέτοιες χρήσεις ρητορικής μίσους. Ωστόσο, η παρακολούθηση θα είναι χρήσιμη μόνο εάν αυτό οδηγήσει επίσης στην έγκαιρη διαγραφή των χρήσεων της ρητορικής μίσους, όπου εντοπίζονται, και η δέσμευση για κάτι τέτοιο έχει ήδη γίνει από ορισμένες πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης που έχουν αναλάβει και τις δύο αυτές προσεγγίσεις. Θα πρέπει επίσης να

εξεταστεί, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, το κατά πόσο θα ήταν σκόπιμο οι συνεχείς χρήσεις της ρητορικής μίσους να συνεπάγονται την παρεμπόδιση της πρόσβασης στις υπηρεσίες διαδικτύου όπου αυτό συμβαίνει.

Μηχανισμός καταγγελιών

141. Ο αντίκτυπος των μηχανισμών καταγγελιών που υπάρχουν φαίνεται να είναι μεταβαλλόμενος. Αν και υπάρχουν σίγουρα περιπτώσεις στις οποίες οι καταγγελίες σχετικά με τη χρήση ρητορικής μίσους εξετάζονται και επικυρώνονται, υπάρχουν πολλές άλλες όπου αυτό δεν συμβαίνει. Επιπλέον, όπως ήδη επισημάνθηκε, ορισμένοι μηχανισμοί περιορίζονται σε έντυπα μέσα και συγκεκριμένα σε εφημερίδες και περιοδικά. Επίσης, ακόμη και αυτοί οι μηχανισμοί δεν εφαρμόζονται σε όλες αυτές τις δημοσιεύσεις, διότι βασίζονται σε εθελοντική συμμετοχή και ορισμένοι δεν επιλέγουν να συμμετάσχουν. Ακόμη, ορισμένοι από τους μηχανισμούς είναι εξ ολοκλήρου εσωτερικά όργανα ενός συγκεκριμένου φορέα μέσων ή διαδικτύου. Επιπλέον, ορισμένοι δεν προσελκύουν πολλές καταγγελίες παρά την έκταση της χρήσης ρητορικής μίσους και αυτό φαίνεται να οφείλεται εν μέρει στο γεγονός ότι οι μηχανισμοί δεν είναι πολύ γνωστοί και, όπου δεν συμβαίνει αυτό, στην έλλειψη εμπιστοσύνης ότι θα είναι αποτελεσματικοί. Βεβαίως, οι αποφάσεις που υιοθετούνται, οι οποίες συνήθως συνεπάγονται τη δημοσίευση της συγκεκριμένης διαπίστωσης από τον μηχανισμό, δεν είναι γενικά δεσμευτικές και δεν εφαρμόζονται πάντοτε.

142. Επομένως, είναι απαραίτητο, είτε οι μηχανισμοί καταγγελιών που εφαρμόζονται σε συγκεκριμένους τομείς των μέσων μαζικής ενημέρωσης και στο Διαδίκτυο – και επομένως δεν είναι μόνο εσωτερικά όργανα – να έχουν ευρύτερη αρμοδιότητα για να συμπεριλάβουν τομείς που δεν καλύπτονται επί του παρόντος, είτε να αναπτυχθούν αντίστοιχα όργανα για αυτούς τους τομείς. Επιπλέον, η εμπιστοσύνη σε τέτοιους μηχανισμούς θα μπορούσε να ενισχυθεί εξασφαλίζοντας ότι θα είναι πιο γνωστοί, θα έχουν σαφή ανεξαρτησία από την επιρροή εκείνων των οποίων η συμπεριφορά εξετάζεται και ο ρόλος τους και οι αποφάσεις τους θα είναι ευρύτερα αποδεκτές, με επαρκής έμφαση στο τελευταίο, ώστε κάθε καταδίκη της χρήσης της ρητορικής μίσους να είναι προφανής σε όλους τους ενδιαφερόμενους. Ως εκ τούτου, τα ρυθμιστικά όργανα θα πρέπει να ενθαρρύνουν μέτρα προς αυτήν την κατεύθυνση.

Διατήρηση της ελευθερίας της έκφρασης

143. Ταυτόχρονα, η αυτό - ρυθμιστική δράση δεν πρέπει να οδηγεί σε αδικαιολόγητες παρεμβάσεις στο δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης. Έτσι, η απαγόρευση και διαγραφή υλικού από, για παράδειγμα, πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης, δικαιολογείται

μόνο όταν πραγματικά εμπλέκεται η χρήση της ρητορικής μίσους. Ωστόσο, είναι προφανές ότι η εφαρμογή κωδίκων δεοντολογίας και όρων χρήσης, που οδηγούν στην απαγόρευση και τη διαγραφή υλικού, μπορεί στην πραγματικότητα να συνεπάγεται μια λανθασμένη ή υπερβολική ερμηνεία ως προς το τι μπορεί να ισοδυναμεί με ρητορική μίσους, με αποτέλεσμα συγκεκριμένες περιπτώσεις άσκησης της ελευθερίας της έκφρασης να καταπνίγονται αδικαιολόγητα. Επομένως, είναι αναγκαίο οι αποφάσεις που έχουν ως αποτέλεσμα την απαγόρευση ή τη διαγραφή υλικού να αποτελέσουν αντικείμενο προσφυγής και τελικά να μπορούν να προσβληθούν ενώπιον των δικαστηρίων. Χωρίς τέτοια μέσα αντιμετώπισης, δεν θα υπάρξει επαρκής προστασία του δικαιώματος στην ελευθερία της έκφρασης.

Παροχή κατάρτισης

144. Όπως και με άλλες μορφές αυτορρύθμισης, είναι επίσης αναγκαίο να διασφαλιστεί η **κατάλληλη κατάρτιση** για όσους εμπλέκονται στη λειτουργία της. Ειδικότερα, οι επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης δεν θα πρέπει μόνο να έχουν βαθύτερη κατανόηση του τι συνιστά ρητορική μίσους, αλλά επίσης να εκτιμούν τον τρόπο με τον οποίο, σε ό,τι γράφουν και δημοσιεύουν, μπορούν να αποφεύγουν να διευκολύνουν τη χρήση της και να καταπολεμούν τις συνθήκες που οδηγούν σε αυτή, μέσω της προώθησης της ανοχής και της καλύτερης κατανόησης μεταξύ των πολιτισμών”

Η Ομάδα του Έργου E.T.H.O.S. (με αλφαβητική σειρά)

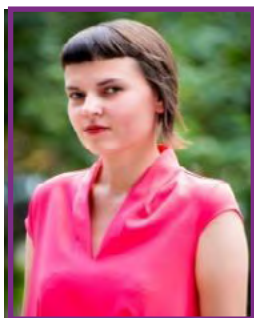
Η **Silvia Žufić Dujmonić** γεννήθηκε το 1975. Άρχισε να εργάζεται στο Centre for Civil Initiatives του Πόρετς (Κροατία) το 1999, ως Υπεύθυνη Έργου για τα ανθρώπινα δικαιώματα των γυναικών. Το έργο της επικεντρώθηκε στον τομέα της έμφυλης βίας. Είναι ένα από τα ιδρυτικά στελέχη του Ξενώνα Κακοποιημένων Γυναικών (Safe House) στην Ίστρια. Από το 2010 εργάζεται ως Συντονίστρια του Centre for Civil Initiatives και έχει επεκτείνει το πρόγραμμα δράσεων του Κέντρου με σκοπό την πιο ενεργή προώθηση και προστασία των ΛΟΑΤ ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

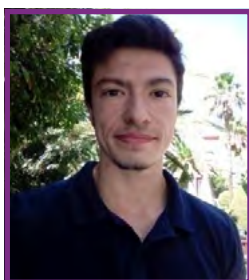
Η **Δρ. Χριστίνα Ιωάννου** γεννήθηκε στο Βόλο το 1989. Είναι ψυχολόγος και επικεφαλής ερευνήτρια στο ΚΜΟΠ - Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας, με αρμοδιότητα το συντονισμό Έργων που εστιάζουν στην προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της ΛΟΑΤ κοινότητας και στην καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου και χαρακτηριστικών φύλου. Ανακηρύχτηκε Διδάκτορας στις Γνωστικές Επιστήμες από την École Normale Supérieure – Ulm (Ph.D., 2017), με θέμα την αντίληψη των συναισθημάτων σε εφήβους με διαταραχές του φάσματος του αυτισμού. Επίσης, είναι κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος στη Γνωστική Νευροεπιστήμη (M.Sc., 2013) και Πτυχίου Bachelor στην Ψυχολογία (B.Sc., 2012) από το Πανεπιστήμιο του Reading (Ηνωμένο Βασίλειο). Η Δρ. Ιωάννου έχει επαγγελματική εμπειρία άνω των επτά ετών στην εργασία με κοινωνικά ευάλωτα άτομα - ιδιαιτέρως με εκείνα που αντιμετωπίζουν ήπια ως σοβαρά προβλήματα ψυχικής υγείας – επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον της στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης.

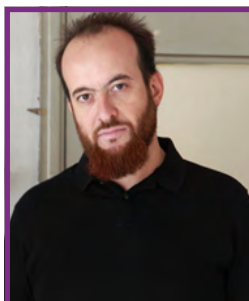
Ο **Γιώργος Κουλούρης** γεννήθηκε στην Αθήνα το 1991. Είναι Ειδικός σε θέματα Επικοινωνίας στο ΚΜΟΠ Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας, συντάσσοντας επικοινωνιακά σχέδια, ενημερωτικά δελτία, δελτία Τύπου, στρατηγικές επικοινωνίας καθώς και αναρτήσεις, περιεχόμενο και εκστρατείες κοινωνικών δικτύων, έχοντας περισσότερα από τέσσερα χρόνια εμπειρίας εργασίας στον τομέα Ευρωπαϊκών Έργων (REC-Erasmus+-AMIF). Είναι πτυχιούχος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιά (2013) και κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος στη Βιώσιμη Ανάπτυξη από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών (2018). Έχει πάνω από πέντε χρόνια εμπειρίας ως αρθρογράφος και μπλόγκερ σε πληθώρα γνωστών ιστοσελίδων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, όπως Huffingtonpost.gr, Protagon.gr, AthensVoice.gr, Euronews.com, SocialEurope.eu. Στα ερευνητικά του ενδιαφέροντα περιλαμβάνονται ανθρώπινα δικαιώματα, εκπαίδευση, απασχόληση και φτώχεια.

Η **Eglė Kuktoraitė** γεννήθηκε στο Κάουνας (Λιθουανία) το 1989. Απέκτησε Πτυχίο Λιθουανικής Φιλολογίας και προαγωγής από το Πανεπιστήμιο του Βίλνιους και στη συνέχεια απέκτησε Μεταπτυχιακό Δίπλωμα στις Αμερικανικές Σπουδές από το Πανεπιστήμιο του Τορίνο (Ιταλία). Η Eglė άρχισε να εργάζεται στη Lithuanian Gay League (LGL) το 2014, ως Συντονίστρια Επικοινωνίας. Ασχολείται κυρίως με τη συντήρηση και ενημέρωση της δίγλωσσης ιστοσελίδας του φορέα (η οποία λειτουργεί ως ένας από τους κύριους κόμβους ενημέρωσης για θέματα ΛΟΑΤ ενδιαφέροντος στη Λιθουανία) και των λογαριασμών του στα κοινωνικά δίκτυα. Η Eglė έχει μεγάλη εμπειρία στις δραστηριότητες της LGL που σχετίζονται με την επικοινωνία, τα ΜΜΕ και τη συμπεριληπτική εκπαίδευση και είναι στην πρώτη γραμμή των δράσεων συνηγορίας που στοχεύουν στην ανάκληση της λιθουανικής νομοθεσίας που περιορίζει την ελευθερία της έκφρασης των μελών της ΛΟΑΤ κοινότητας στη χώρα.

Ο **Φίλιππος Παγάνης** γεννήθηκε στην Αθήνα το 1994. Είναι τελειόφοιτος του Τμήματος Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Τα τελευταία πέντε χρόνια, έχει εμπλακεί ενεργά στον ακτιβισμό υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της ΛΟΑΤ κοινότητας, ως μέλος της οργάνωσης Colour Youth Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας. Από το 2015 έως και το 2017 διετέλεσε μέλος της Διαχειριστικής Ομάδας της οργάνωσης, ως Υπεύθυνος Οικοδόμησης Κοινότητας (2015) και ως Γενικός Διαχειριστής (2016-2017). Από το 2018, εργάζεται ως Υπεύθυνος του Έργου «Transcending Youth» που υλοποιείται από την Colour Youth και ως Ερευνητής, Εκπαιδευτής και Βοηθός Επικοινωνίας στο Έργο «E.T.Ho.S». Επιπλέον, εργάζεται στην Ομοφυλοφιλική Λεσβιακή Κοινότητα Ελλάδας (ΟΛΚΕ) ως Εκπαιδευτής για το Ευρωπαϊκό Έργο «Συμμετοχική Προσέγγιση για την Ευαισθητοποίηση και Καταπολέμηση των Διακρίσεων βάσει του Σεξουαλικού Προσανατολισμού και της Ταυτότητας Φύλου στον τομέα της υγείας» (P.A.R.A.DI.S.O). Τέλος, είναι μέλος της επιστημονικής ομάδας του φορέα «Orlando LGBT+: Ψυχική υγεία χωρίς στίγμα».

Ο **Θανάσης Θεοφιλόπουλος** γεννήθηκε στην Αθήνα το 1983. Σπούδασε Κοινωνιολογία στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών και στη συνέχεια αποφοίτησε με «Άριστα» από το διετές Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του ίδιου Πανεπιστημίου «Κοινωνικός Αποκλεισμός και Μειονότητες». Είναι υποψήφιος διδάκτορας στο Τμήμα Κοινωνιολογίας του Παντείου και Υπότροφος του Ιδρύματος Α.Γ. Λεβέντη. Εργάζεται στον χώρο της κοινωνίας των πολιτών από το 2012. Σήμερα, εργάζεται ως Υπεύθυνος Έργου και Ερευνητής του Έργου «E.T.Ho.S» και ως Ερευνητής στο Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ). Από το 2016 έως το 2018, εργάστηκε στην Colour Youth ως Υπεύθυνος Έργου, Ερευνητής και Εκπαιδευτής του Έργου «Βγες Μπροστά: Ενδυνάμωση και υποστήριξη θυμάτων ομοφοβικών, τρανσφοβικών, αμφιφοβικών εγκλημάτων μίσους», ενώ από το 2014 έως τις αρχές του 2019, ως Υπεύθυνος Έργου, Ερευνητής και Εκπαιδευτής του Έργου «Πες το σ' εμάς», που αφορούσε την καταγραφή εγκλημάτων μίσους κατά ΛΟΑΤ ανθρώπων και την παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών στα θύματα. Τέλος, έχει διατελέσει μέλος του Δ.Σ. του Συλλόγου Ελλήνων Κοινωνιολόγων, για μια πλήρη θητεία (2016-2018).

Η **Nataša Vajagić** γεννήθηκε στην Πούλα της Κροατίας το 1986. Αποφοίτησε από το Τμήμα Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου του Ζάγκρεμπ και απέκτησε Μεταπτυχιακό Δίπλωμα στη Δημοσιογραφία. Τα τελευταία 6 χρόνια εργάζεται στο Centre for Civil Initiatives του Πόρετς ως Συντονίστρια προγράμματος για τα ανθρώπινα δικαιώματα των γυναικών και των ΛΟΑΤ ανθρώπων. Στα ενδιαφέροντα της περιλαμβάνονται η ισότητα των φύλων, η έμφυλη βία, η καταπολέμηση του σεξισμού, η εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα των μελών της ΛΟΑΤ κοινότητας και η προώθηση τους. Είναι η διοργανώτρια του Φεστιβάλ Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των ΛΟΑΤ ανθρώπων στο Πόρετς. Τέλος, εργάζεται εθελοντικά στον μη κερδοσκοπικό ιστότοπο Libela.org, που ασχολείται με θέματα φύλου και δημοκρατίας.

ETHOS

Αυτός ο Οδηγός αναπτύχθηκε από την ομάδα του Έργου E.T.Ho.S. με στόχο να παράσχει σε δημοσιογράφους και άλλα στελέχη των ΜΜΕ - καθώς και σε φοιτητές-τριες σχολών ΜΜΕ - ένα πρακτικό εργαλείο για την αποφυγή της (ανά)παραγωγής στερεοτύπων και προκαταλήψεων κατά των ΛΟΑΤ ανθρώπων και τη διασφάλιση της κατάλληλης μιντιακής κάλυψης θεμάτων ΛΟΑΤ ενδιαφέροντος.

ISBN:

978-618-83391-1-8 ΚΜΟΠ - Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας

978-618-82034-7-1 Colour Youth Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας

Funded by the European Union's Rights,
Equality and Citizenship Programme
(2014-2020)

Η έκδοση αυτή εκπονήθηκε με την οικονομική στήριξη του προγράμματος Δικαιωμάτων, Ισότητας και Ιθαγένειας (REC) της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα περιεχόμενα αυτής της έκδοσης αποτελούν αποκλειστική ευθύνη των συγγραφέων και δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί ότι αντανακλούν τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.